

Biotické krize a globální ekosystémy v historii Země – část VIII.

Jura-křída

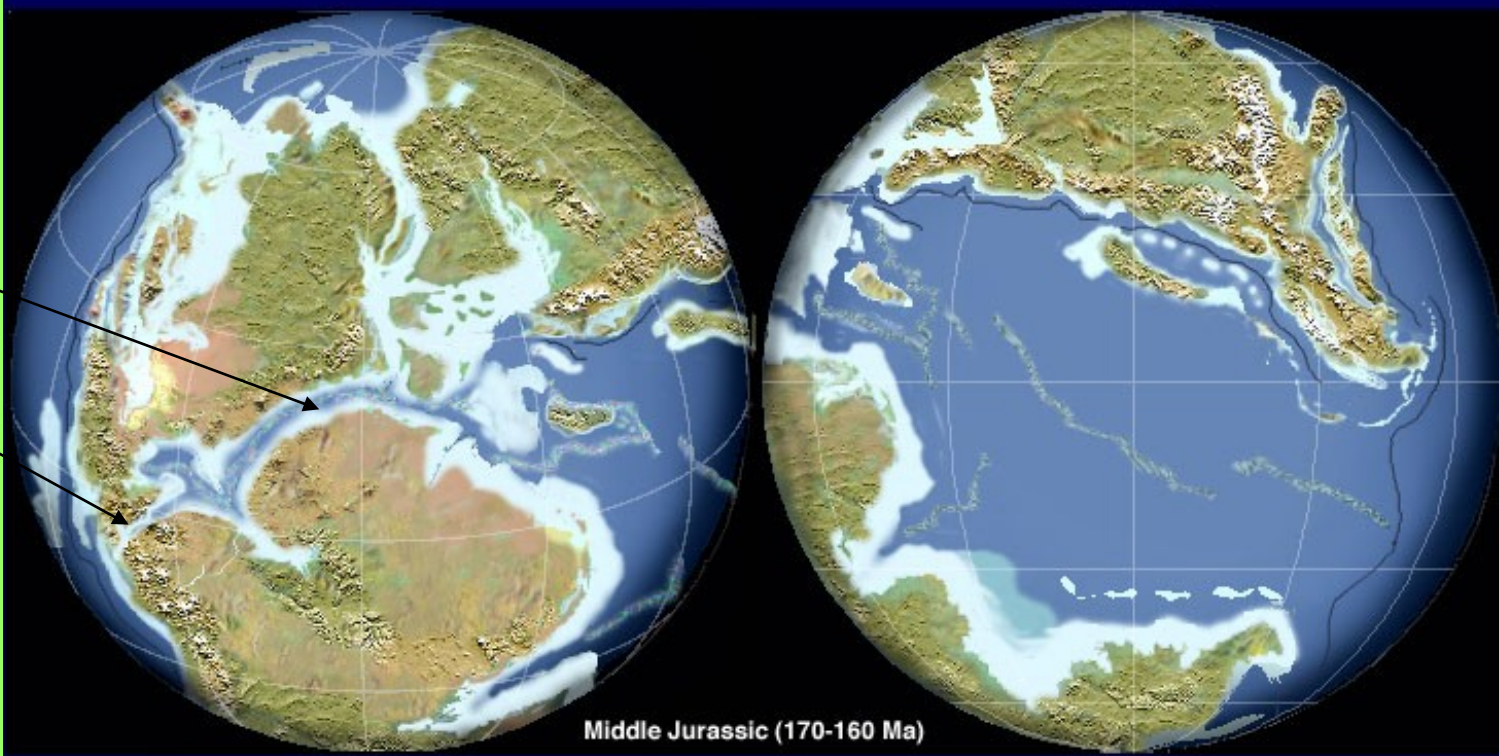
Rostislav Brzobohatý

Výběrovka 13

JURA (200 - 142 Ma) - KŘÍDA (142 - 65 Ma)

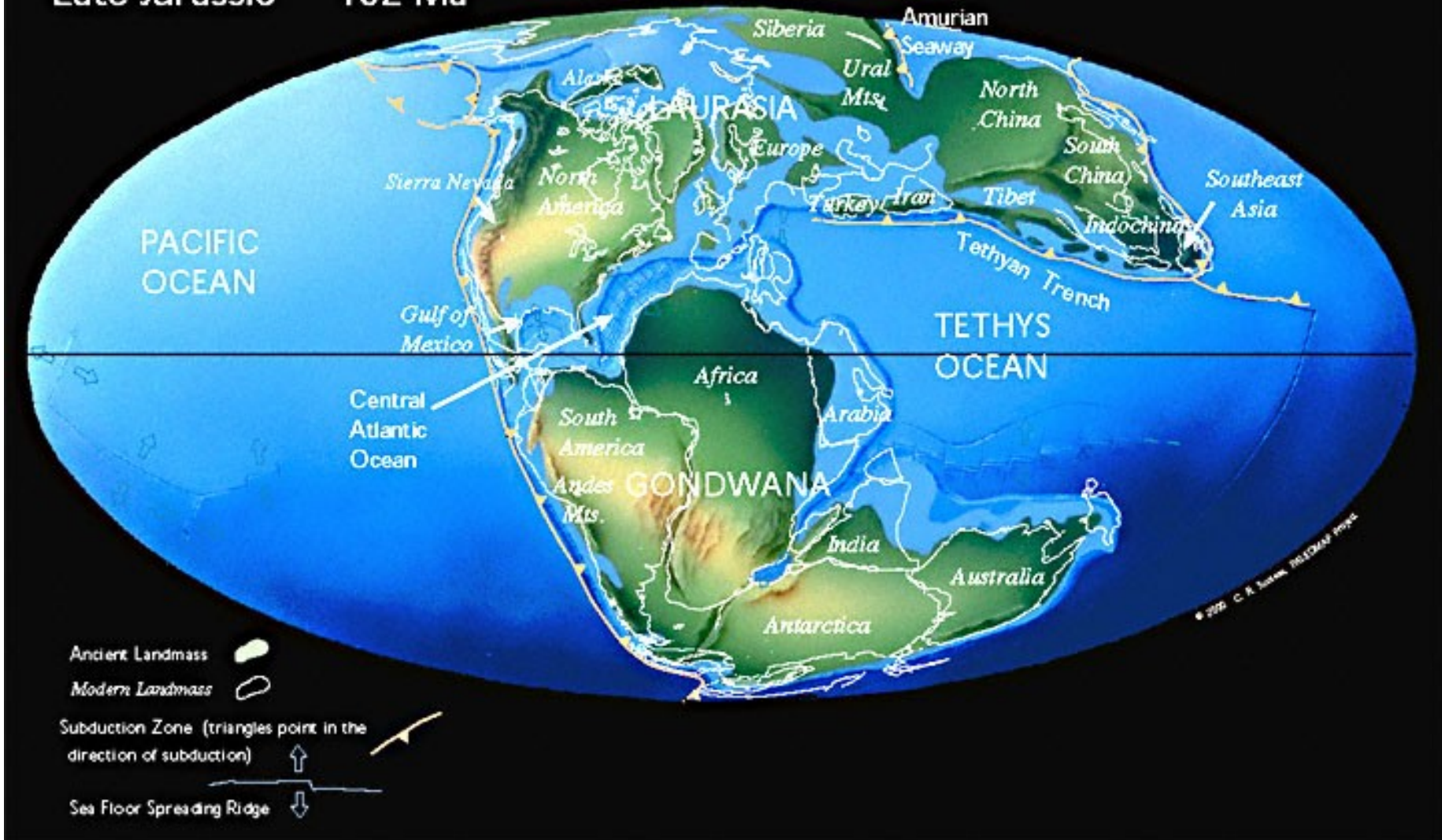
JURA

- Tethys se rozevívá k Z
- vznik Atlantiku
propojení Tethys a Pacifiku
- tříštění Gondwany pokračuje
- nástup alpínské orogeneze
- klima teplé, cykasy až 60 st. sš.

Middle Jurassic 160 Ma

Late Jurassic 152 Ma

Ve svrchní juře byl Alantik úzkým oceánem oddělujícím Afriku od Severní Ameriky. V. část Gondwany se odděluje od z. části.

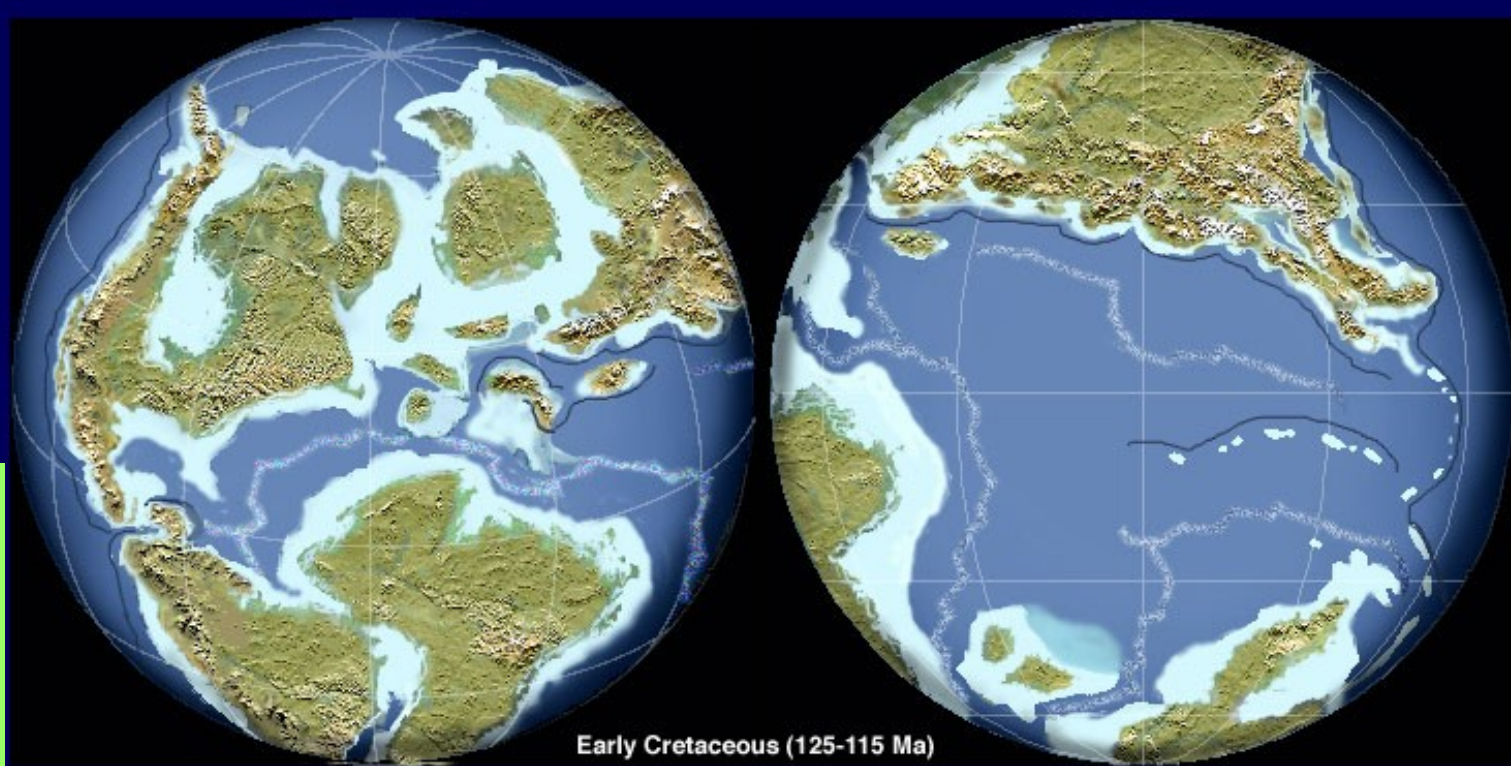
KŘÍDA

-blok Antarktida, Indie a Austrálie se separuje od Afriky

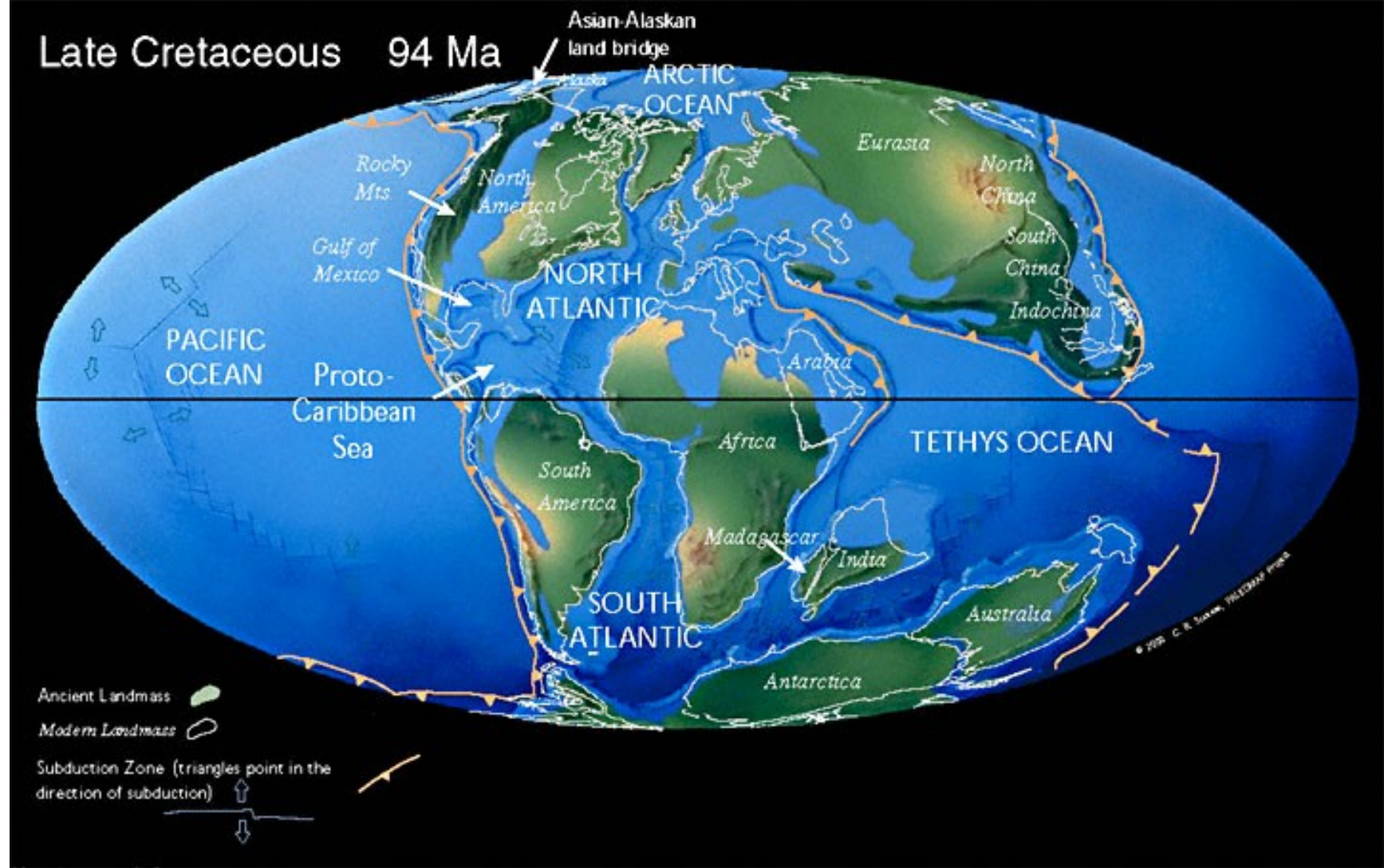
- alpínská orogeneze sílí

-distribuce placentálů

- klima velmi teplé, cykasy až 70 st. Sš.

Early Cretaceous 130 Ma

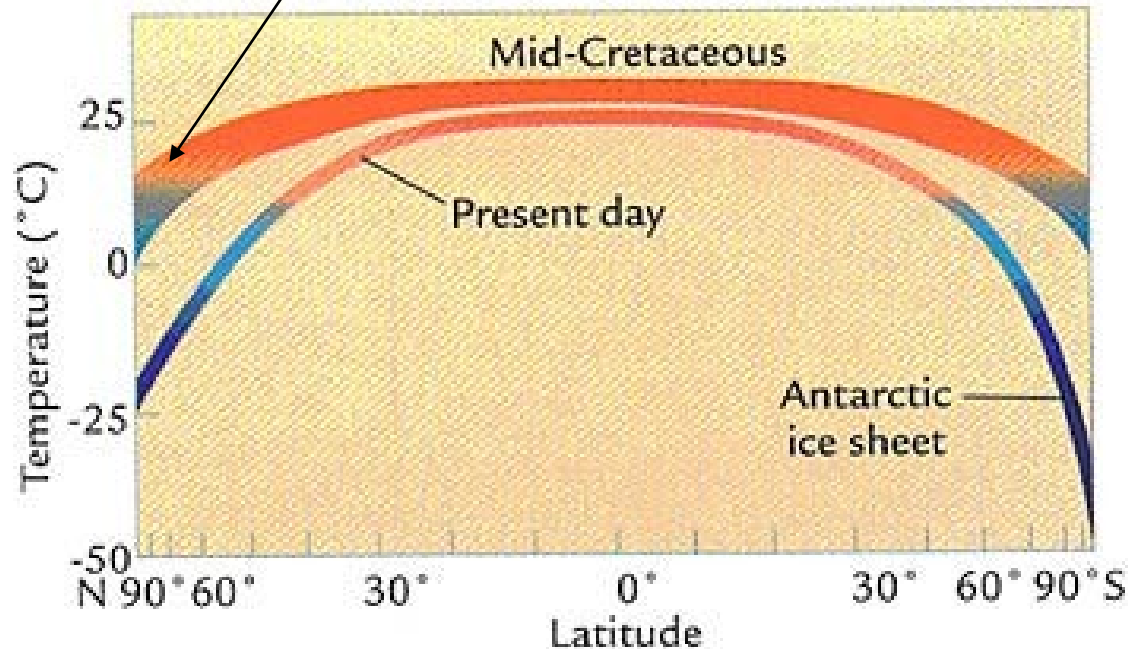
Souhrn:

Během křídý se otevřel Jižní Atlantik, Indie oddělila od Madagaskaru a švenkovala k SV k Eurasii, Severní Amerika byla ještě spojena s Eurasií a Austrálie s Antarktidou. Desková tektonika => otevření Severního ledového oceánu a Indiku, počátek orogeneze alpské v oblasti Tethys a andské v oblasti styku pacifických a amerických desek.

Klima v juře a křídě

Jura - teplejší než dnes, teplomilné cykasy až k 60 st. sev. šířky, teplomilná flóra též v Gondwaně a Sibiři.

**Křída – teplá a vlhká, subtropická vegetace až k 70 st. sev. šířky.
Konec křídý – prudké ochlazení – viz dále.**

ŽIVOT v juře a křídě

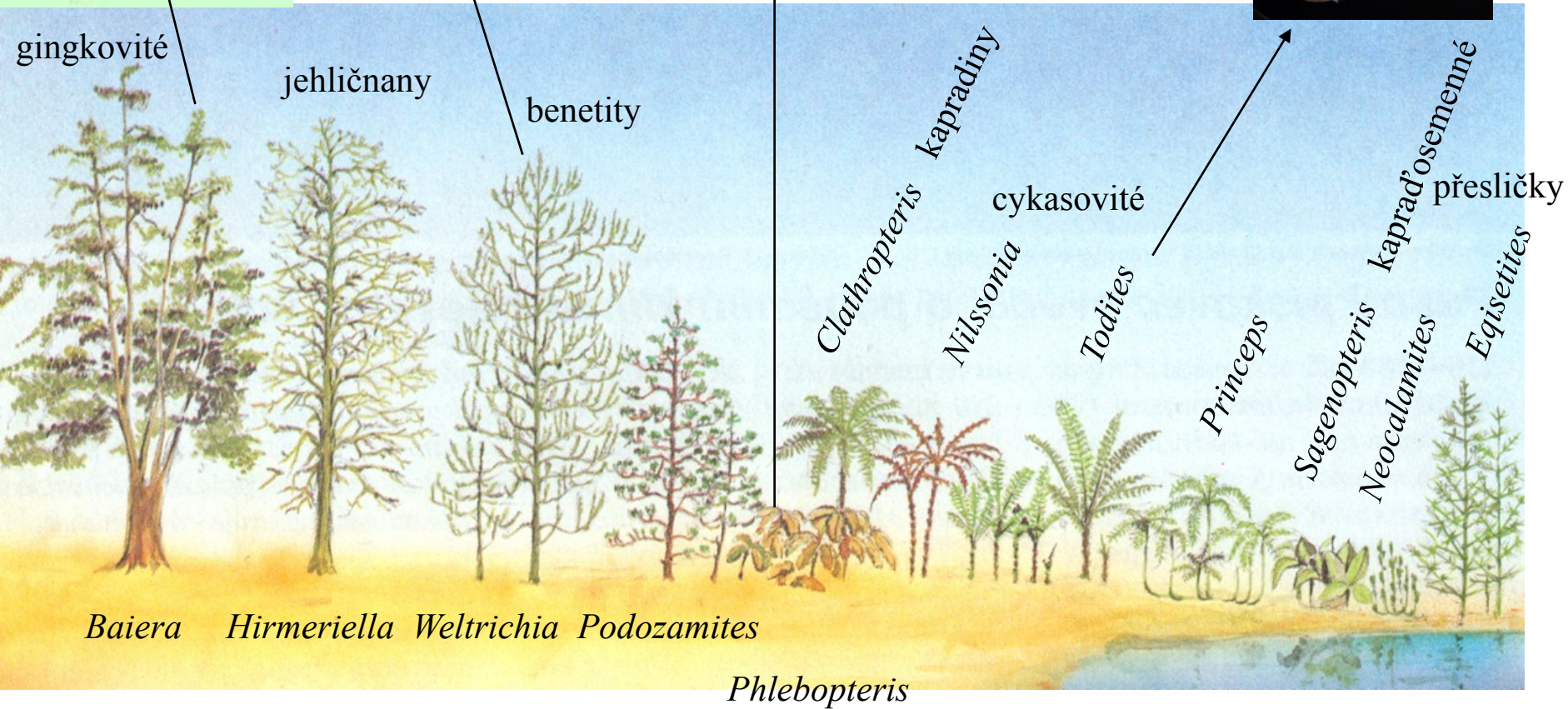
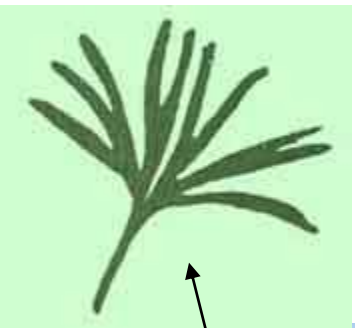
Moře:

- rozvoj planktonu: fytoplankton – rozsivky, bičíkovci, vápnitý nanoplankton - Chrysophyta; zooplankton – foraminifera, radiolárie (<Spumelaria), kalpionely
- bentos – rozvoj nepravidelných ježovek a rozlehlých porostů lilijic, v útesech pak křemitých hub (spongolity) od svrchní jury šestičetných korálů (už mělká moře, symbióza s řasami), mlžů – rudisti a další mlži s masivními schránkami, mechovek kruhoústých a oružnatých)
- nekton - explozivní rozvoj amonitů (amonitový typ švu, gigantické i heteromorfní formy), belemnitů, Teleostei se stávají dominantní skupinou ryb a tento trend trvá dodnes, žraloci se již systematicky podobají dnešním, krokodýli (většinou mořské dobře adaptované formy, značné velikosti), želvy se adaptují na mořské prostředí (+ obrovité formy), plesiosauři, ichtyosauři, mosasauridi (viz dále)

Souše:

- rozvoj hmyzu od svrchní křídly – vazba na rozrůznění krytosemenných rostlin, nově včely, mravenci, komáři
- obrovské rozrůznění dinosaurů z hlediska životních strategií, ? teplokrevnost, péče o potomstvo
- rozrůznění pterosaurů - ? teplokrevnost, osrstění
- nástup ptáků (Archaeopteryx ? a další, opositní ptáci, moderní ptáci)
- od spodní křídly placentálové a vačnatci

Typická vegetace spodní jury

Krajina v křídě ve Střední Evropě

borovice

Williamsonia (benetity, cykasům podobné)

Mantonodium (kapradiny)

Cycadeoides

Nathorstinia (kapr.)

Ginkgoites sp. - křída

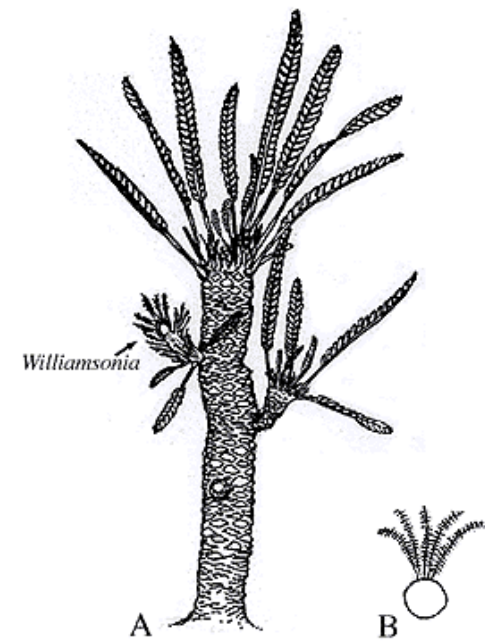

168

Ginkgo biloba - recent

Ginkgo biloba, recent

benetity

jehličnany

spodní křída

Nejstarší doložená kvetoucí rostlina

Okvětní plátky ne plně vyvinuty, semeno se začíná uzavírat do plodolistů, keřovitá,

Archaeofructus liaoningensis

* 140-million-year-old fossil from northeast China. The leafy, seed-containing pods (carpels) are the defining characteristic of angiosperms (“seeds in vessels”).

* Petals are apparently absent, but leaf-like structures subtending each fruiting axis define them as flowers.

Enlarged view of the carpels (each is about 1 mm long) showing seeds in carpel (Sun, Dilcher, Zheng & Zhou. 1998. Science 282:1692).

Archaeoartocarya sinensis,
Liaoning, ~125 Ma, vofda

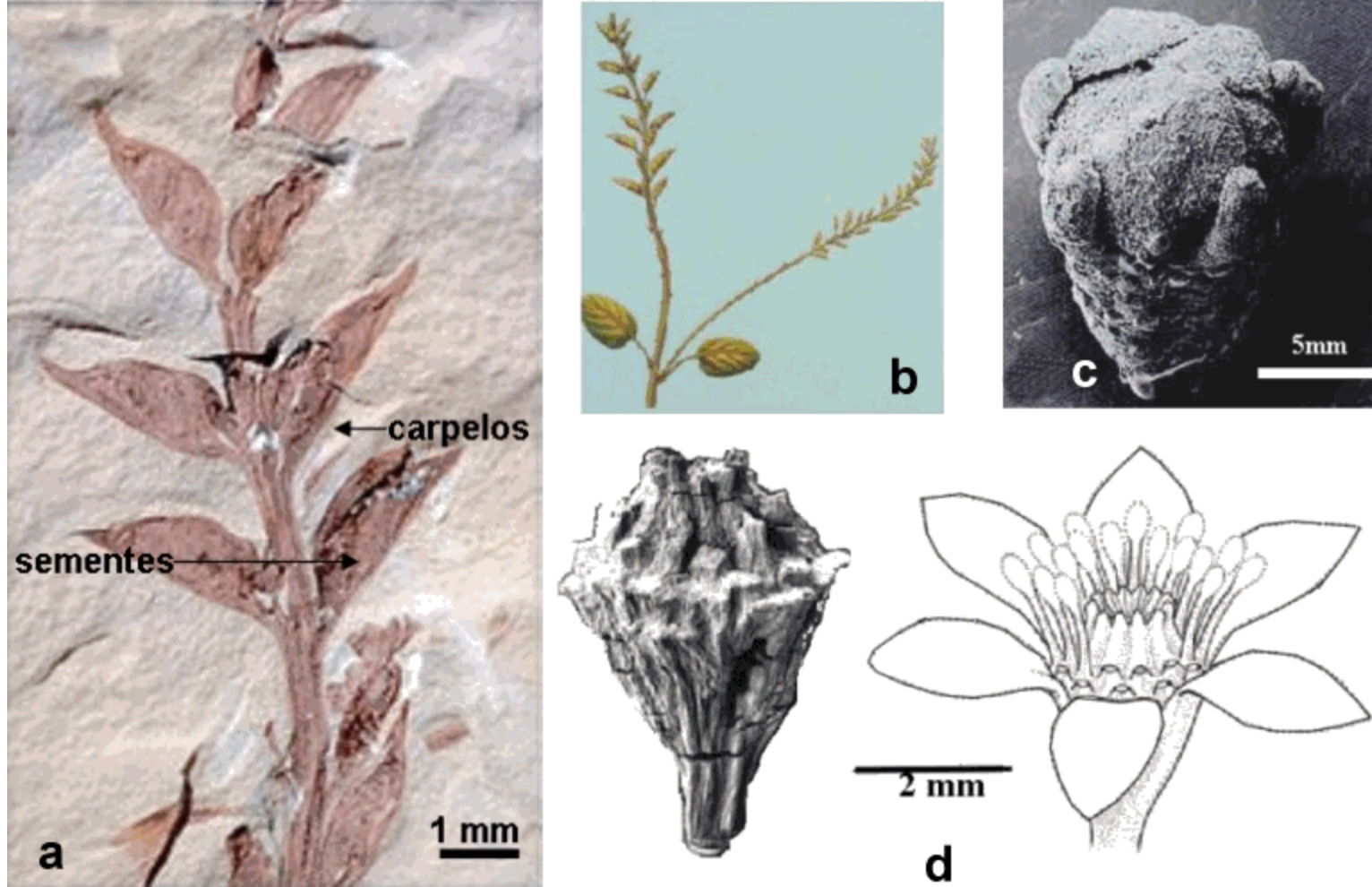
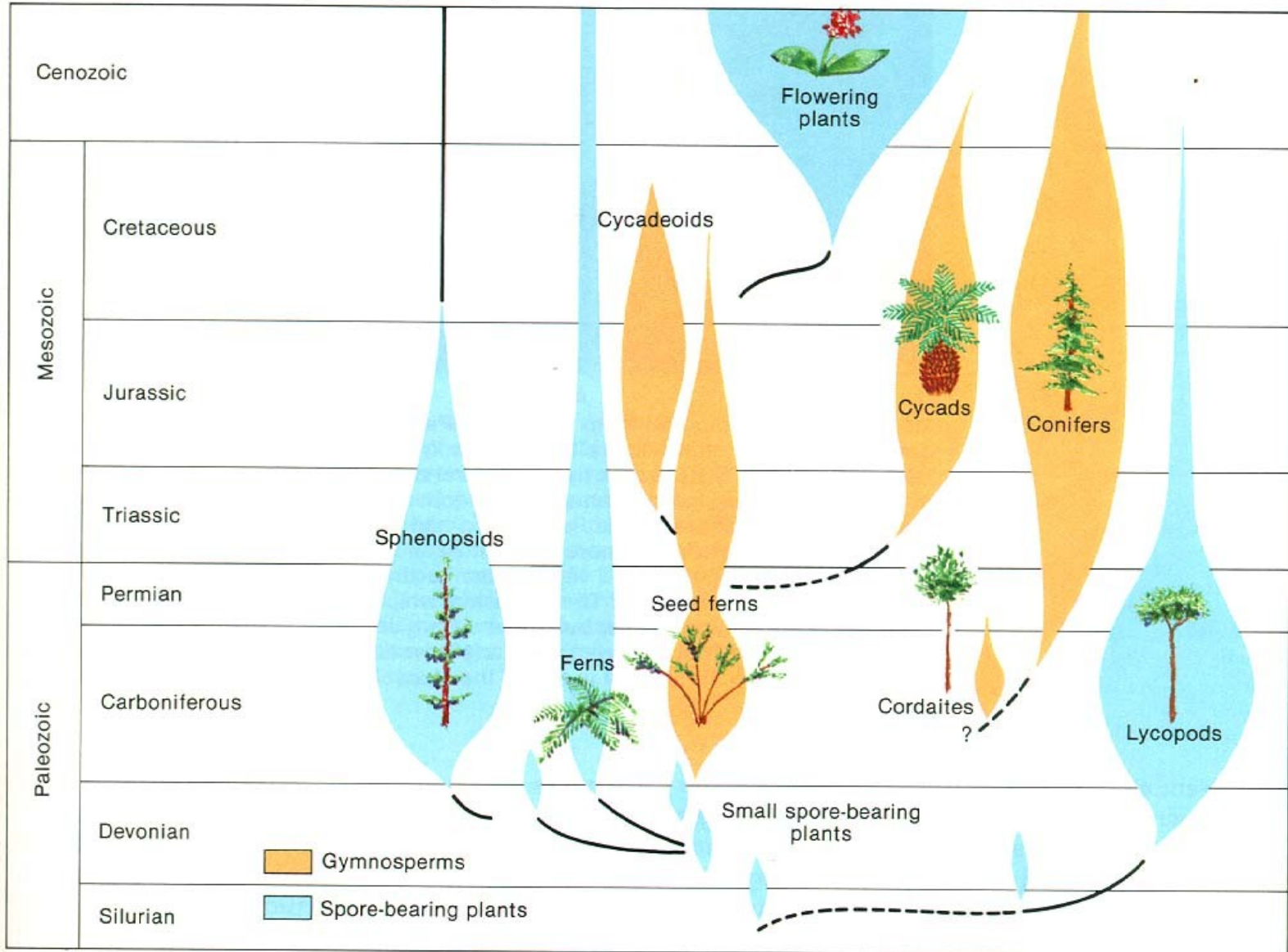
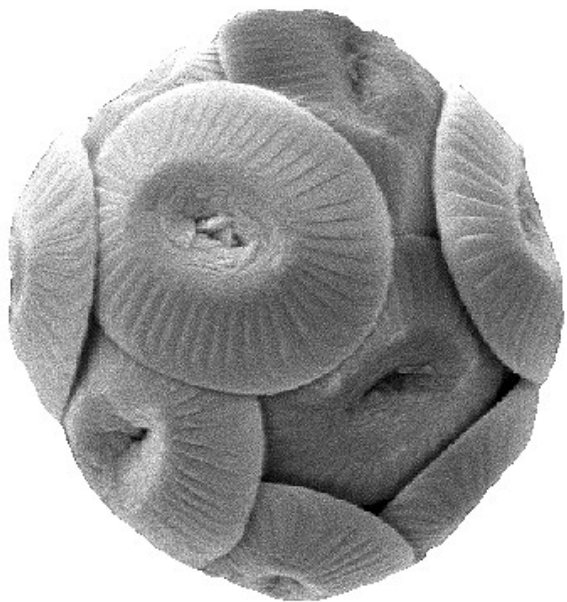

Figura 4 - a) *Archaeoфраuctus liaoningensis*, a mais antiga angiosperma conhecida, identificada no nordeste da China¹¹; b) Reconstrução de *Archaeoфраuctus liaoningensis*; c) Flor fóssil do Cretáceo inferior da Inglaterra, com sépalas e pétalas muito reduzidas¹³; d) *Nymphaeaceae* fóssil do Cretáceo de Portugal¹².

Ve svrchní křídě již dominance krytosemenných – nástup kenofytika (převládají magnolie, myrty, platany, fikusy, palmy tj. dnešní subtropická a tropická vegetace, objevují se v palynospektrech i trávy – rozsáhlé porosty trav však ještě ve svrchní křídě chybějí)

Fytoplankton

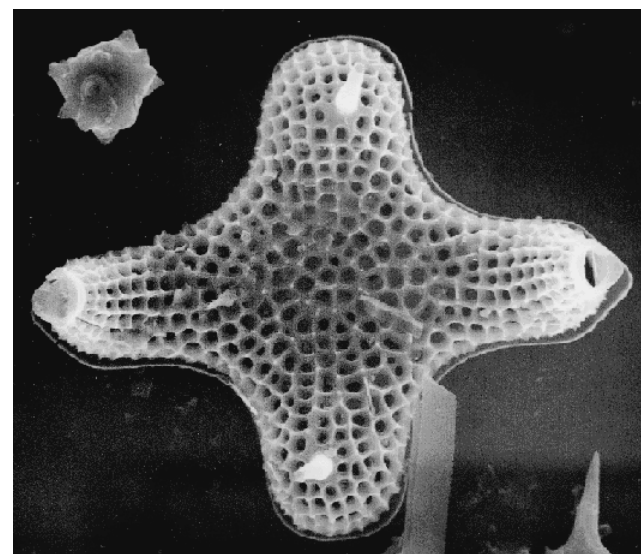

Kokolitky, hnědé řasy

Alga gymnodinium catenatum

Dinophyta, obrněnky, bičíkaté řasy

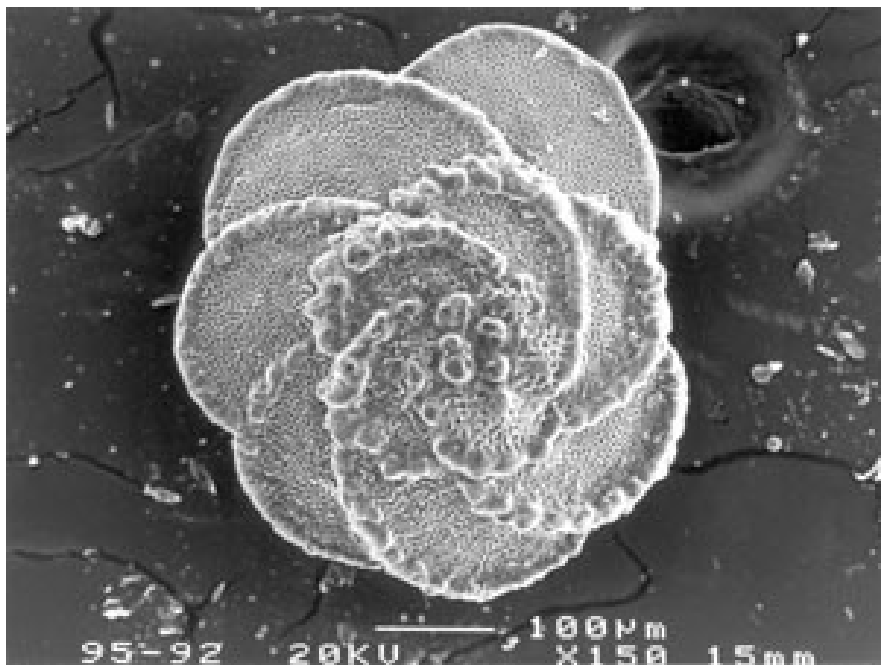

Bacillariophyceae (rozsivky)

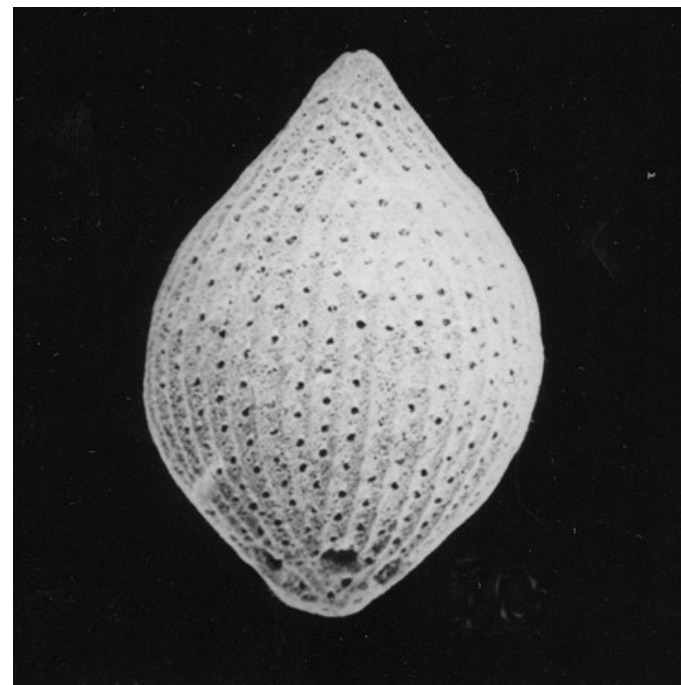
Psací křída (složeno z kokolitek a globigerin), Etretat, Normandie, křída,

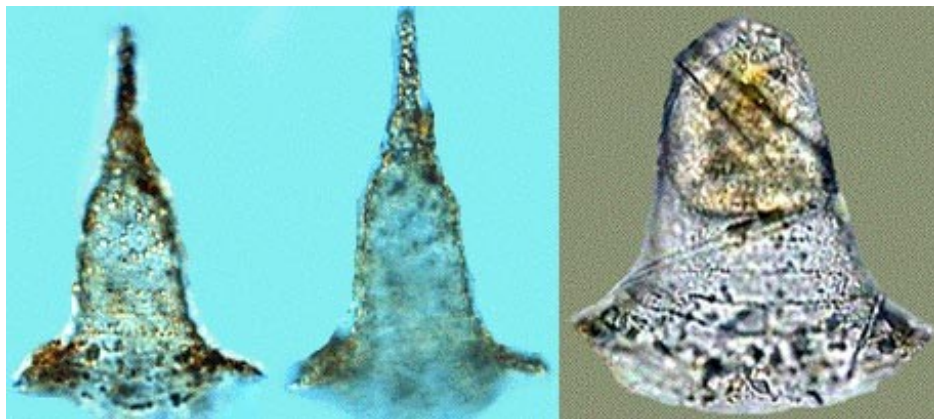
Zooplankton

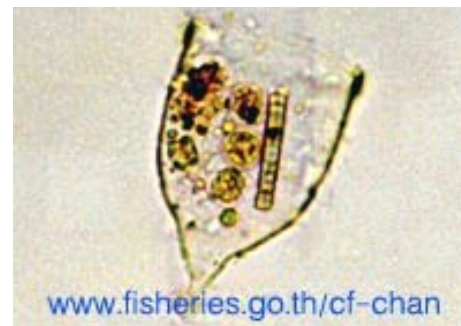
Globotruncana sp., Foraminifera, sv. křída, Alicante, Španělsko

Radiolaria – expanse v juře (Spumellaria).

Codonellopsis, recent

Favella, recent

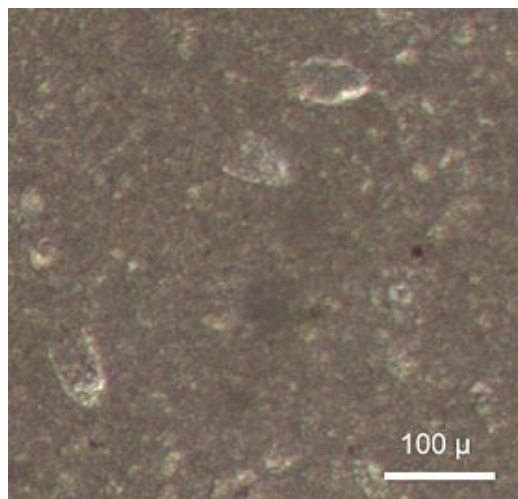
kalpionely (Tintinnida, nálevníci)

Remaniella sp.

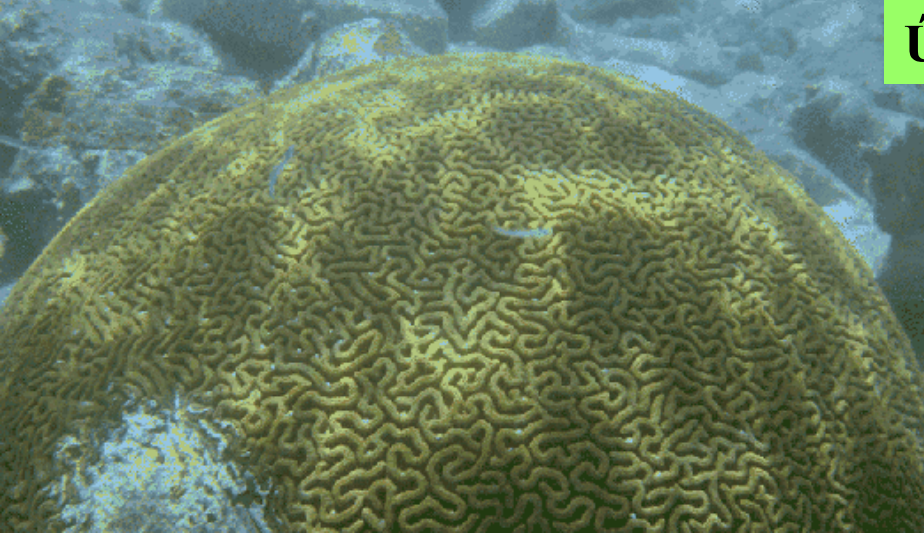

Calpionella alpina

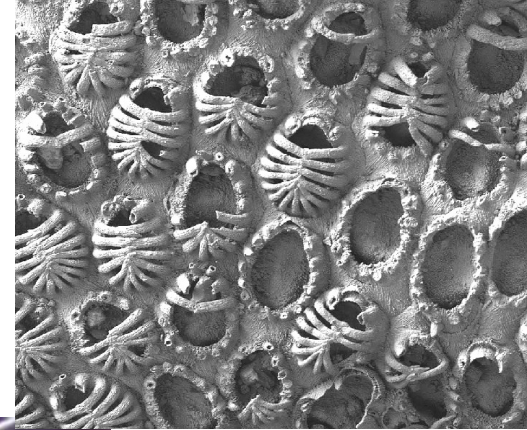

„kalpionelový“ vápenec

Útesové facie křída

Hexacoralla (Scleractinia), šestičetní koráli,
od svrchní jury mělkovodní + účast na stavbě rifů

detail

**cheilostomátní
mechovky**

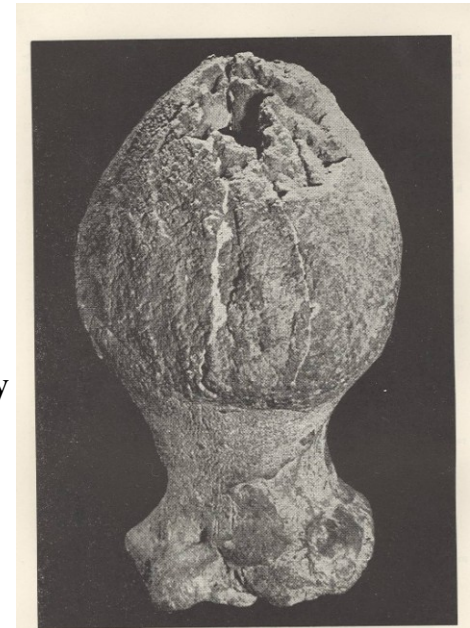

trs

Hippurites, silnostěnní mlži,
stavba imituje
solitérní korály,
křídové útesy

Siphonia, houba, křída, Čechy

Biostroma mlžů (rudistů) *Vaccinites vesiculosus* (Woodward, 1855); sv. křída, Oman (from Schumann & Steuber 1997) – mlži dočasně zatlačili při stavbě útesů korály (urgonská facie)

Hexacoralla

Aulosmilia archiaci, svrchní křída, Santa Maria, Španělsko

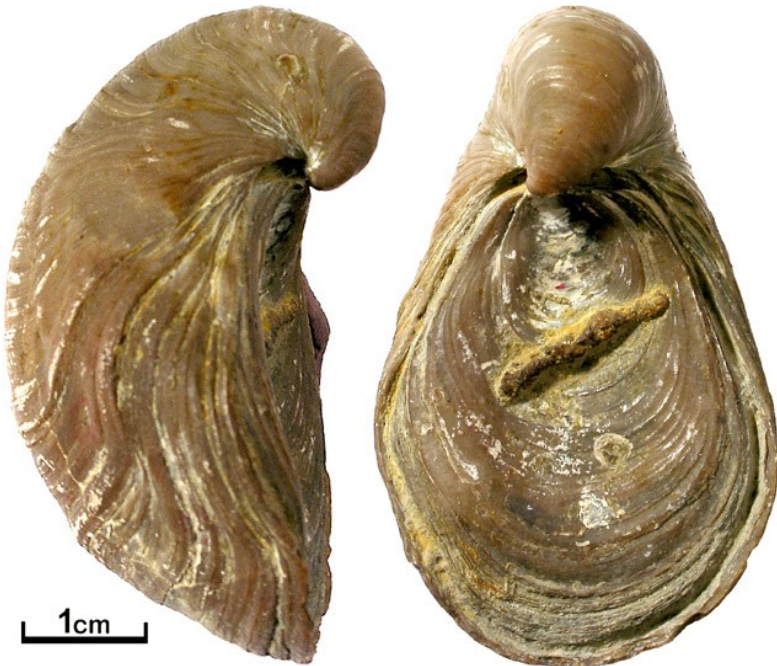
Bivalvia

Trigonia sp., jura, Polsko

Trigonia elongata, stř. jura,
Westfálsko

Gryphaea arcuata, sp.jura,

Dicerias, jura, Ernstbrunn

Gastropoda

Pleurotomaria constricta,
jura, Heimbach, Německo

Nerinea bruntrutana, jura, Švýcarsko

Stratigraficky významná bivalvia křídová

Inoceramus concentricus,
sp. křída, Francie

Inoceramus sp.

Belemniti, hlavonožci, vnitřní schránka
(rostrum, CaCO_3), rozvoj jura-křída

rostra
belemnitů

model belemnita

spodní jura

svrchní jura

Amoniti – jura, Francie

dk166 - *Pleuroceras transiens* - D / Ep : 39 (33) / ? (9) mm

dk167 - *Microdactylites gracilis* - D / Ep : 22 / 6.5 mm

dk394a - *Haugia jugosa* - D / Ep : 44 / 8.5 mm

dk093a - *Amaltheus margaritatus* - D / Ep : 46 / 10.5 mm

dk078 - *Polyplectus discoides* - D / Ep : 24 / 6 mm

dk392b - *Catacoeloceras raquinianum* - D / Ep : 15 / 6.5 mm

Ammoniti – časté jsou obrovité formy

Lewesiceras peramplum
~ 1m, křída (u nás např.
Čížovky u Boskovic)

***Parapuzosia seppenradensis* (vpravo) – největší známý amonit (průměr 1,8 m),
křída, Německo**

Douvilleiceras mammilatum
spodní křída, Troyes, Francie

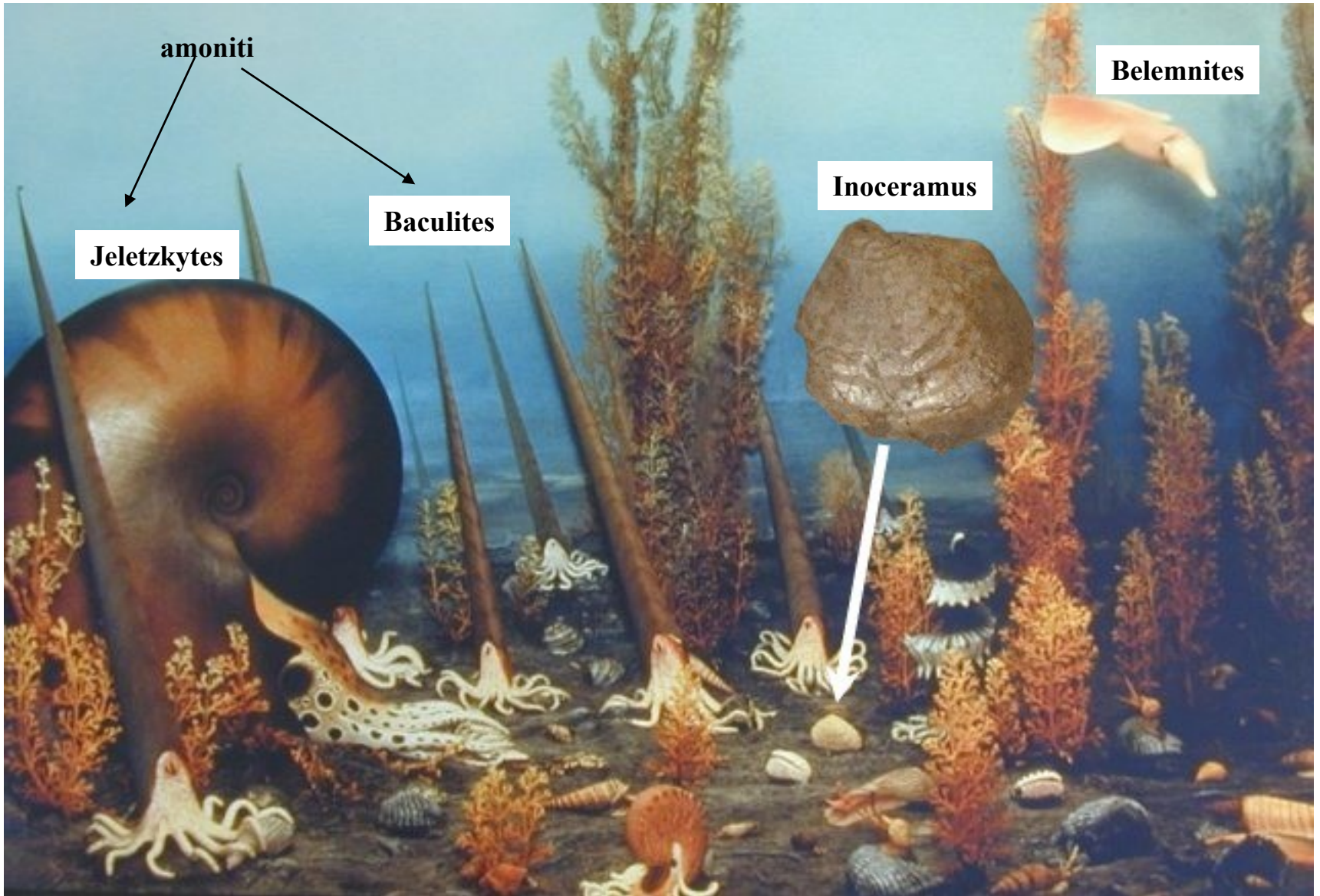
Scaphites sp., svrchní křída
Fall River, J. Dakota, USA

Amoniti – časté aberantní formy v křídě

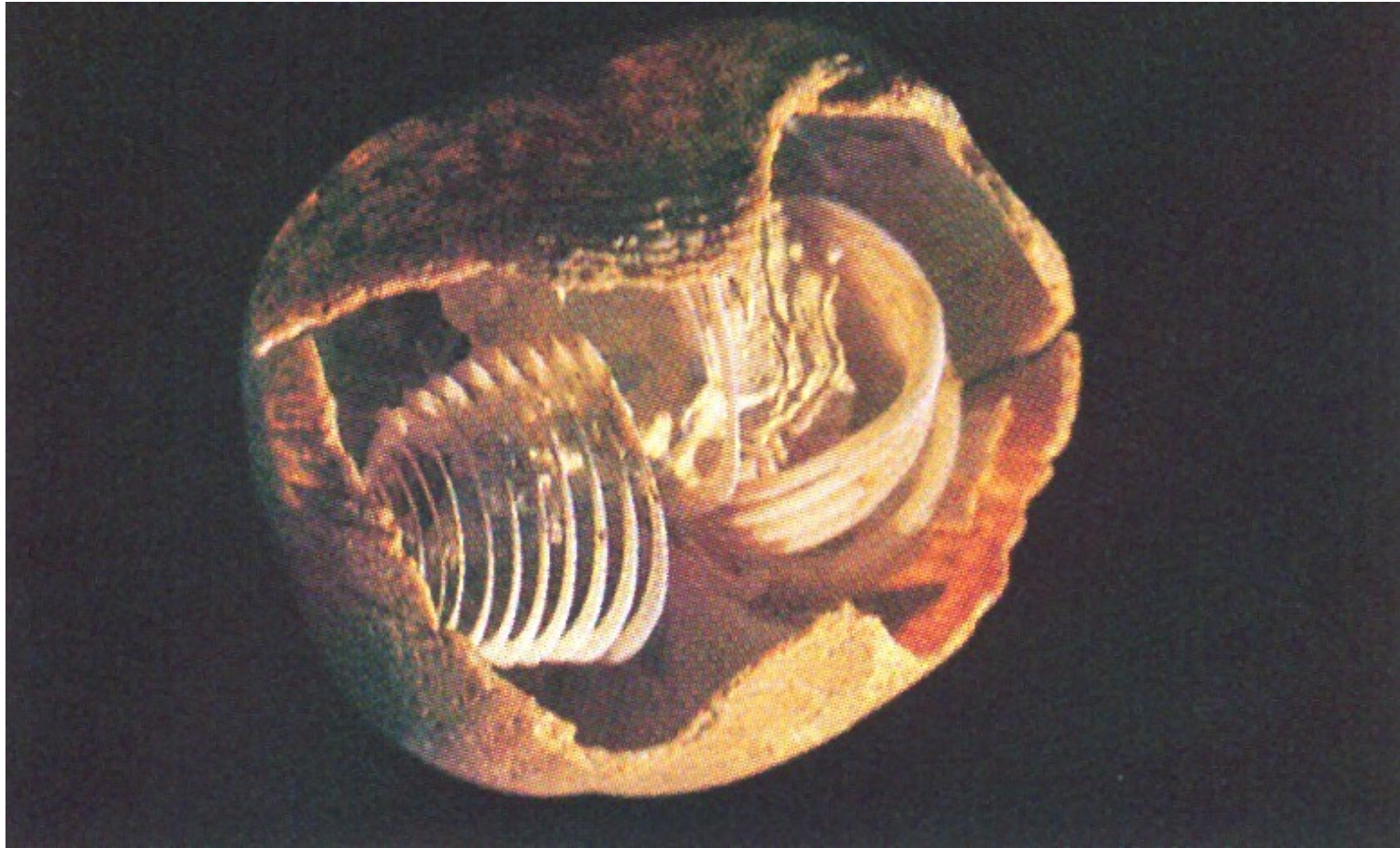

Ancyloceras, sp. křída,
Uljanovsk, Rusko

Pohled na dno křídového moře v Severní Dakotě (USA)

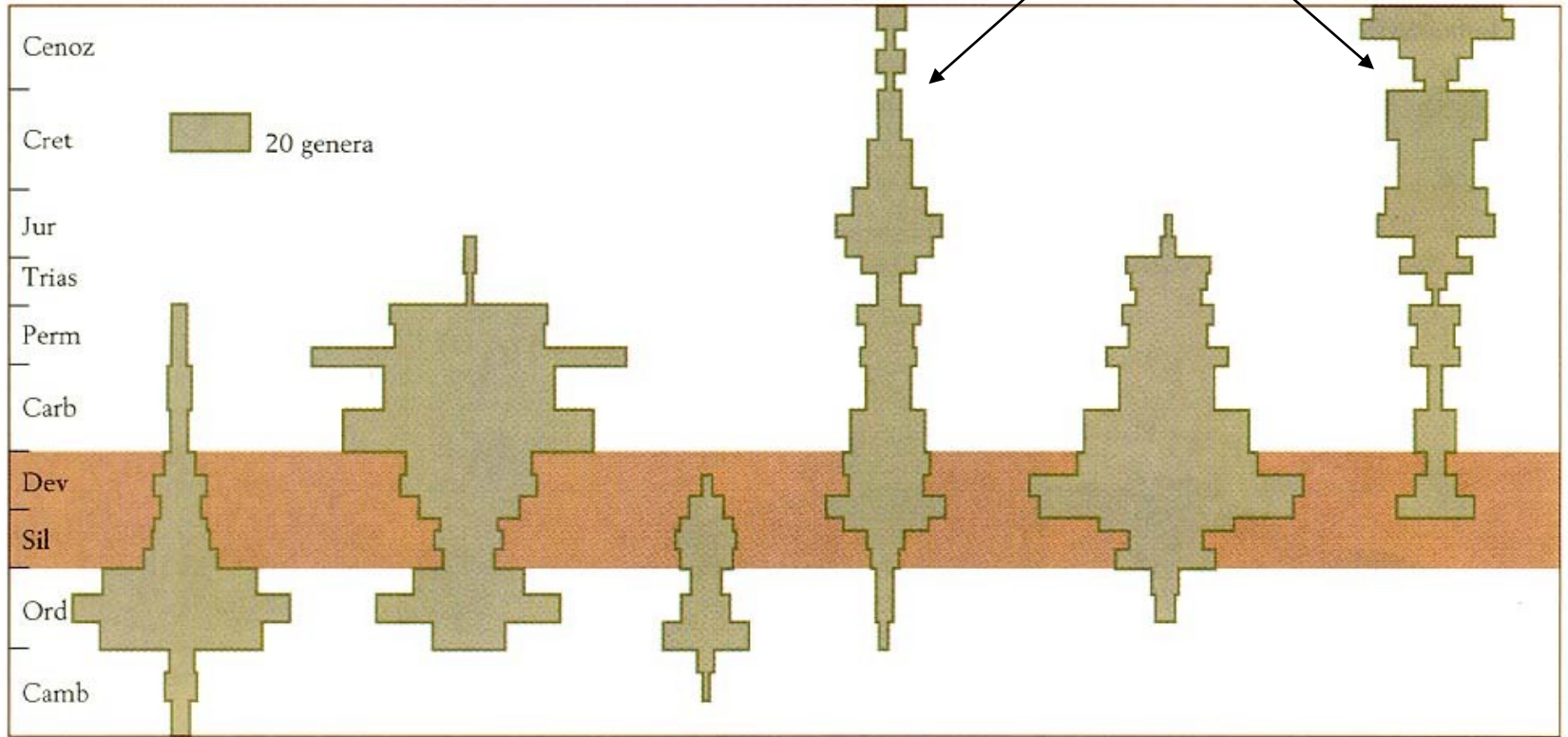

Brachiopoda

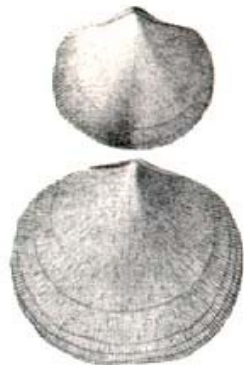

Spiriferina rostrata, jura, jeden z posledních zástupců spiriferid,
N.-S.-Sepulcre, Francie

Brachiopoda – od triasu ustupujú, zůstávajú rynchonelidi a terebratulidi

Orthida

Strophomenida

Pentamerida

Rynchonellida

Spiriferida

Terebratulida

Echinodermata

Phymosoma,
sv. křída, Francie

Pygurus blumenbachi,
sv. jura, Francie,
Charente maritime

Galerites, sv. křída, Německo

Pentasteria longispina, jura, Weissenstein, Švýcarsko

Nahloučení hvězdic *Pentasteria longispinna*, svrchní jura, Solothurn, Německo, příklad rychlého pohřbení sedimentem

Chelicerata – Merostomata

- rozvoj v juře, + stopy

Mesolimulus walchi, sv. jura,
Solnhofen

**Crustacea –
rozvoj rakovců**

Aeger spinipes, sv. jura, Solnhofen

Rybovitý nekton

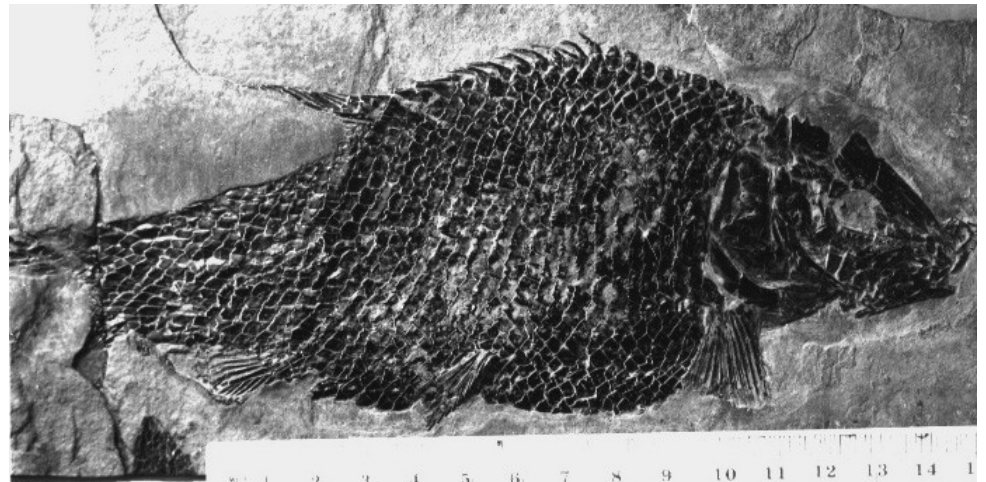

Squalicorax pristodontus
sv. křída, Maastricht, Nizozemsko

Semionotus,
paprskoploutvé ryby
jura

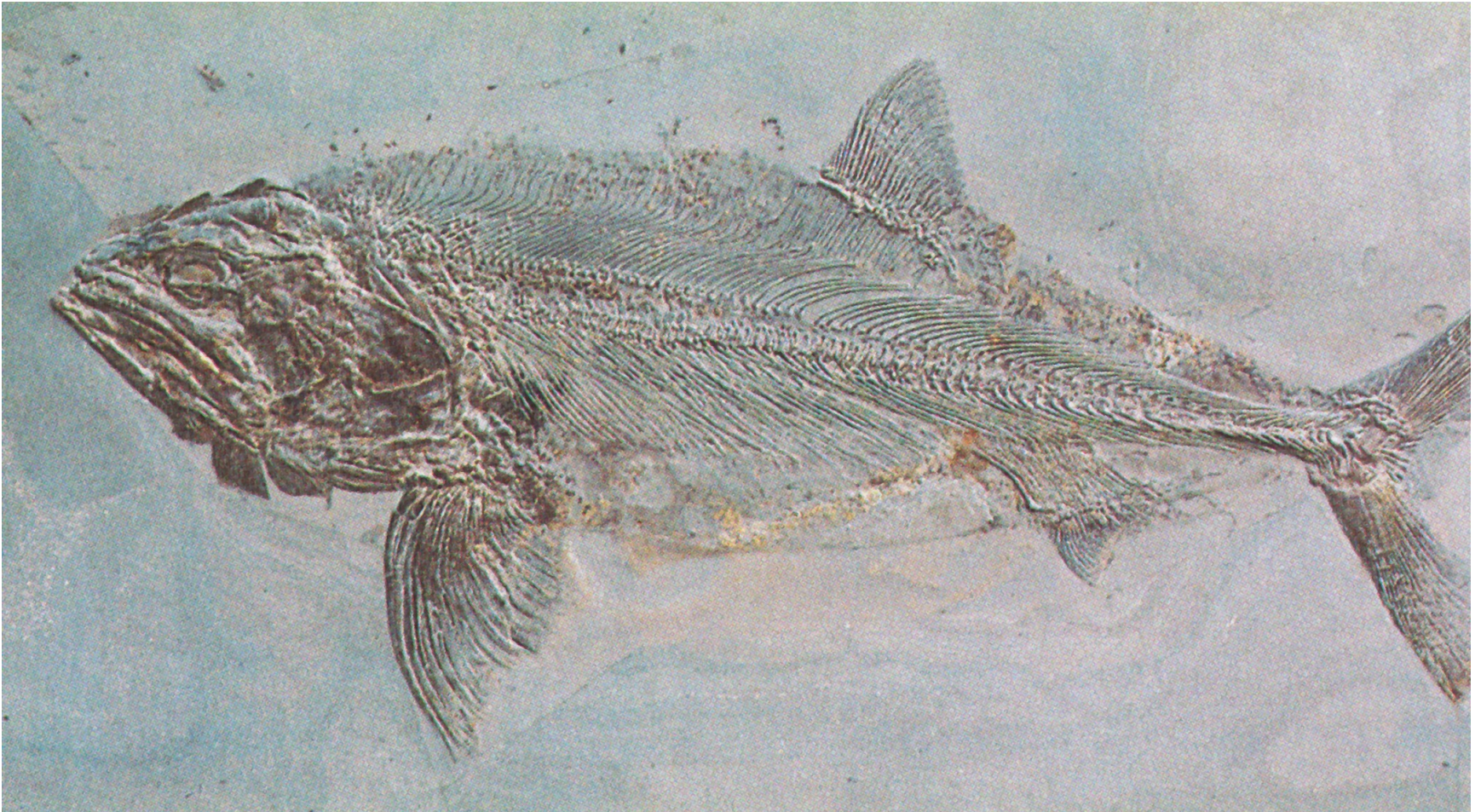

Hybodus, žraloci, křída

***Macropoma levesiensis*, lalokoploutvá ryba, plíce + žábry, křída, Evropa**

***Pachycormus bollensis*, Neopterygii, „mnohokostní“,
sp. jura (lias), Německo, dravci**

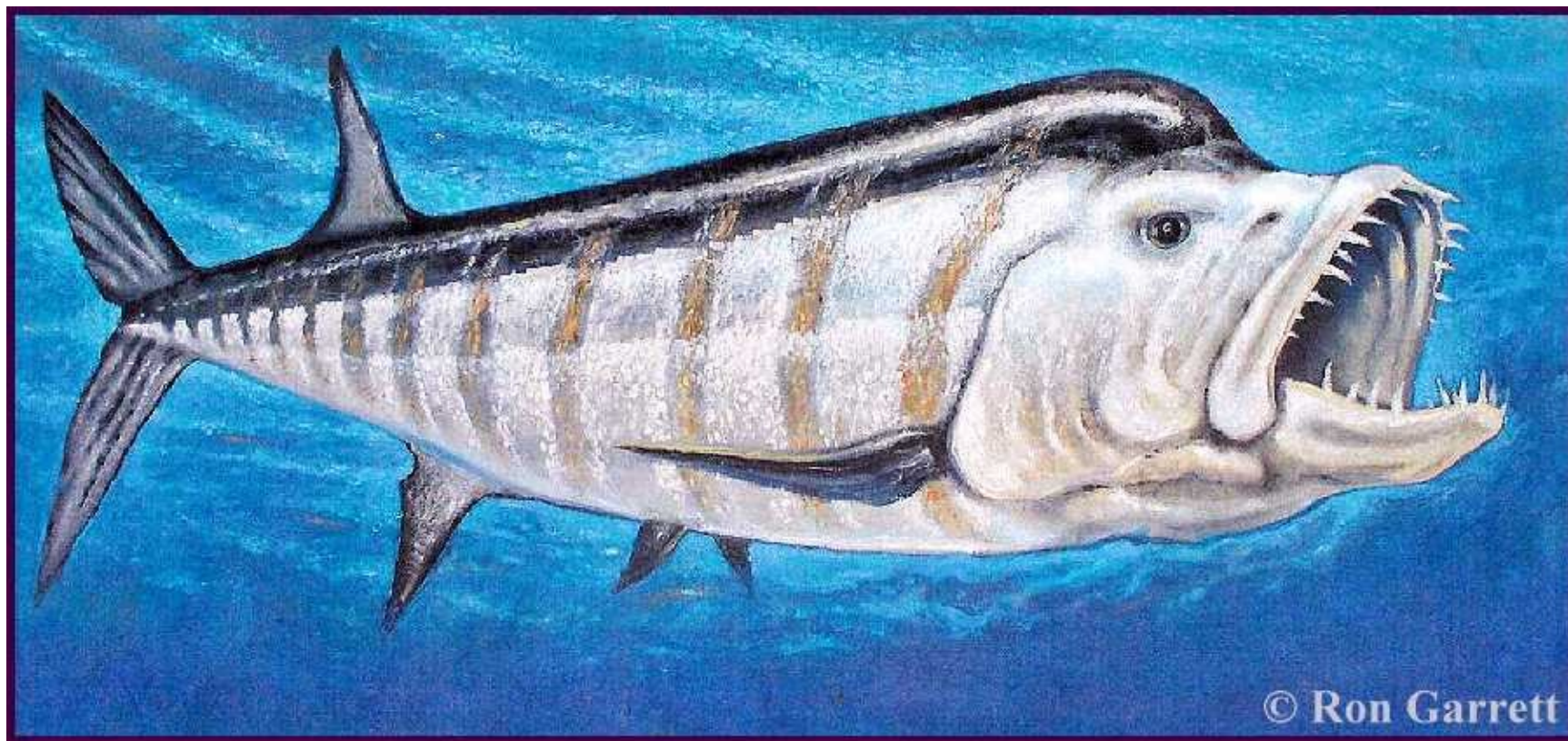

Aspidorhynchus acutirostris, „mnohokostní“, sv. jura, Blumenberg

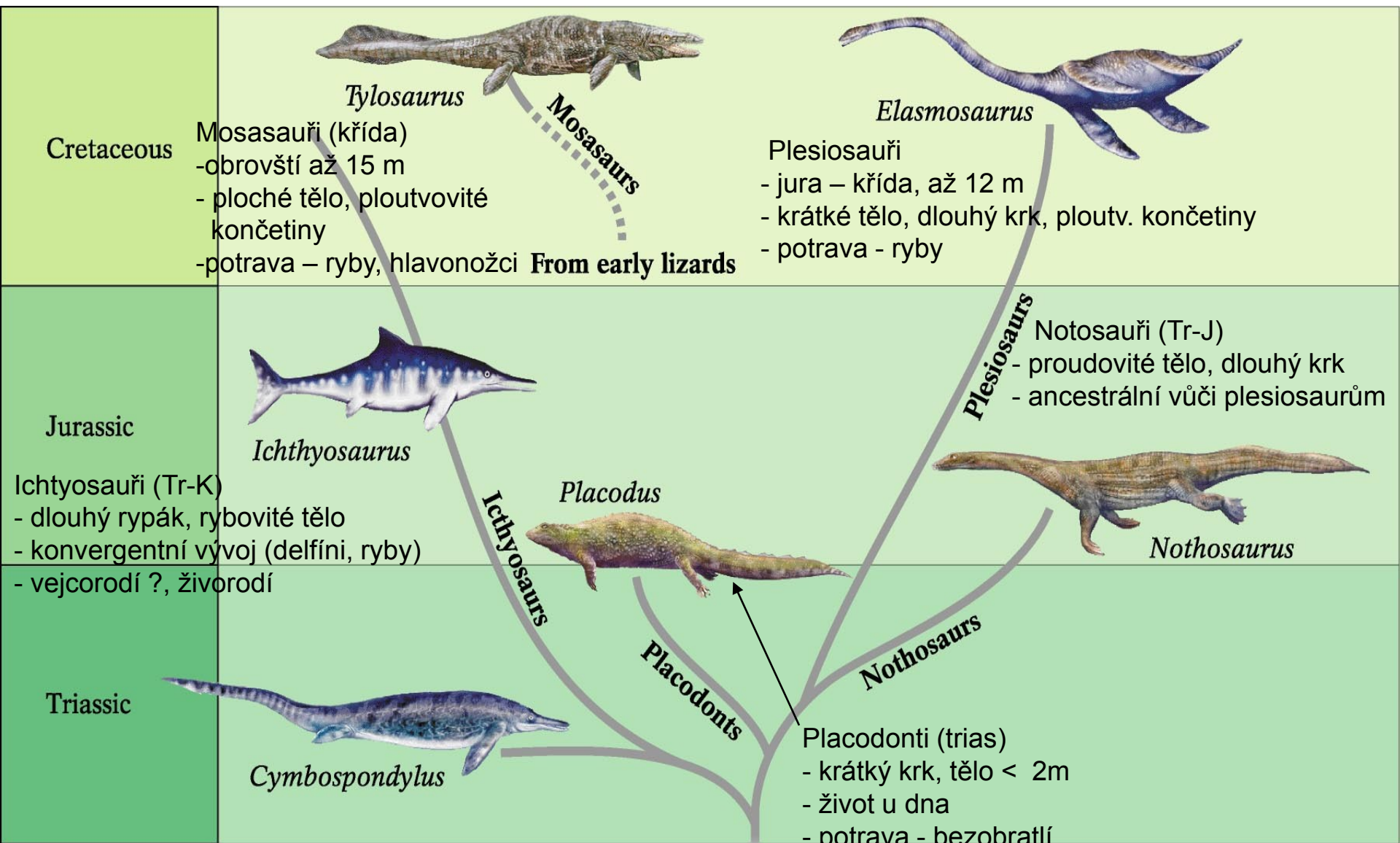
knoflíkovité zuby

Gyrodus sp., Neopterygii, „mnohokostní“, sv. jura, Solnhofen

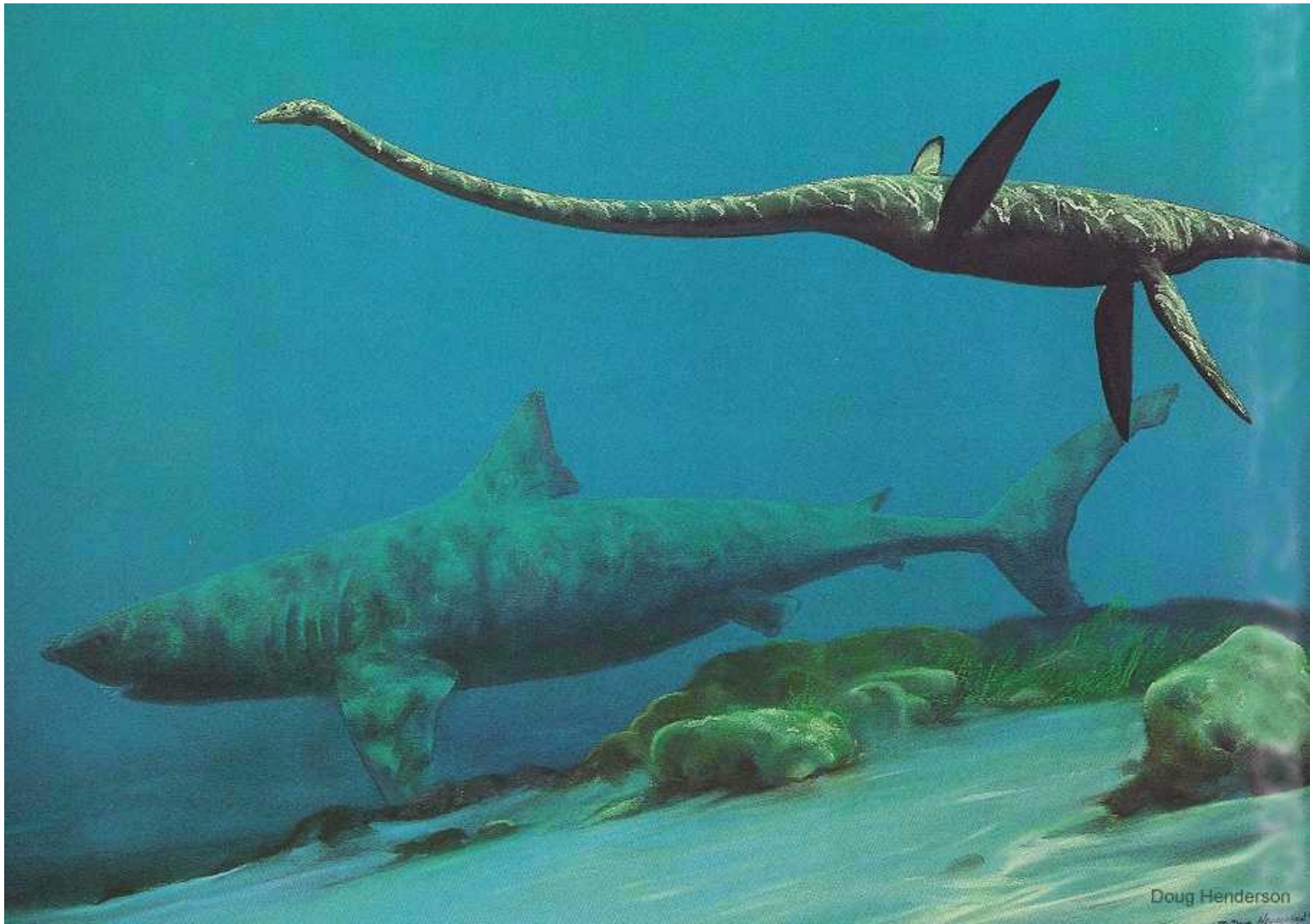

Xiphactinus audax (Teleostei). Celokostné ryby ryby během křídý diverzifikují, nahrazují „mnohokostné“, vedle amonitů a žraloků představují významné mořské predátory. *X. audax* označovaná též jako "Bulldog Fish", žila v oceánech pozdní křídý a dosahovala délky až 6 m.

Euryapsidní mořští plazi

From early diapsids

Elasmosaurus (Plesiosauria) a žralok *Cretoxyrhina mantelli* (křída). Žraločí zuby jsou nacházeny v kostech mosasaurů a plesiosaurů.

Plesiosaurus brachypterygius, spodní jura, Holzmaden, Německo

Ichthyosauria

Maximální expanse
ve spodní juře (Holzmaden),
Stenopterygius – častý,
11m *Letopterygius*,
v křídě vzácní a
vymírají ke konci.

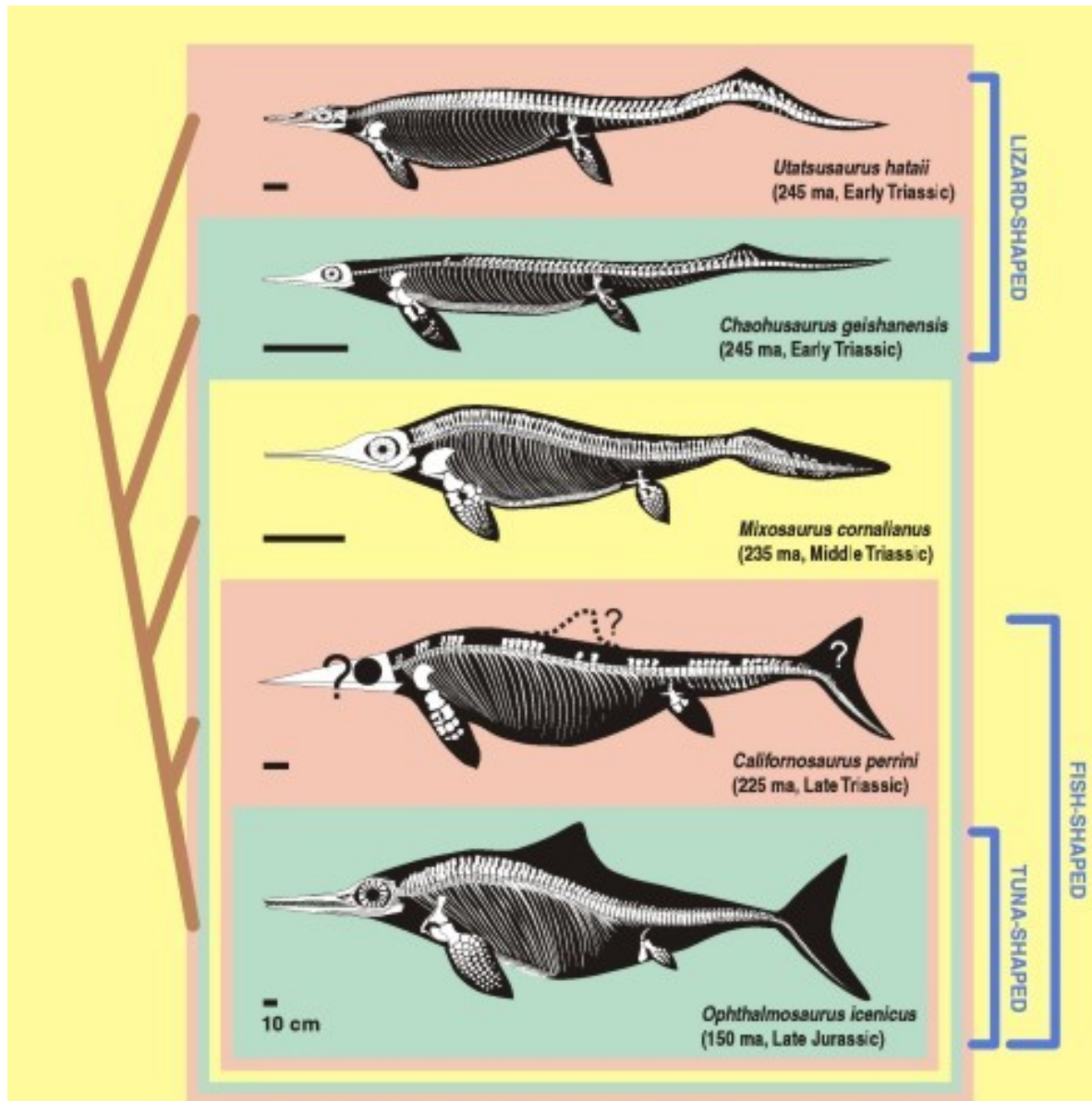
Stenopterygius, jura, Holzmaden
? živorodý

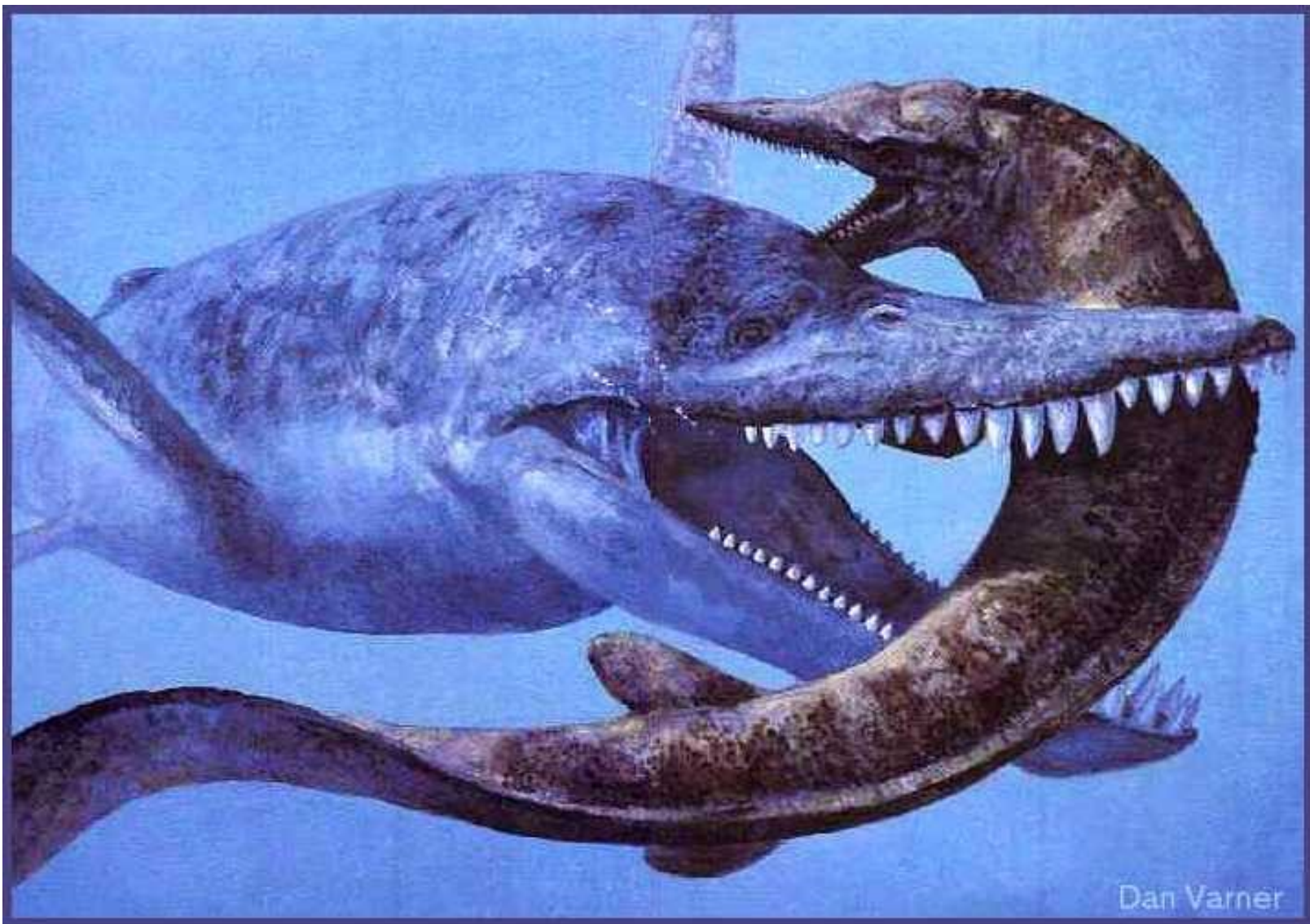
Ichthyosauria se již během triasu silně rozrůznila. Objevilo se několik strategií tvaru těla ve spodním a středním triasu. Dolní obrázek však zřetelně ukazuje tendenci od ještěrovitého tvaru ve spodním triasu až k vysloveně rybovitému tvaru ve svrchní juře.

sp. trias

sv. jura

Příklad potravních vztahů v křídě: obrovitý *Kronosaurus* (Plesiosauria) loví juvenilního mosasaura.

Protosuchus, krokodýli, jura

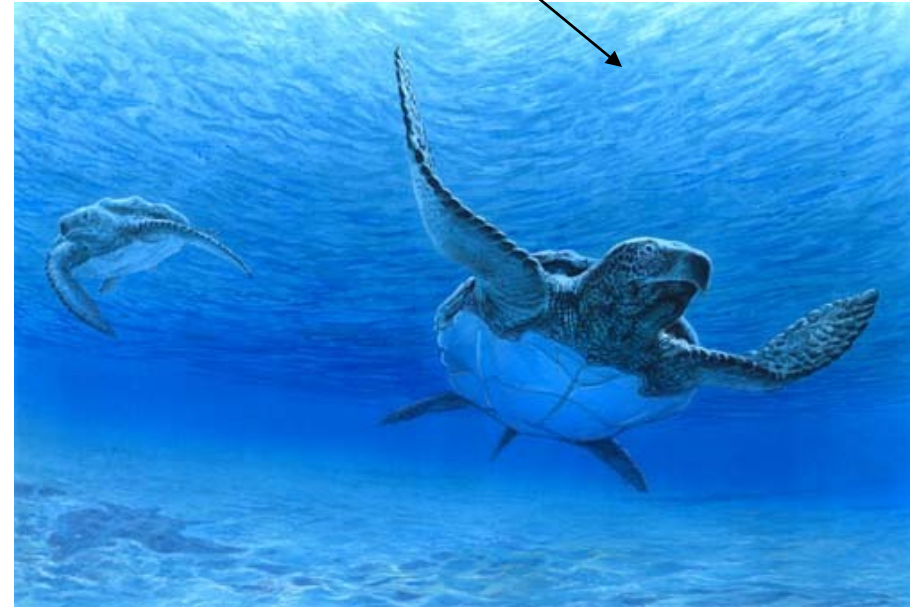
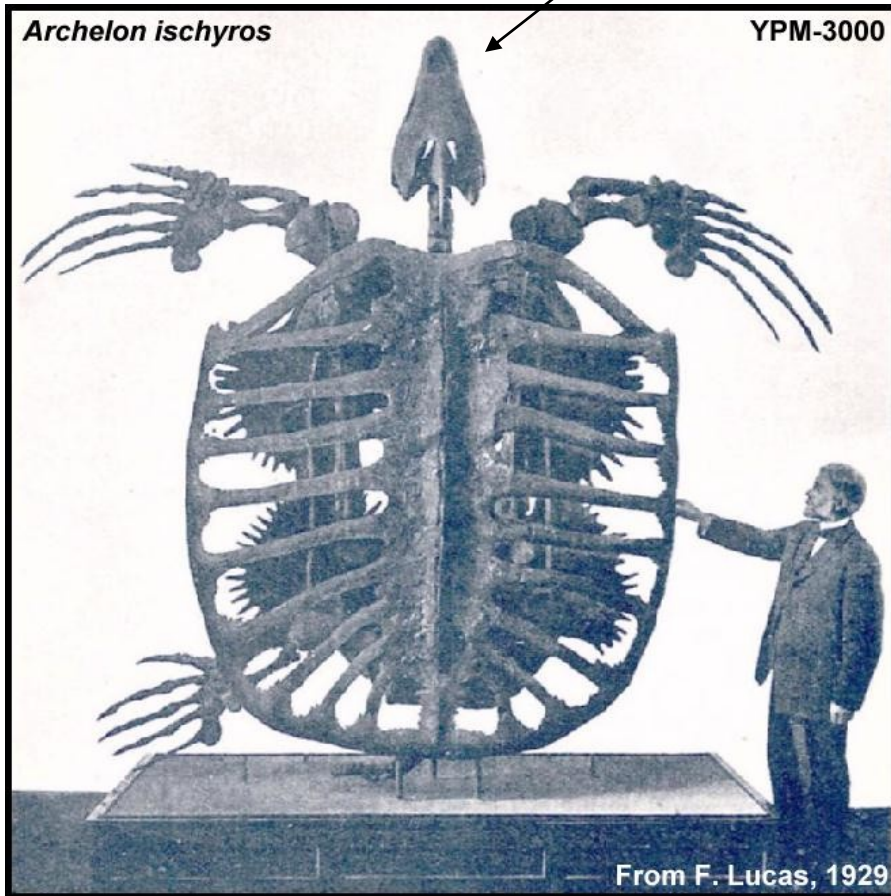
Krokodýli žili původně po odštěpení od tekodontů na suché zemi. V juře přecházejí do vody a některé jejich skupiny se výborně adaptovaly na mořské vodní prostředí. Podobně jako ichthyosauři i tento *Geosaurus* měl rybovitě tělo a byl výborným plavcem.

***Morganucodon*, spodní jura (Čína, Wales),
hmyzožravý savec, trikonodontní**

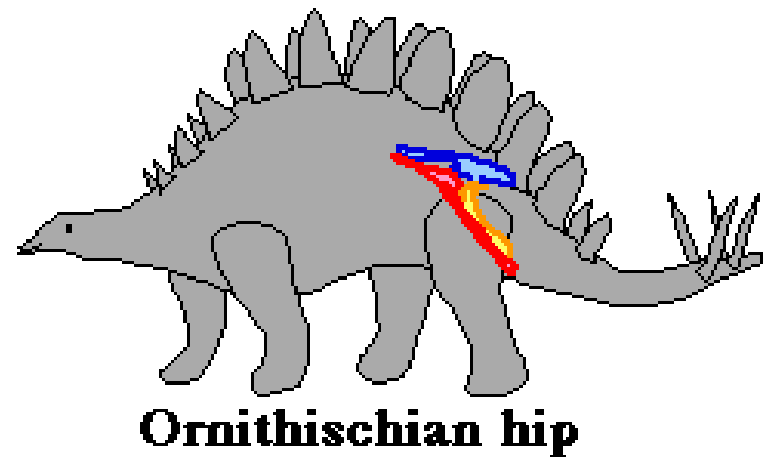
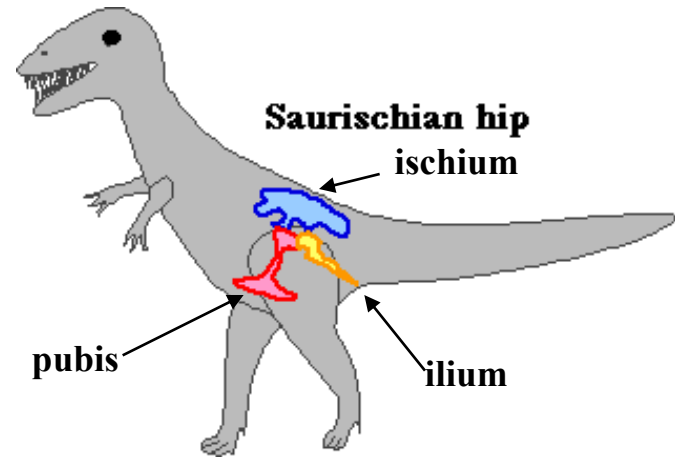

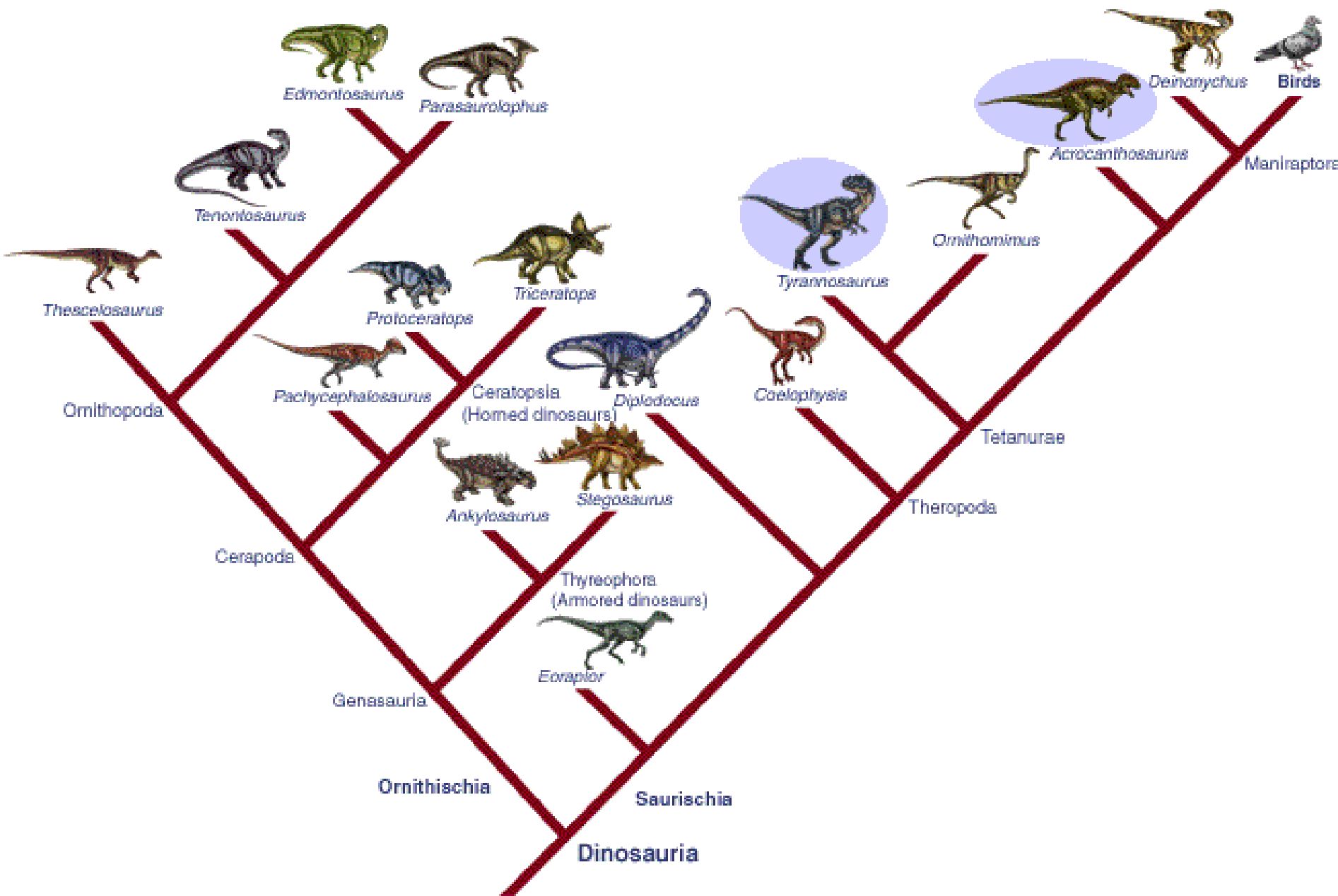
Chelonia – želvy jsou původně suchozemské, v nejvyšší juře přecházejí do moře. V křídě dosáhly obrovských rozměrů – *Archelon* – 4 m.

DINOSAURIA - skupiny

- 2 velké skupiny podle rázu pánve
 - Saurischia (plazopánví)
 - sauropoda (*Brontosaurus*, etc.)
 - theropoda (bipédní dravci)
 - z této linie vzešli i ptáci (?)
 - Ornithischia (ptakopánví)
 - všichni jsou býložraví
 - ankylosauři
 - stegosauři
 - hadrosauři
 - iguanodonti
 - ceratopsidi

Jeden z možných kladogramů dinosaurií

SAURISCHIA

THEROPODA

- Zahrnují všechny masožravé formy dinosaurů a jen některé býložravce s primitivními znaky

Velociraptor (Jurassic Park)

Troodon

noční dravec – potrava savci ?, největší mozek v poměru k tělu u dinosaurů

Allosaurus

Scientific Name: *Tyrannosaurus rex*
Phylum: Chordata
Class: Dinosauria
Theropoda

***Tyrannosaurus rex*, Pozn.: T. rex měl 1.9 miliard základních párů v DNA a *Deinonychus* 1.58 miliard párů. To podporuje odštěpení ptáků od dinosaurů, ptáci mají např. *Emu* – 1.5 mld. vrána – 1. 2 mld.) – viz dále. Velké genomy mají živočichové s velkými kostními buňkami – člověk má 3.5 mld. párů)**

Tyrannosaurus rex

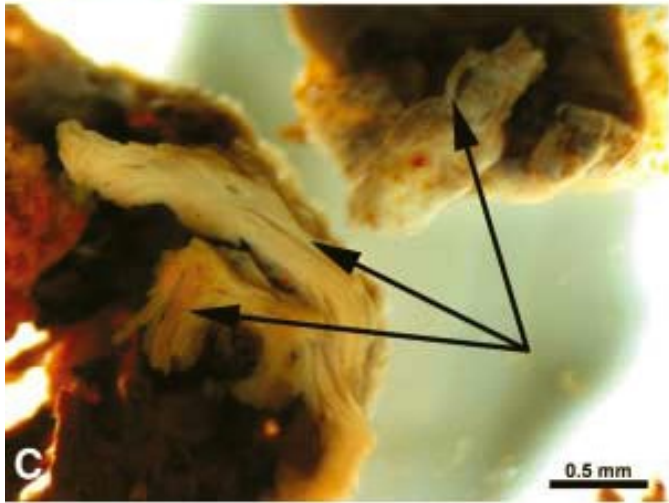
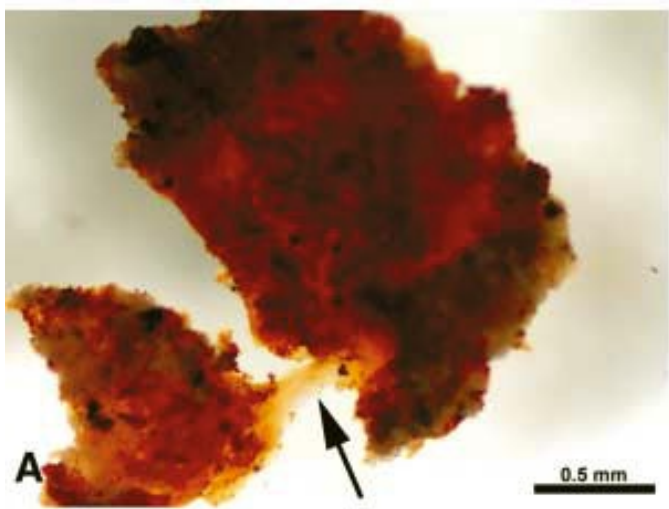
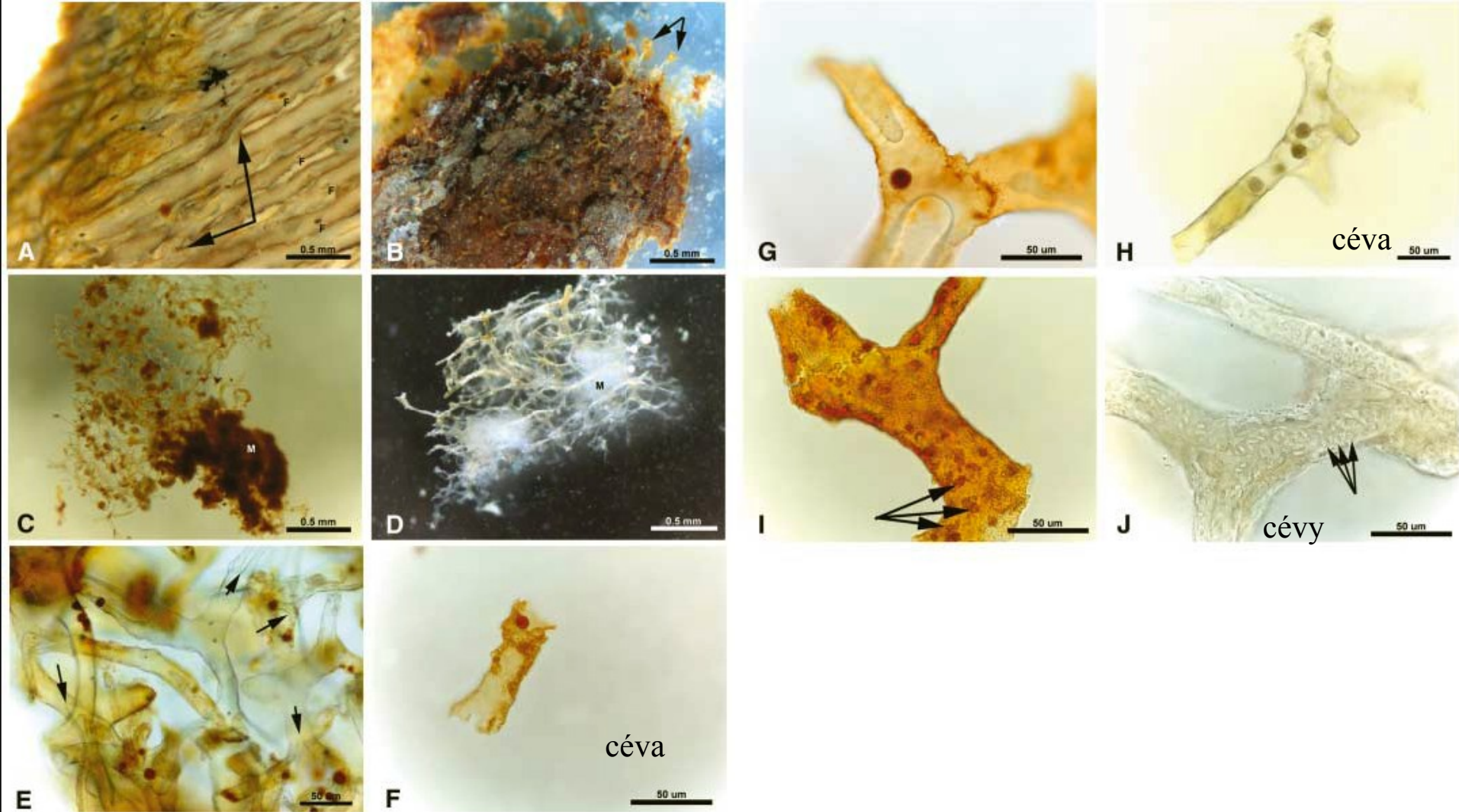

Fig. 1. Demineralized fragments of endosteally derived tissues lining the marrow cavity of the T. rex femur. (A) The demineralized fragment is flexible and resilient and, when stretched (arrow), returns to its original shape. (B) Demineralized bone in (A) after air drying. The overall structural and functional characteristics remain after dehydration. (C) Regions of demineralized bone show fibrous character (arrows). Scale bars, 0.5 mm.

A, B, C, E, G, F, I = *T. rex*
 D, H, J = pštros

Fig. 3. SEM images of aldehyde-fixed vessels. (A) Isolated vessel from *T. rex*. (B) Vessel isolated from extant ostrich after demineralization and collagenase digestion (3). (C) Vessel from *T. rex*, showing internal contents and hollow character. (D) Exploded *T. rex* vessel showing small round microstructures partially embedded in internal vessel walls. (E) Higher magnification of a portion of *T. rex* vessel wall, showing hypothesized endothelial nuclei (EN). (F) Similar structures visible on fixed ostrich vessel. Striations are seen in both (E) and (F) that may represent endothelial cell junctions or alternatively may be artifacts of the fixation/dehydration process. Scale bars in (A) and (B), 40 μ m; in (C) and (D), 10 μ m; in (E) and (F), 1 μ m.

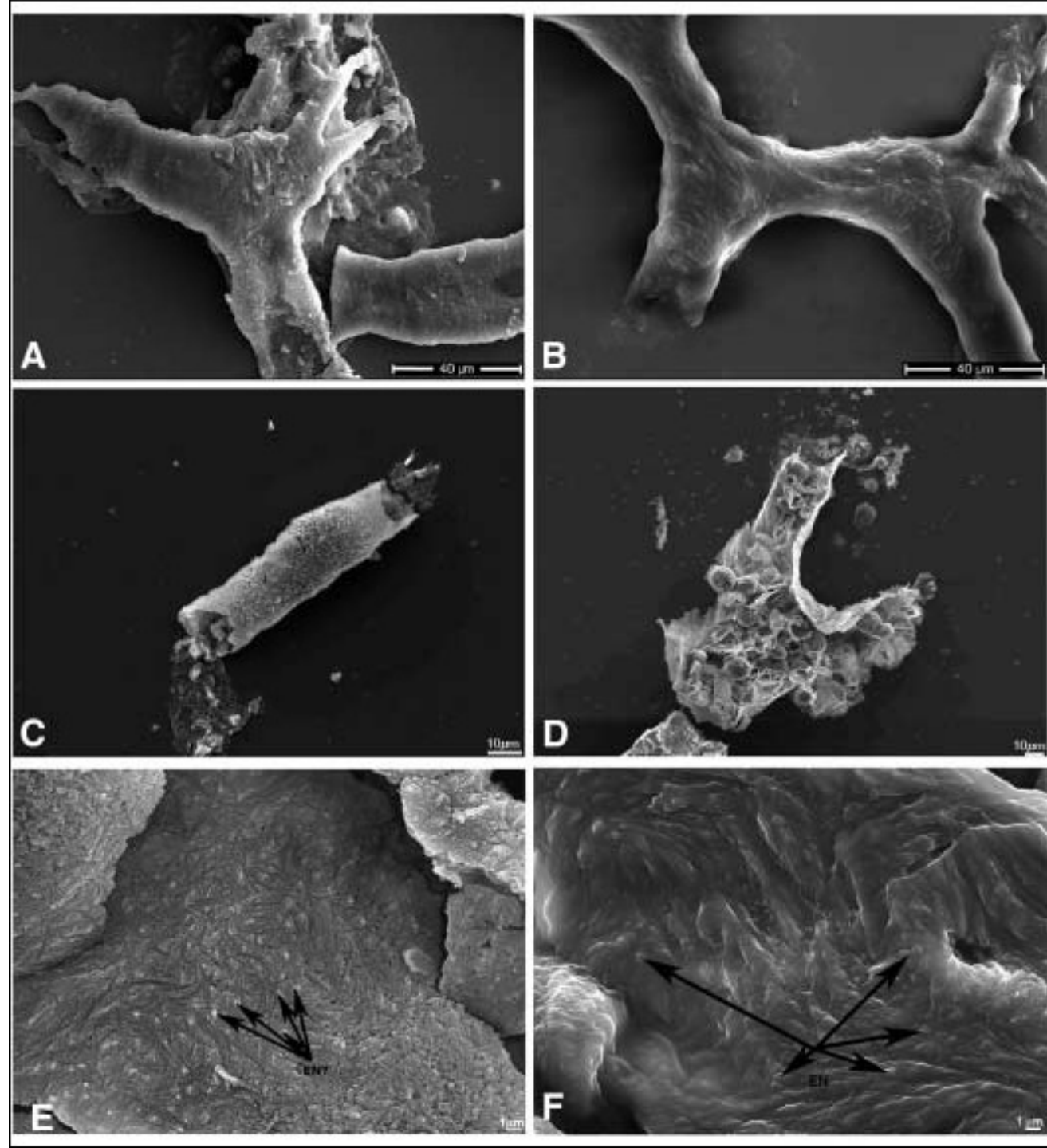
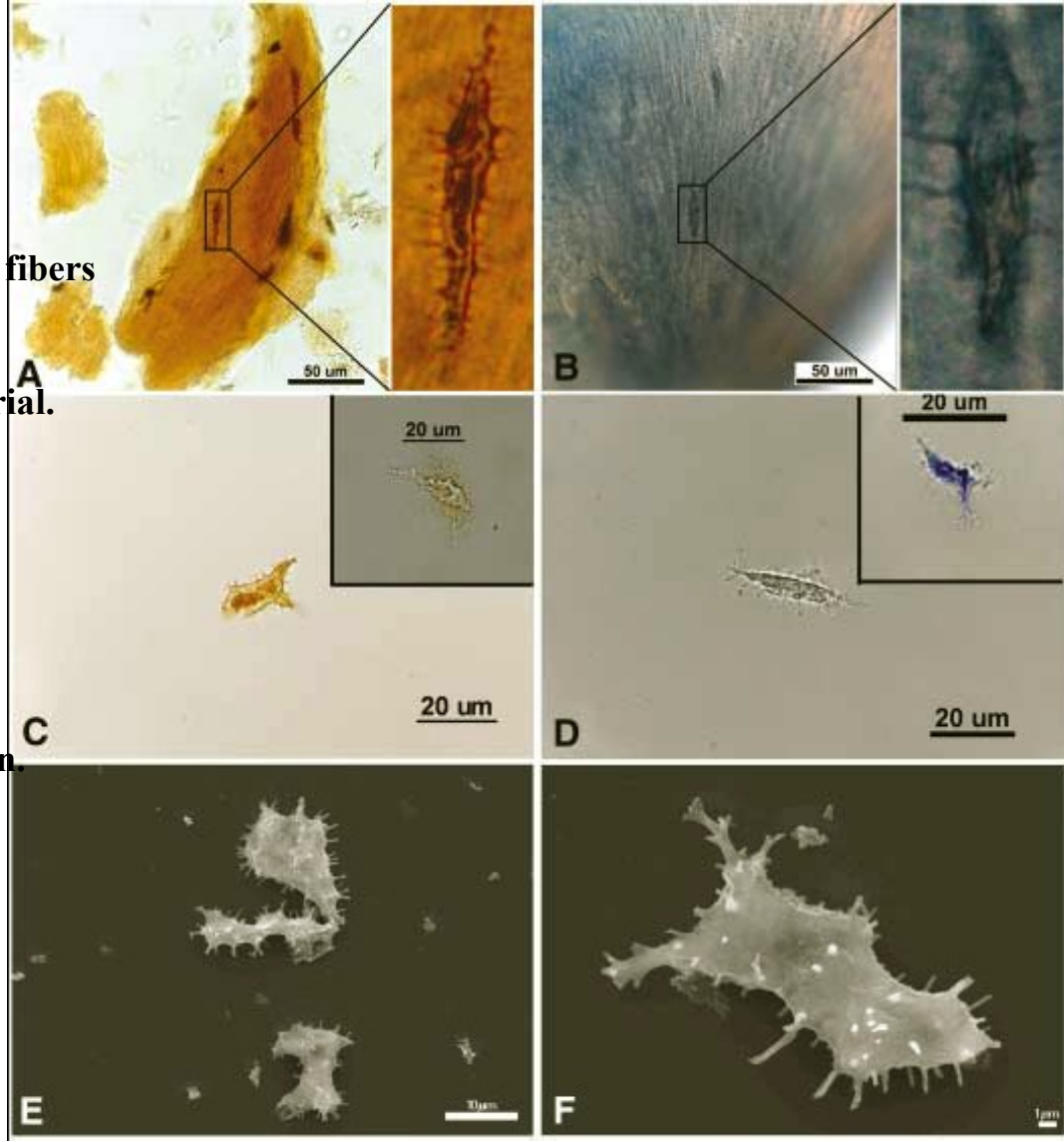
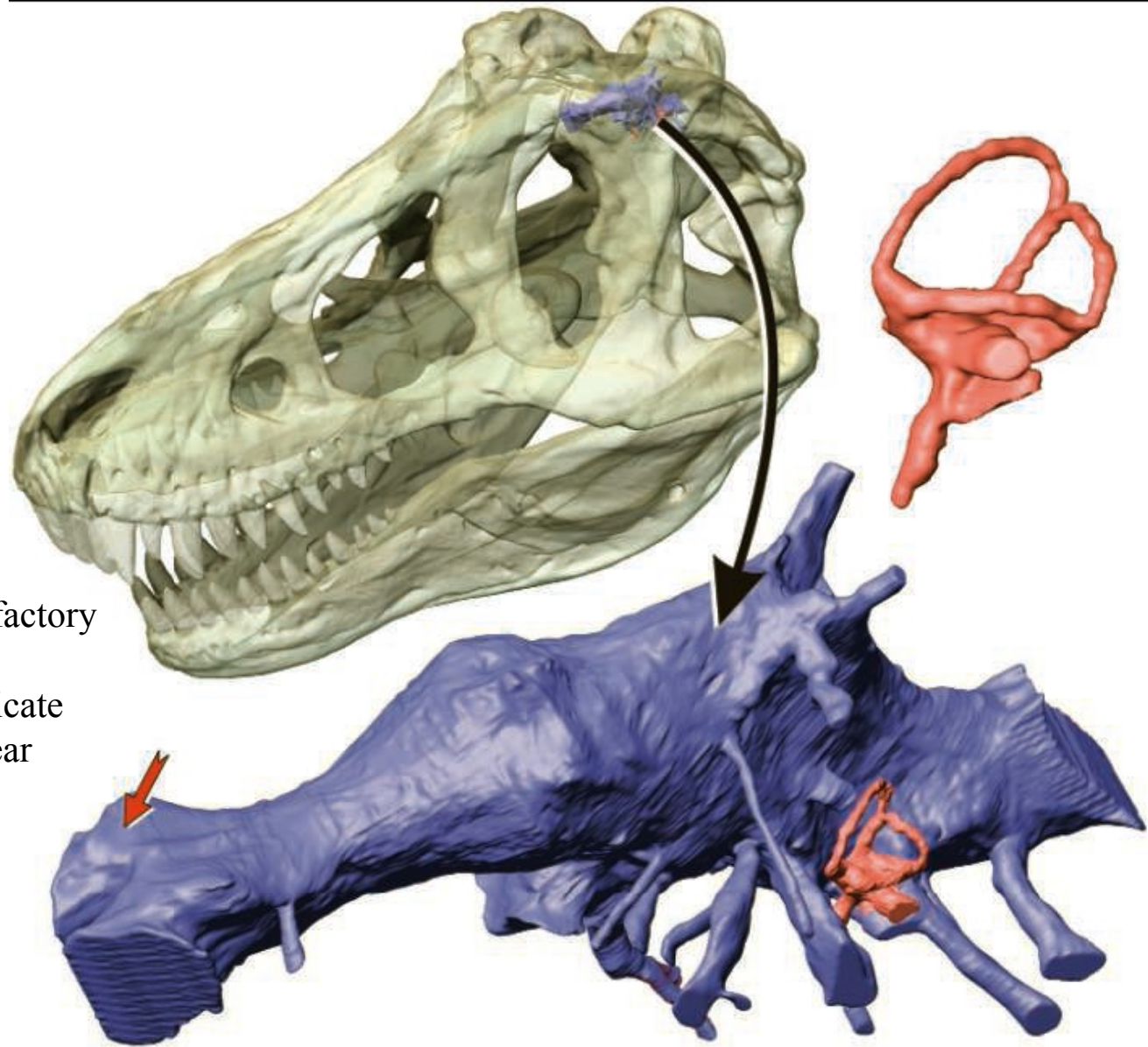

Fig. 4. Cellular features associated with *T. rex* and ostrich tissues. (A) Fragment of demineralized cortical bone from *T. rex*, showing parallel-oriented fibers and cell-like microstructures among the fibers. The inset is a higher magnification of one of the microstructures seen embedded in the fibrous material. (B) Demineralized and stained (3) ostrich cortical bone, showing fibrillar, parallel-oriented collagen Matrix with osteocytes embedded among the fibers. The inset shows a higher magnification of one of the osteocytes. Both inset views show elongate bodies with multiple projections arising from the external surface consistent with filipodia. (C) Isolated microstructure from *T. rex* after fixation.

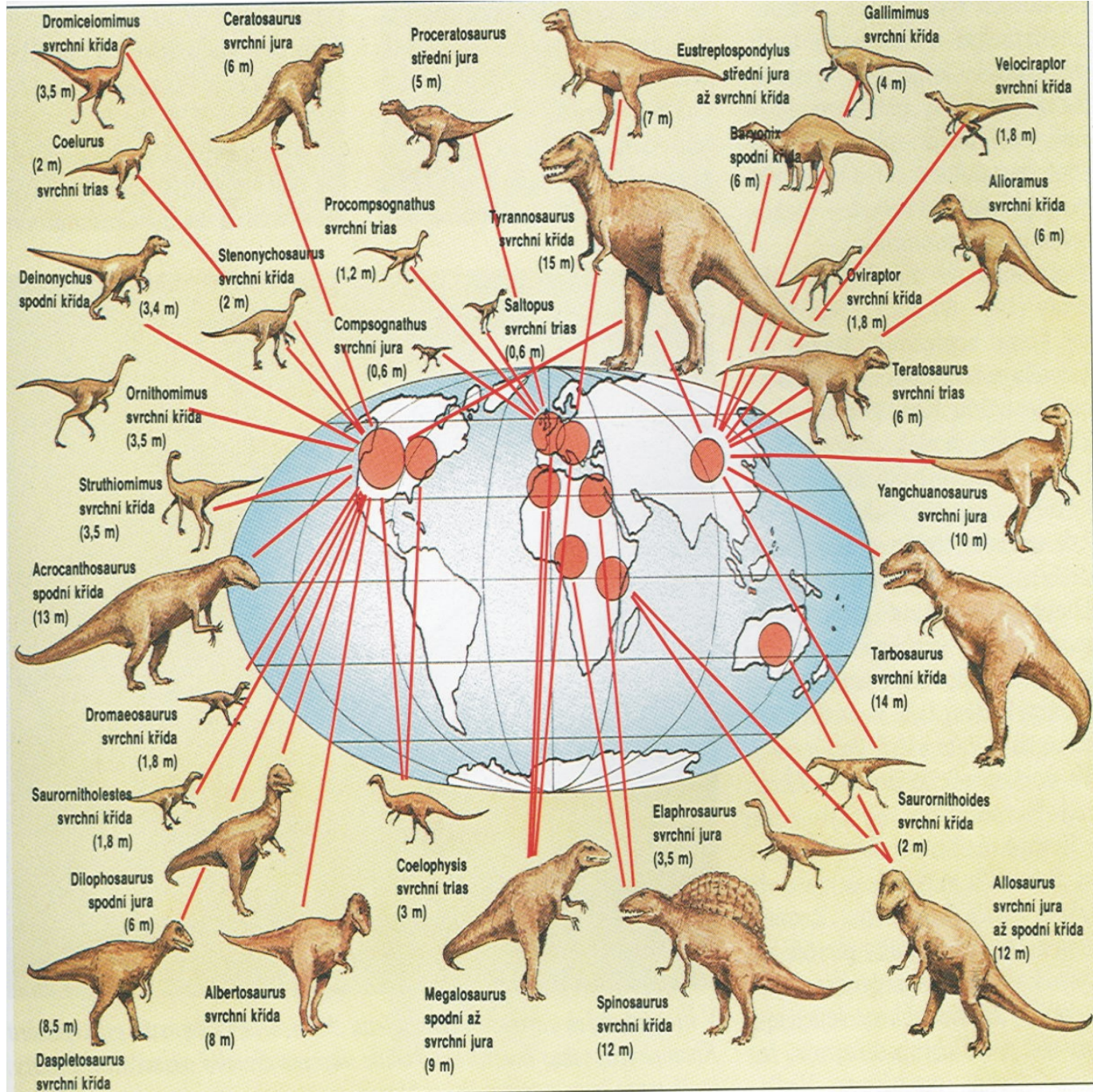

In addition to the multiple filipodial-like projections, internal contents can be seen. The inset shows a second structure with long filipodia and an internal transparent nucleus-like structure. (D) Fixed ostrich osteocyte; inset, ostrich osteocyte fixed and stained for better visualization. Internal contents are discernible, and filipodia can be seen extending in multiple planes from the cell surface. (E and F) SEM images of aldehyde-fixed (3) microstructures isolated from *T. rex* cortical bone tissues. Scale bars in (A) and (B), 50 mm; in (C) and (D), 20 mm; in (E), 10 mm; in (F), 1 mm.

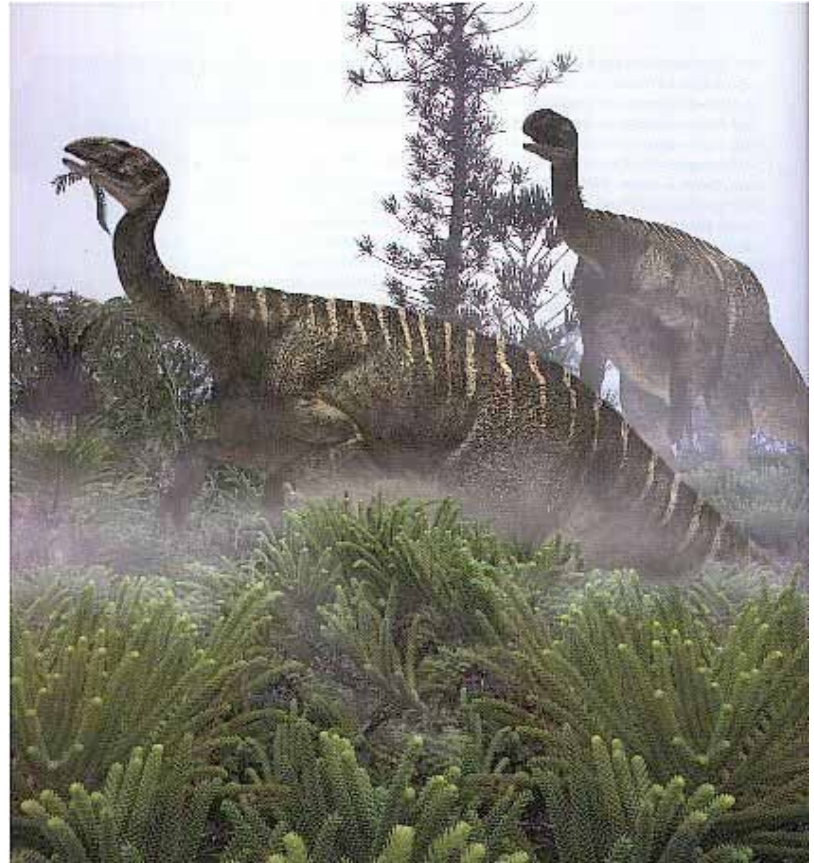
Acute. CT scans of *T. rex*'s brain (blue) reveal sizable olfactory bulbs (red arrow) and an inner ear (red) with long, delicate canals for balance and cochlear

Rozrůznění dravých dinosaurů a jejich geografické rozšíření

PROSAUROPODA

Plateosaurus

Sauropoda

většinou jura

„*Brontosaurus*“

Apatosaurus

Z 55 na 33 metrů se zmenšil „nejdelší“ známý dinosaur poté, co paleontologové přehodnotili svůj původní nález.

„*Seismosaurus*“

Na úžasnou délku usoudili objevitelé jeho neúplné kostry z umístění 20. až 27. ocasního obratle. Lucas ale dokázal, že ve skutečnosti jde o 12. až 19. ocasní obratel a že zvíře bylo celkově mnohem kratší. Lucas navíc objevil v blízkosti nálezů kostry ještě kost zadní nohy a i její velikost potvrzuje, že původní odhady délky seismosaura byly přehnané. Srovnání detailů kostry s kostrami diplodoků zase naznačuje, že seismosaurus patřil do jejich blízkého příbuzenstva. Původní vědecké jméno *Seismosaurus hallorum* by se tedy mělo změnit na *Diplodocus hallorum*, ale Lucas si nedělá iluze, že by se „zemětřesné“ jméno ztratilo ze světa.

Brachiosaurus

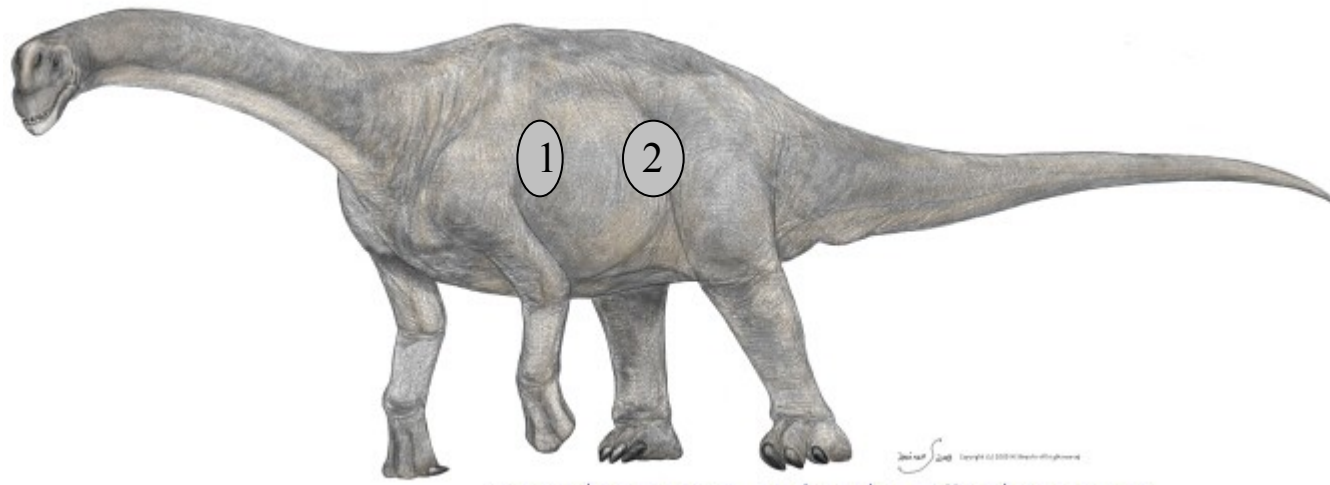
ウルトラサウルス

Ultrasaurus macintosh

1979年、やはりコロラドで2.7mもある肩甲骨が発見され、ブラキオサウルス科の恐竜と考えられこのような復元がなされた。これこそ史上最大の陸棲動物として話題になったが現在ではこれもスーパーサウルスの骨だとされて幕となった。

Ultrasaurus

Copyright (c) 2005. M. Shiraishi - All right reserved

Camarasaurus – svrchní jura, pneumatické kosti (odlehčené vzduchovými dutinami (3)+ vzduchové vaky za předním (1) a před zadním (2) pletencem)

ORNITHISCHIA

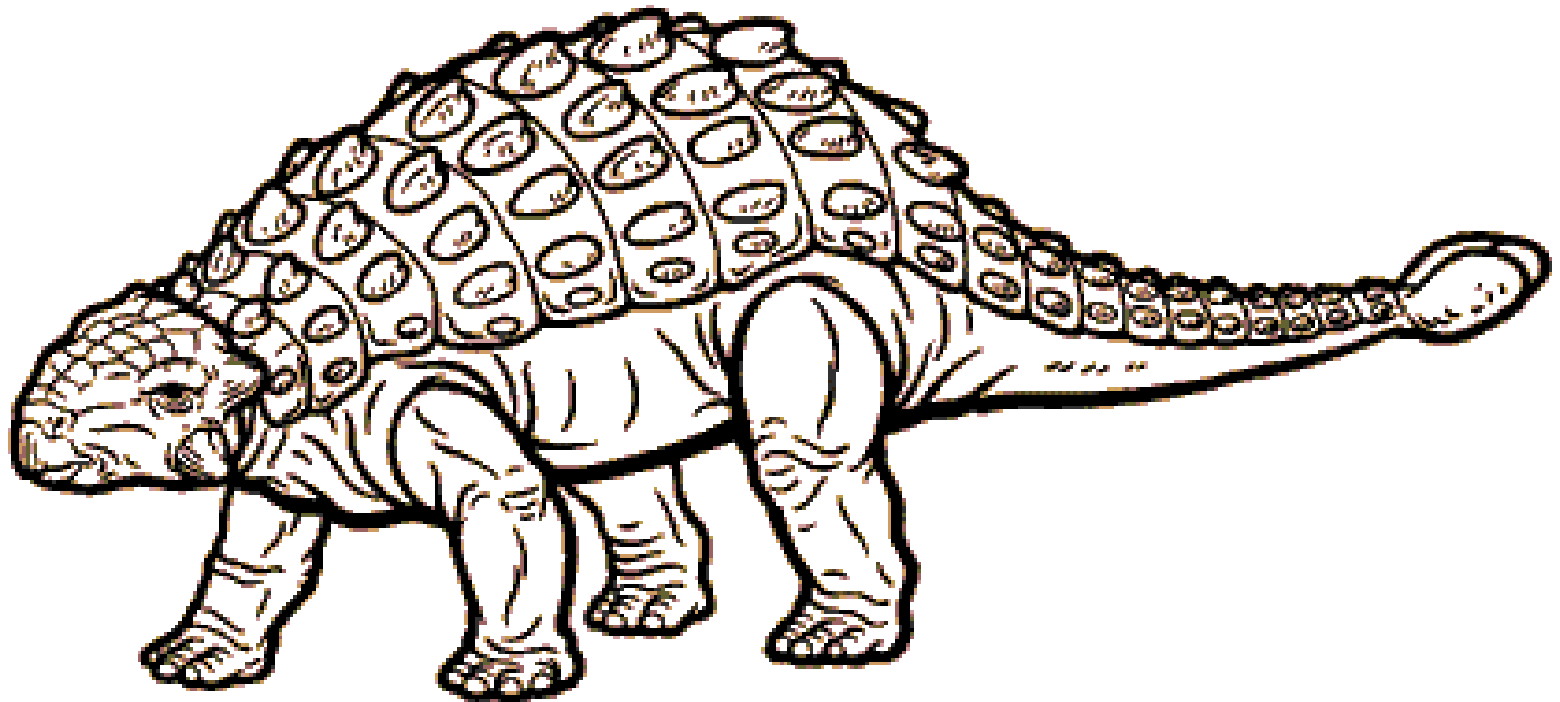
- (1) stegosauři
 - (2) ankylosauři
 - (3) ornithopodi
 - (4) pachycephalosauri
 - (5) ceratopsia
-
- Všichni býložraví

stegosauři

Stegosaurus

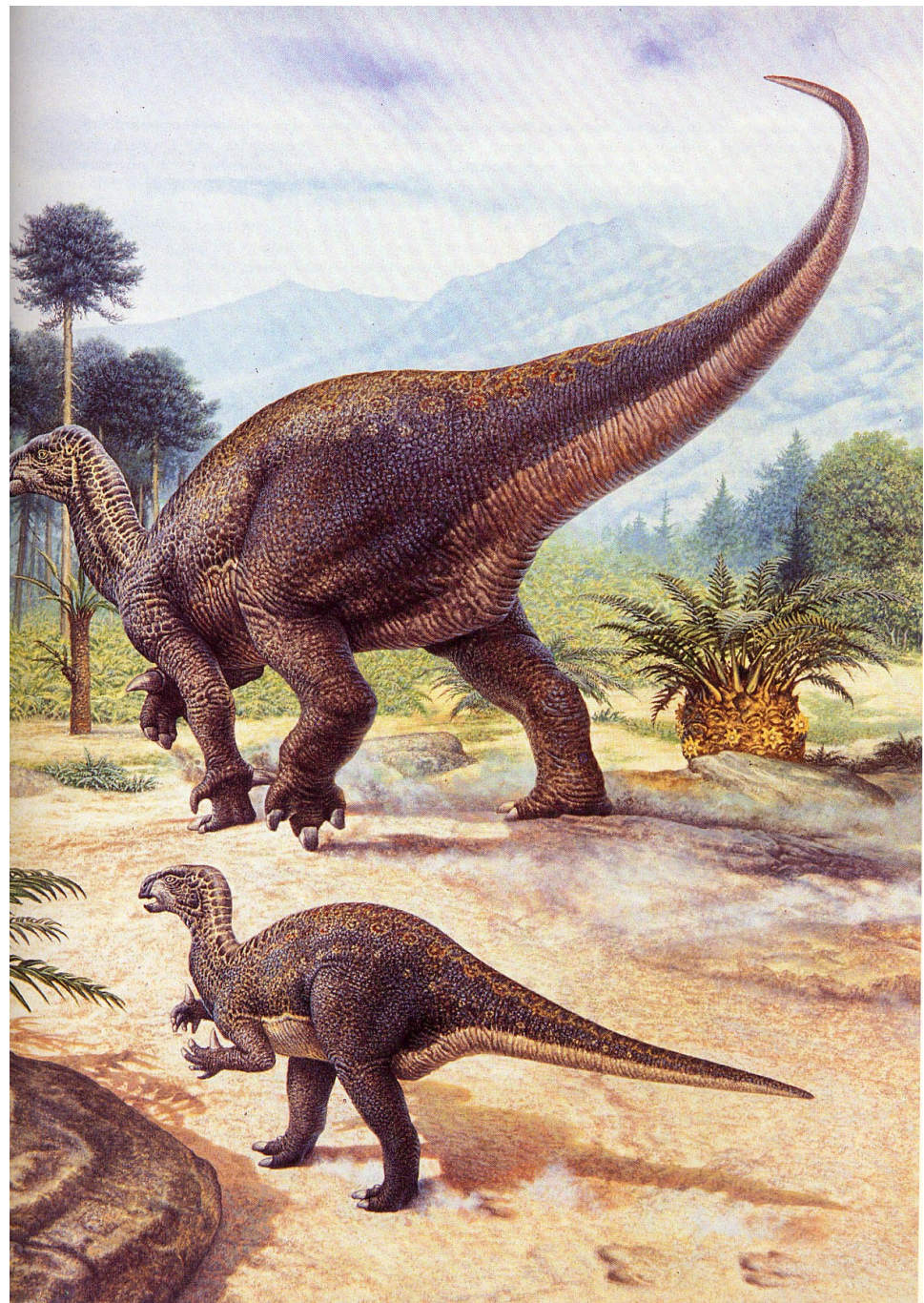
ANKYLOSAURS

Ankylosaurus

ornitopodi

Iguanodon

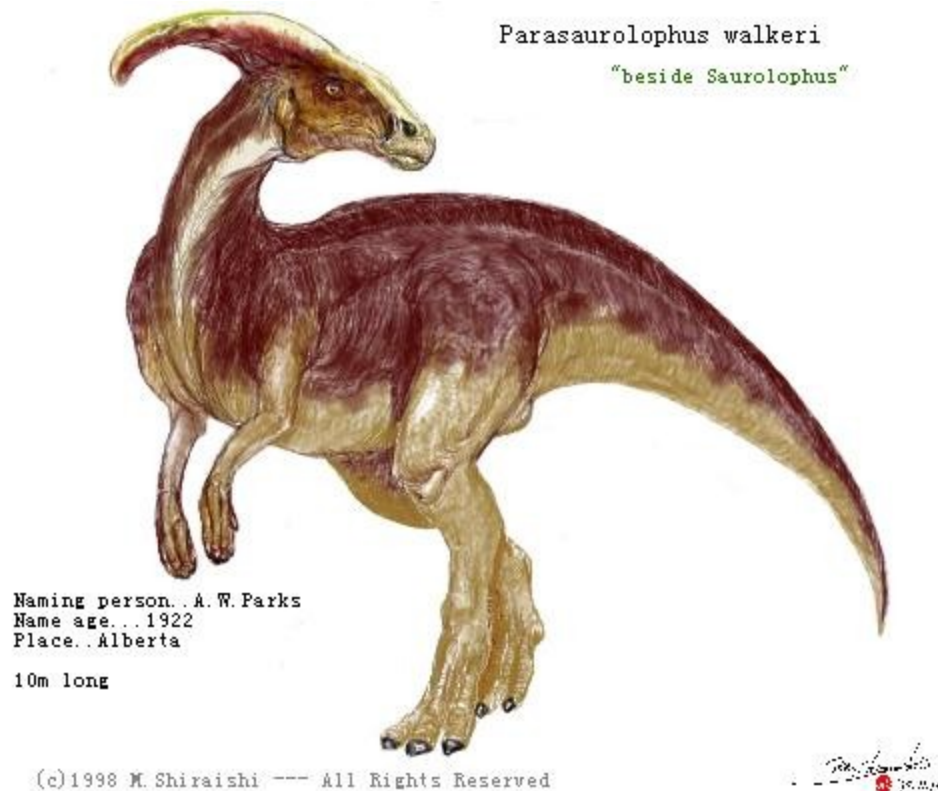
SMITHSONIAN INSTITUTION, 1971

hadrosauři

další typy hadrosaurů

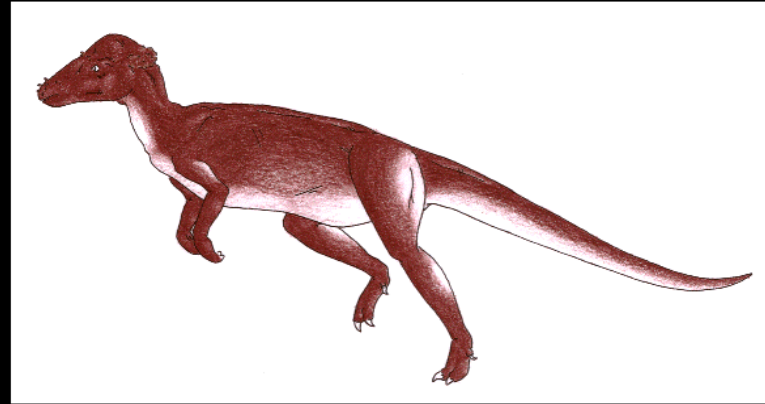

Anatosaurus

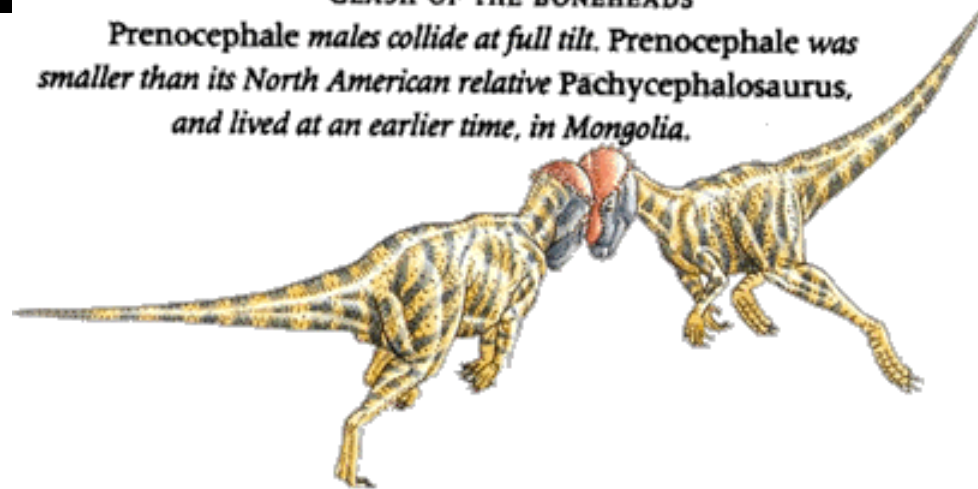
Parasaurolophus

Pachycephalosaurs

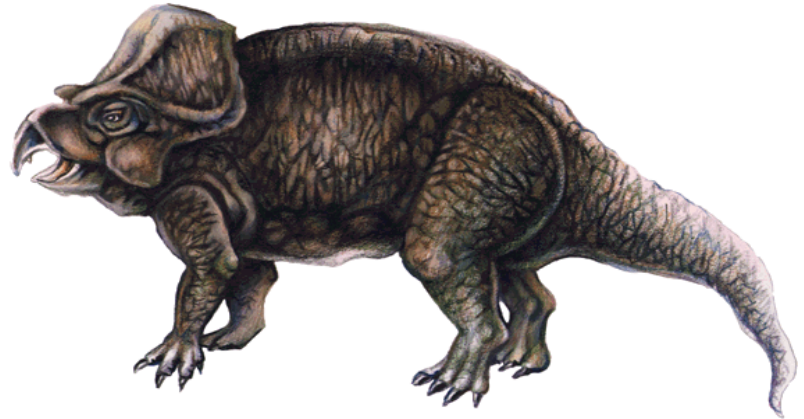
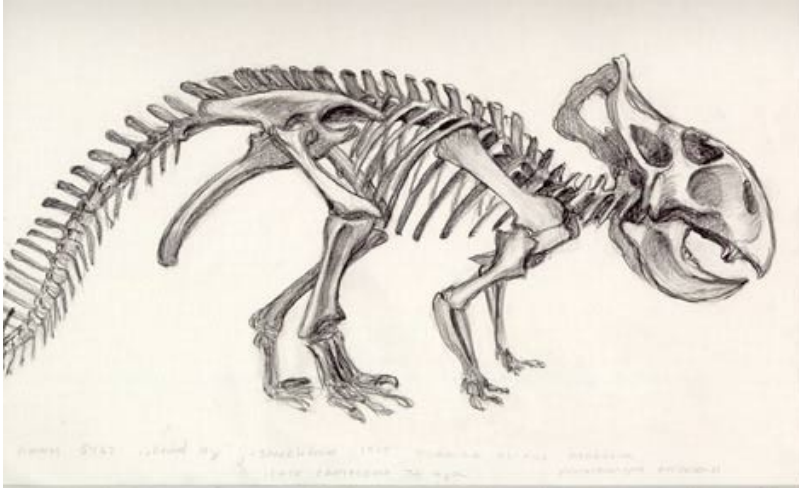

CLASH OF THE BONEHEADS

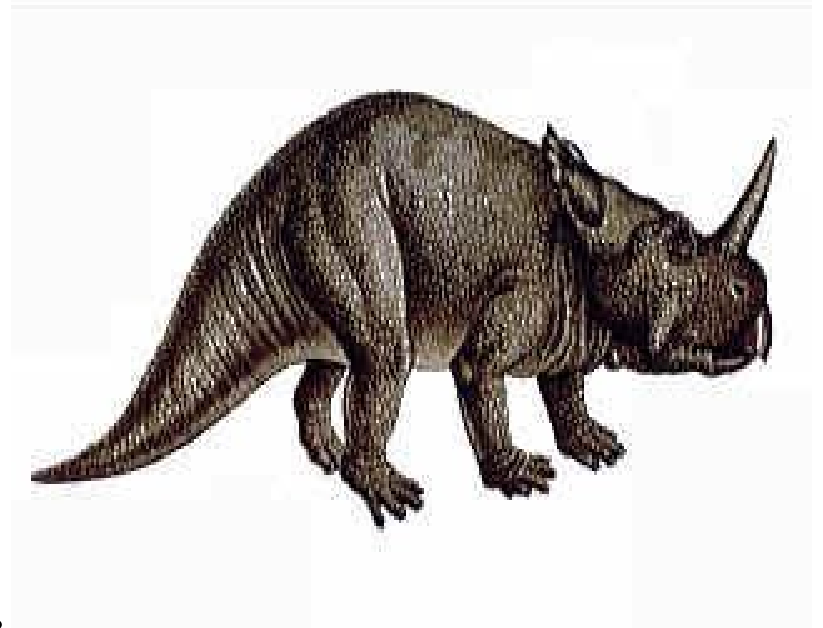
Prenocephale males collide at full tilt. *Prenocephale* was smaller than its North American relative *Pachycephalosaur*, and lived at an earlier time, in Mongolia.

Ceratopsia

Protoceratops

Monoclonius

Torosaurus

M. Shiraiishi
05/2002/1999

(c)1999 M. Shiraiishi---All Rights Reserved

Triceratops

Copyright © 1996 Joe Tucciarone and Jeff Poling

Teplokrevní vs. studenokrevní dinosauři.....

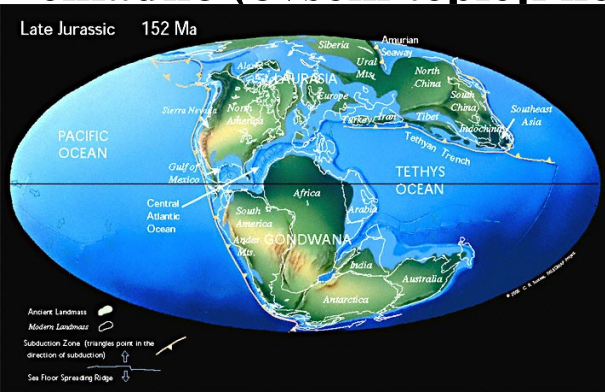
Definice

- Endotermní: tvorba tepla uvnitř těla
- Ectotermní: absorbují teplo z okolí
- Homeotermní: udržují konstantní teplotu
- Poikilotermní: teplota kolísá v závislosti na vnějších podmínkách

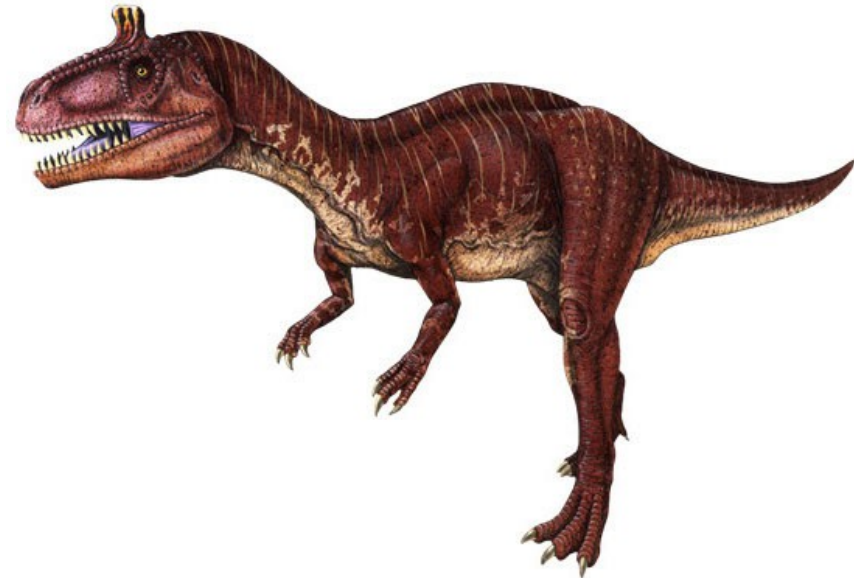
Co mluví pro teplokrevnost dinosaurů

- **Značná pohyblivost mnohých forem – to potřebuje vnitřní teplo.**
- **Dnešní teplokrevní předčí studenokrevné. Pokud dinosauri koexistovali s teplokrevnými (savci) museli být též teplokrevní.**
- **Četní dinosauri chodili vzpřímeně s končetinami pod tělem – typický znak endotermů.**
- **Mnozí dinosauri měli velký mozek, většina endotermů tenduje k velkému mozku.**
- **Studenokrevní nejsou nalézáni ve vysokých zem. šířkách, dinosauri ano (bylo však tepleji) – viz obr. dále**

Nález dinosaurů v Antarktidě (Mt. Kirkpatrick) – spodní jura, spolu s kostmi dalších reptilů a savcovitých čtyřnožců, Antarktis - jižní pól – dlouhá polární noc – chladno (ovšem tepleji než dnes) => teplokrevnost (nebo pravidelné migrace)

Cryolophosaurus dimorphodon

Cryolophosaurus elliotti

spodní jura

***Psittacosaurus* sp.** (rekonstrukce podle Chesek 2007)

-sp. křída, 145 Ma

-zobák papouščího tvaru

-přední část ocasu zdobený cca 100 dutých keratinózních štětín

-prokázaná péče o mláďata (hnízd se 34 mladými a 1 dospělcem)

Struktura kostí u dinosaurů se podobá spíše současným endotermům než ektotermům.

Endotermní poměr predátor/kořist je obvykle nízký (cca 3 %) – u dinosaurů je podobný jako u savců.

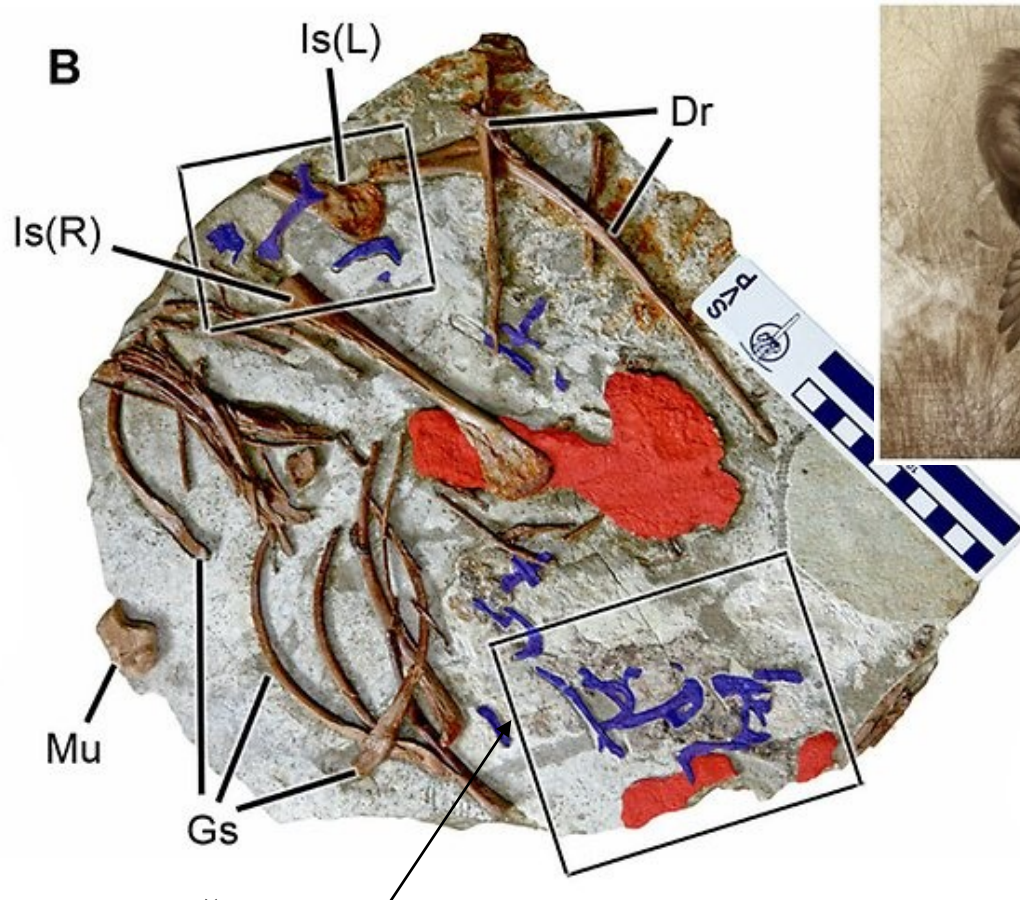
Od dinosaurů se odštěpili ptáci – ti jsou teplokrevní.

Několik současných názorů na tělesnou teplotu dinosaurů - souhrn

- **Dinosauři byli kompletně endotermní, podobně jako jejich descendentů – ptáci.**
- **Někteří měli intermediální typ fyziologie mezi endo- a ektotermií.**
- **Víme toho příliš málo, abychom mohli o fyziologii dinosaurů podloženě spekulovat.**
- **Všichni dinosauři byli ektotermní, protože klima v mesozoiku bylo velmi příznivě teplé. Mnoho současných ektotermů je dostatečně aktivních – stejně tak byli i dinosauři.**

***Sinocalliopteryx gigas*, největší compsognatidní opeřený reptil, ~ 2,5 m,
Yixian Fm., Čína, sp. křída**

interpretace

Žaludek se zbytky ptáka r. *Confuciusornis sanctus* (modře) a dalšího raptora (červeně)

***Sinocalliopteryx gigas* – masožravý, opeřený, běhavý, nelétavý, (vel. cca vlk)
první nález požívání ptáků**

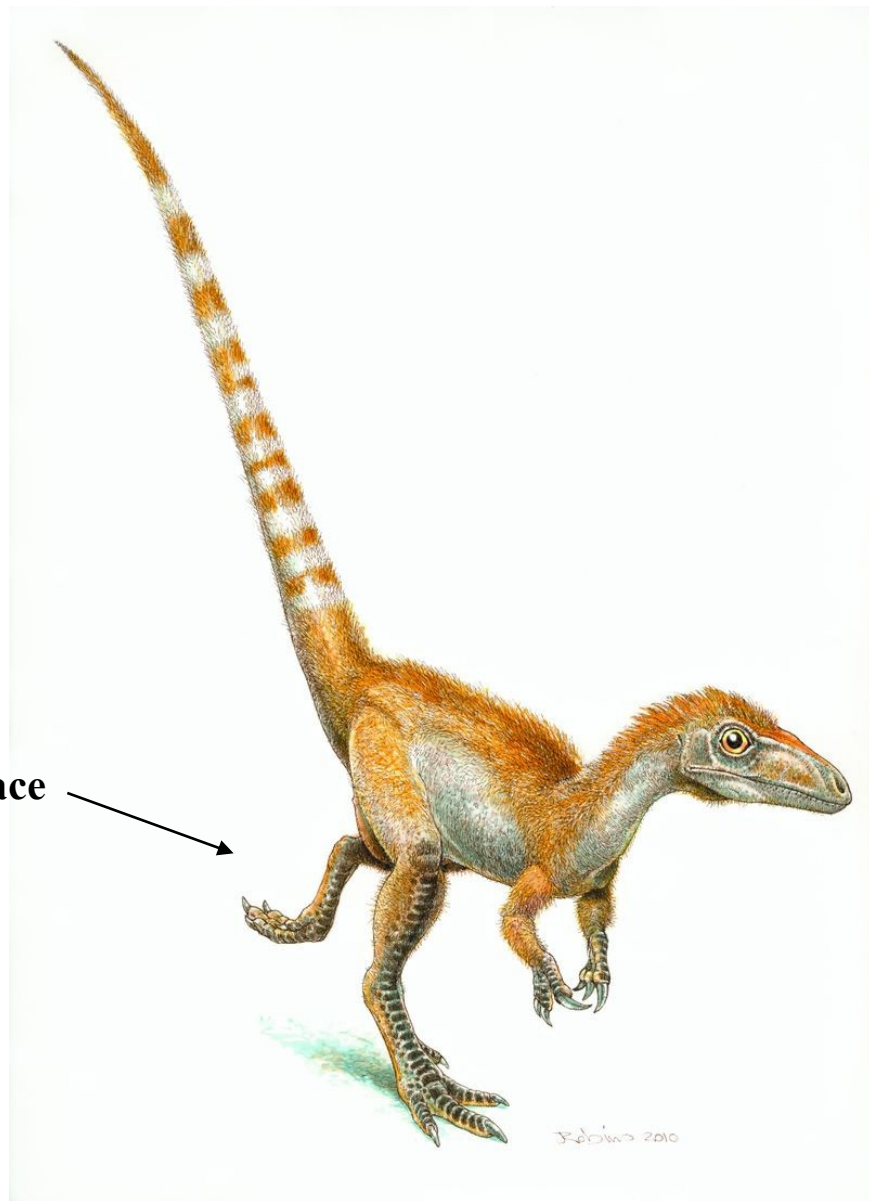
(PLoS one, 2012)

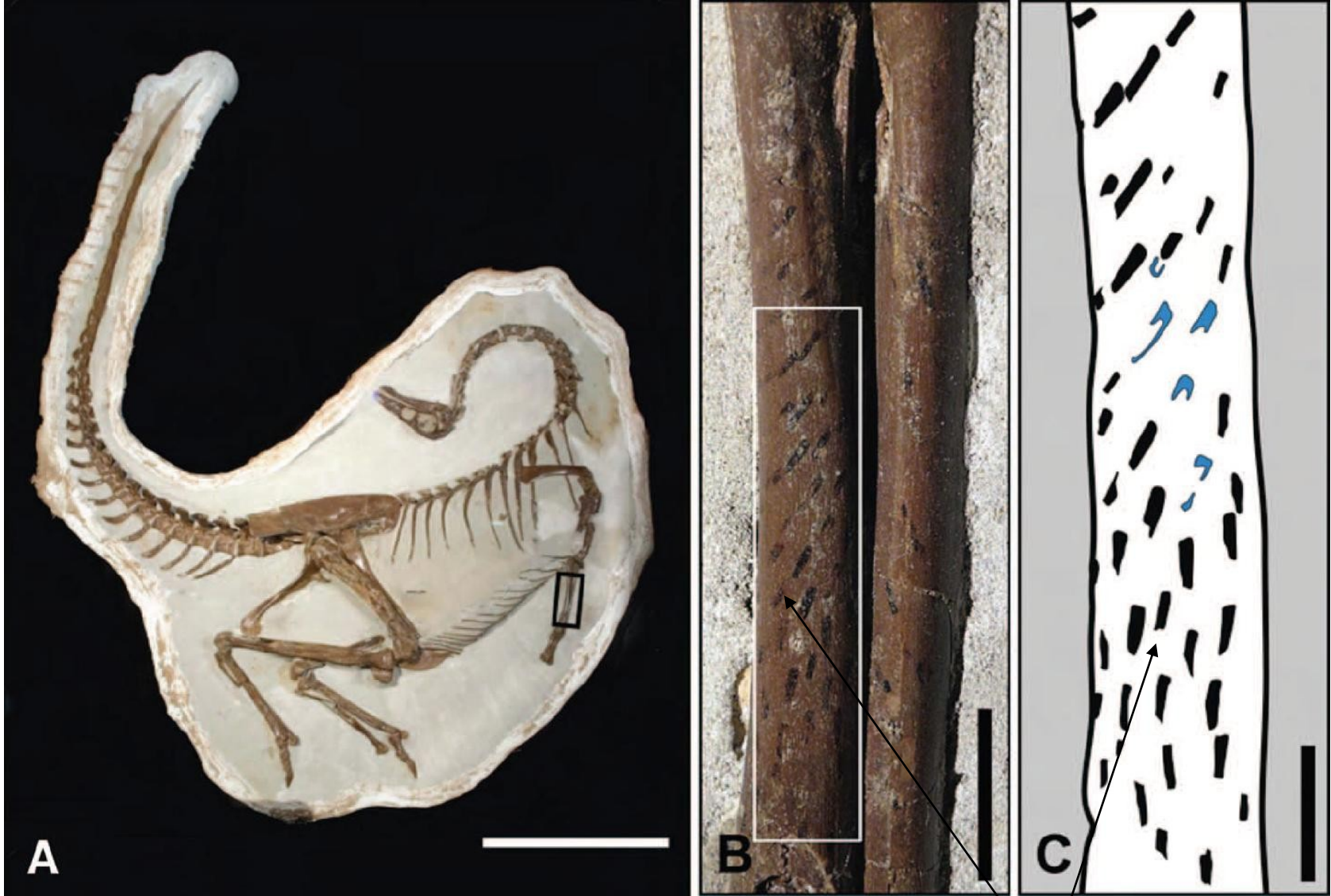

Sinosauropteryx prima, compsognatidní reptil, Liaoning, Čína, sv. křída (Benton, 2010)

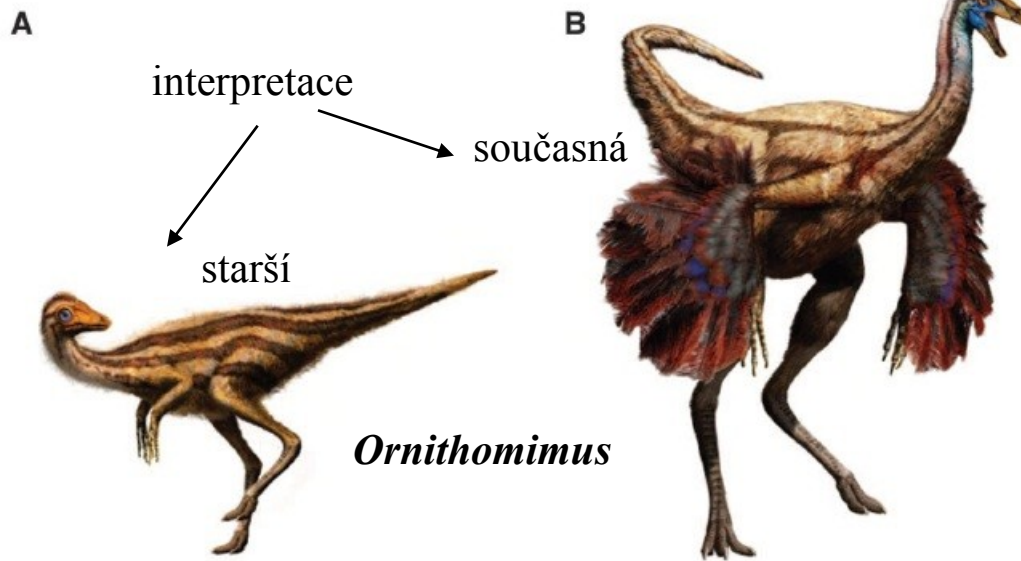

**Dtto, jiný exemplář a barevná interpretace
(viz dále)**

Ornithomimus edmontonicus (Theropoda), Alberta, Kanada, sv. křída, bipédní, běhavý, velikost pštrosa, Zelenitzky et al. 2012 – na dlouhých kostech přední končetiny stopy po upevnění per (brků) – stejně jako u recentních ptáků.

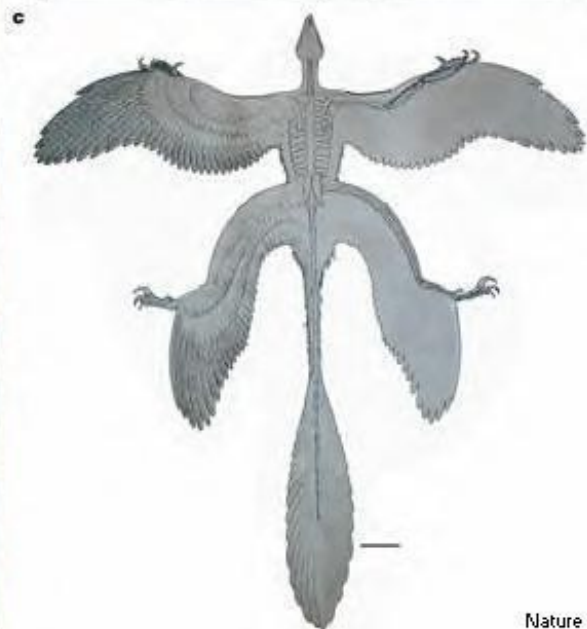
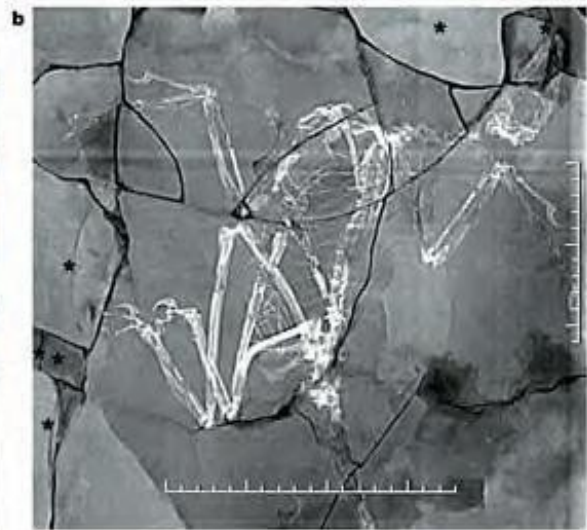

From Zelenitsky et al. 2012

Zelenitsky says, that “wings didn’t initially evolve for flight”.
Nor is it likely that wings evolved to give predators better balance as they latched onto their prey.

Pokusy o létání

peří

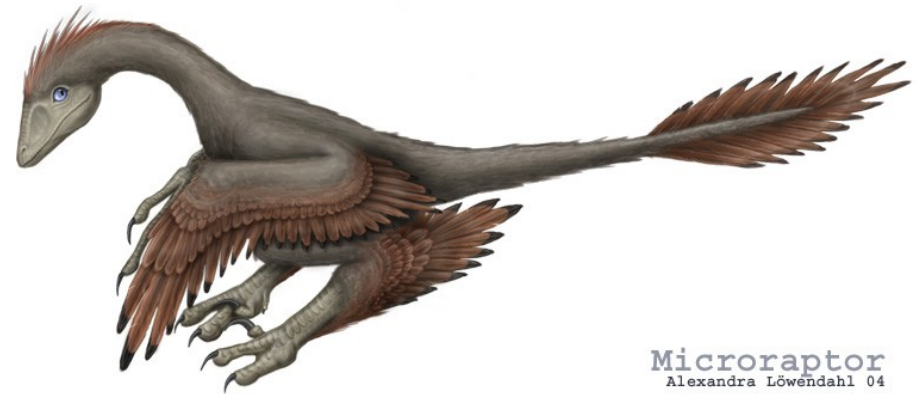
Microraptor guyi, sp. křída, Liaoning, Čína,
dromeosauridní reptil

Dtto, pozn. :

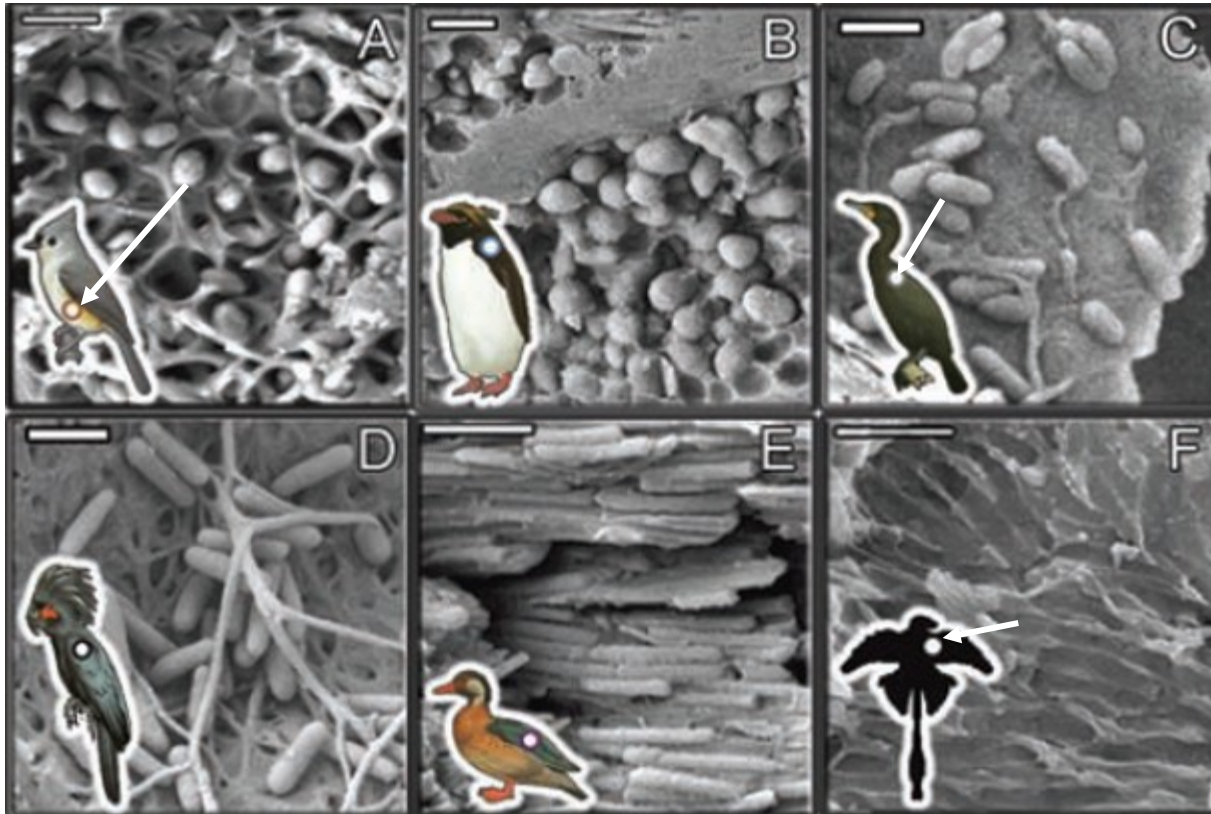
- zřejmě noční (barva peří + kůstky kolem očí),
- ocasní pero – dvoření (nikoliv let),
- barva opalizující, měňavě tmavá

(Yong, 2012)

Starší ukázky obrazových rekonstrukcí mikroraptorů

feomelanosomy

eumelanosomy

A) Tufted titmouse B) Macaroni penguin C) Double-crested cormorant
D) Palm cockatoo E) Brazil duck F) Microraptor

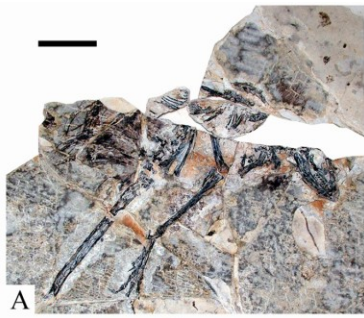
Ukázka melanosomů u různých skupin ptáků a mikropraptorů (Yong, 2012); kulovité (A) = feomelanosomy, rezavá barva; protáhlé eumelanosomy (C), černá barva.

- J. Vinther (2007) počátek studia;

- námitka Marie McNamara (2012)-experimentálně změnila délku melanosomů vlivem tlaku a teploty (ovšem čas, srovnej tafonomické podmínky) = debata, konfrontace.

Dnešní interpretace mikroraptorů

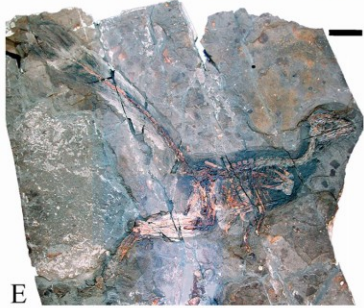

A

B

Sinosauropteryx

E

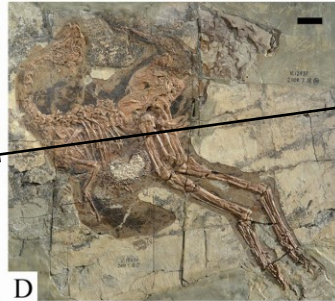
F

C

G

D

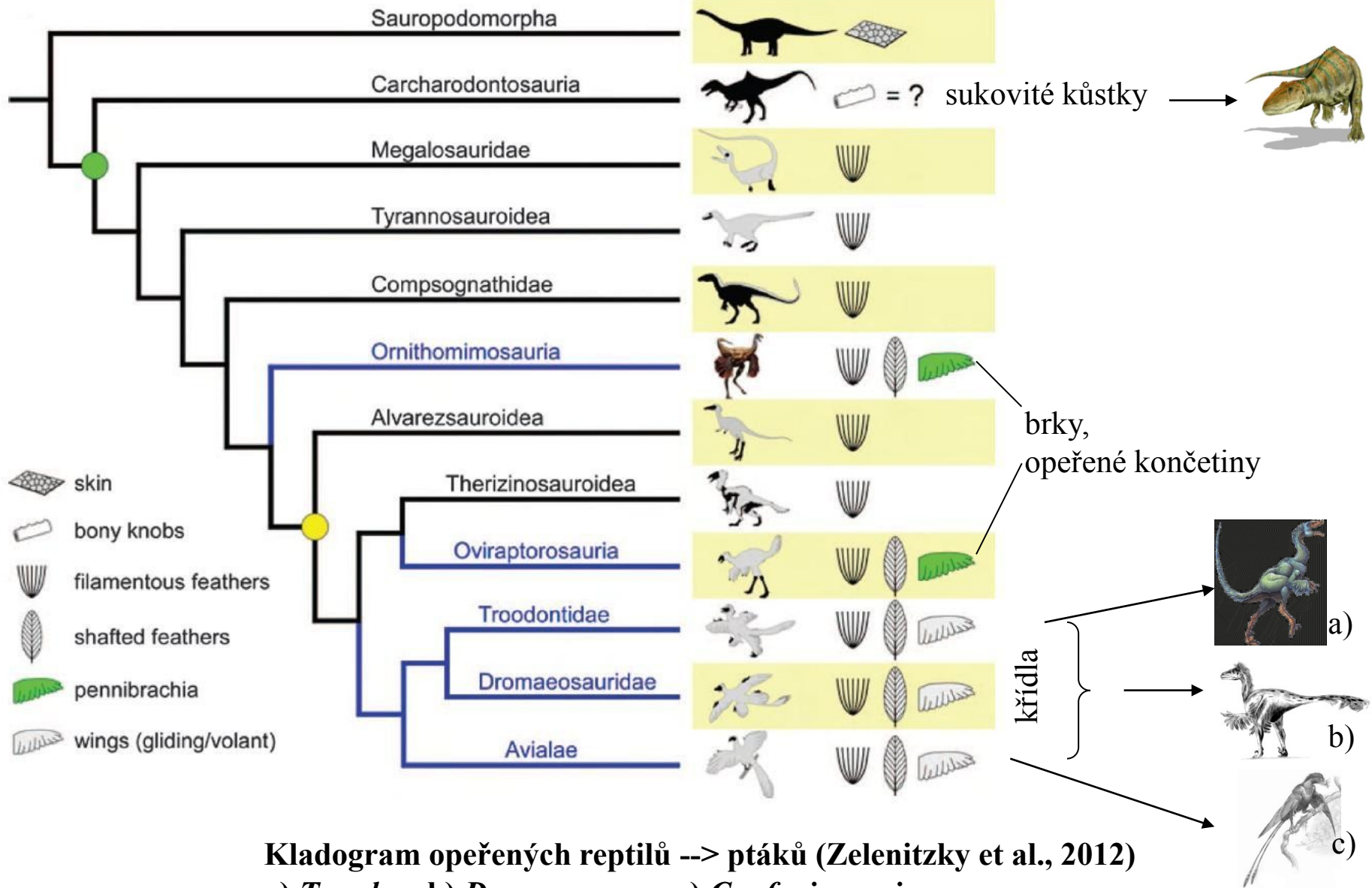
Microraptor

I

H

Kladogram opeřených reptilů --> ptáků (Zelenitzky et al., 2012)
 a) *Troodon*, b) *Dromeosaurus*, c) *Confuciusornis*

Living birds had common ancestors on the theropod lineage.

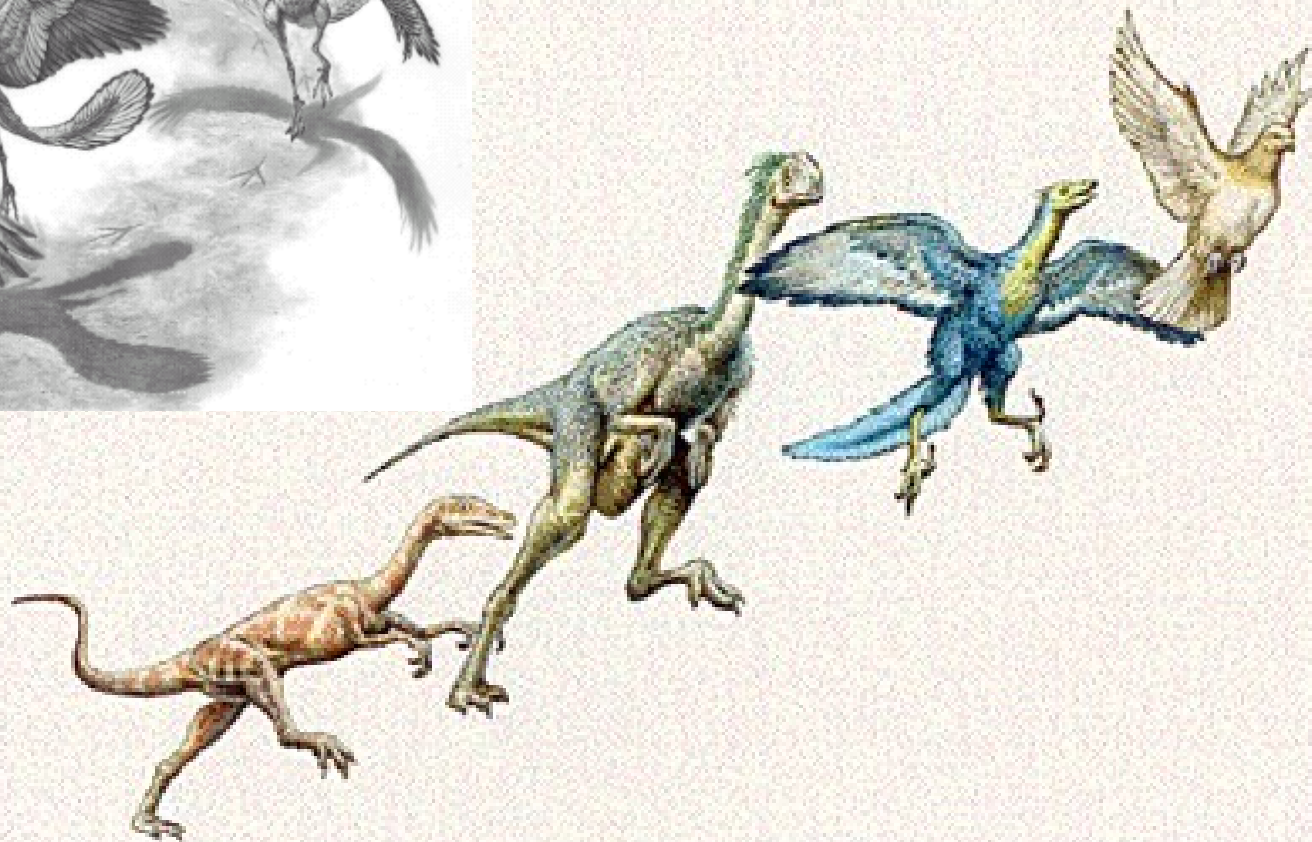
Oddly, birds are derived from the "lizard-hipped" dinosaurs and not from the "bird-hipped" ornithischian dinosaurs.

The "bird-hipped" condition of a pubis pointing toward the back of the animal occurred twice independently, once in the ornithischians and once in the lineage leading to birds, an example of *convergent evolution*.

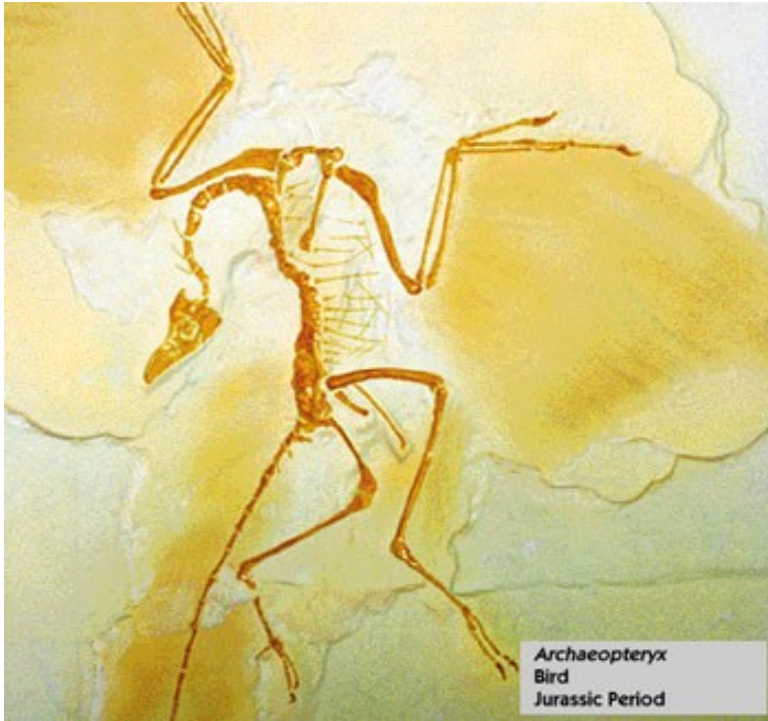
Thus "ornithischia," taken literally, is a misnomer, since the ornithischians have ornithischian-like pelves, not bird-like. Only birds (and their immediate ancestors) have bird-like pelves.

Teplokrevní dinosauři, osrstění, opeření => cesta k letu a vznik ptáků

Kurzikolní hypotéza

Opeřený reptil ?

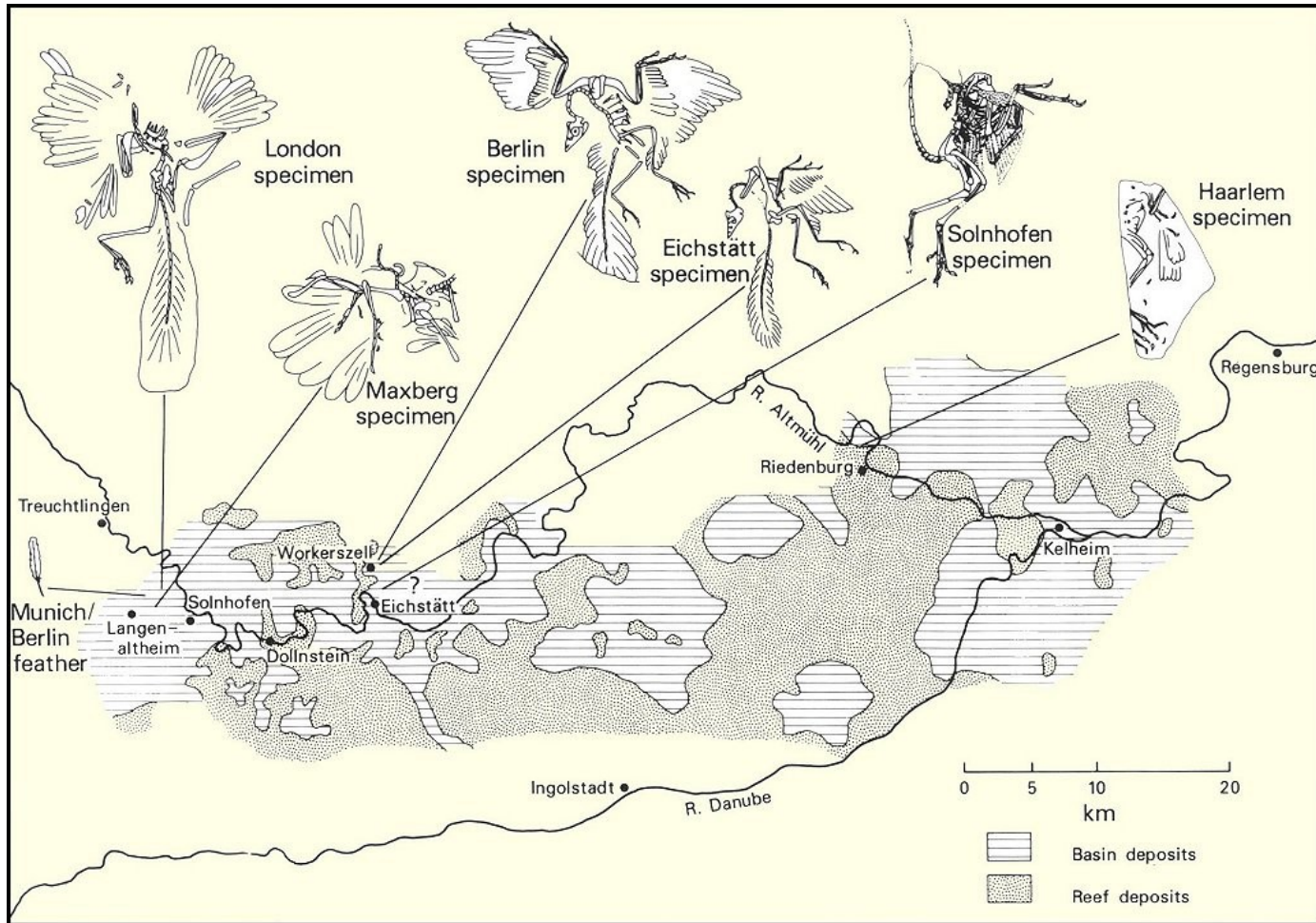

Pták ?

Archaeopteryx

Lokality s nálezy archeopteryxů

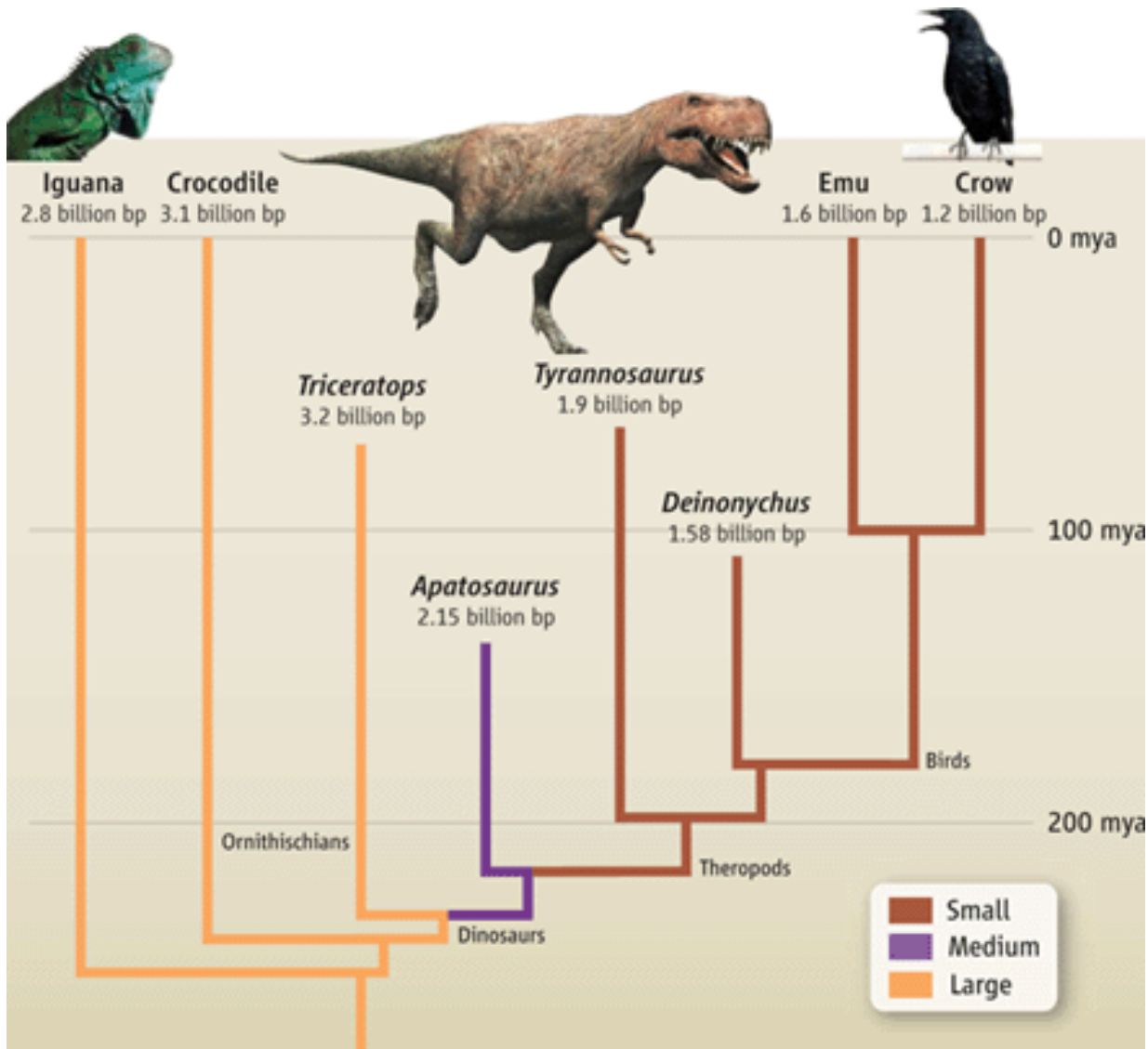

otisk peří, podle studia barevných částic melanosomů byl barva peří černá (Nat. Com., 2012)

Archaeopteryx, svrchní jura, ~150 Ma, Eichstätt, Bavorsko

Velikost genomu (páry bazí) – svědčí též o blízkosti teropodních dinosaurů a ptáků

AVES

- SAURIURAE

opozitní ptáci: ? *Archaeopteryx, Confuciusornis, etc.*

- ORNITHURAE

moderní ptáci: *Sinornis, Ichthyornis, Hesperornis,
Hongshanornis*

Počátek křídy: praví ptáci

samec

samička

rýdovací pera

Confuciusornis sanctus

An aura of feathers surrounds a male, at left, and a female bird that lived more than 120 million years ago. Their size difference and the male's long tail feathers show that sexual dimorphism may have existed in birds at least since that time.

Confuciusornis sanctus
(spodní křída, Čína)
(opozitní)

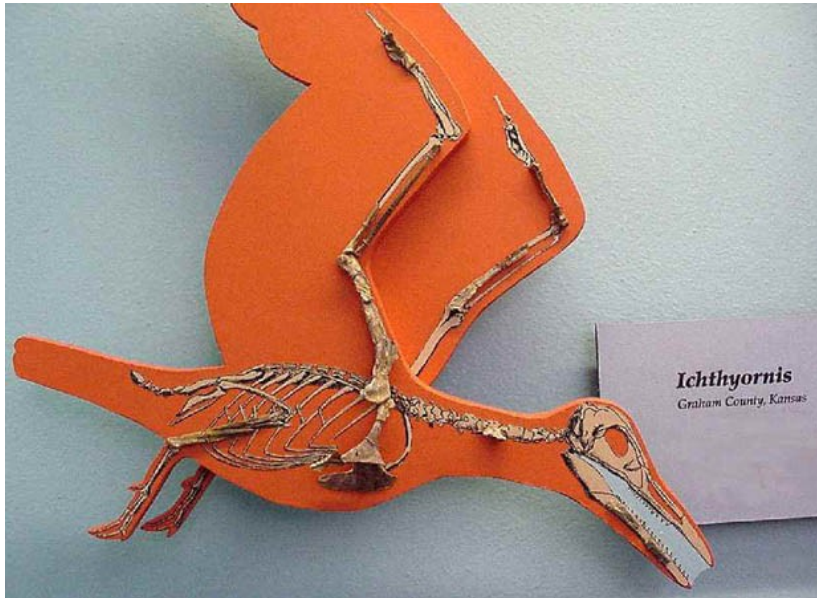

Pozice provincie Liaoning v jv. Číně.

Hongshanornis longicresta, (Ornithurae), nedokonalý let,
Liaoning, ~ 125 Ma

Sinornis

Ichthyornis

Během křídly již diverzita ptáků vzrůstá – různé životní strategie (vodní, etc.)

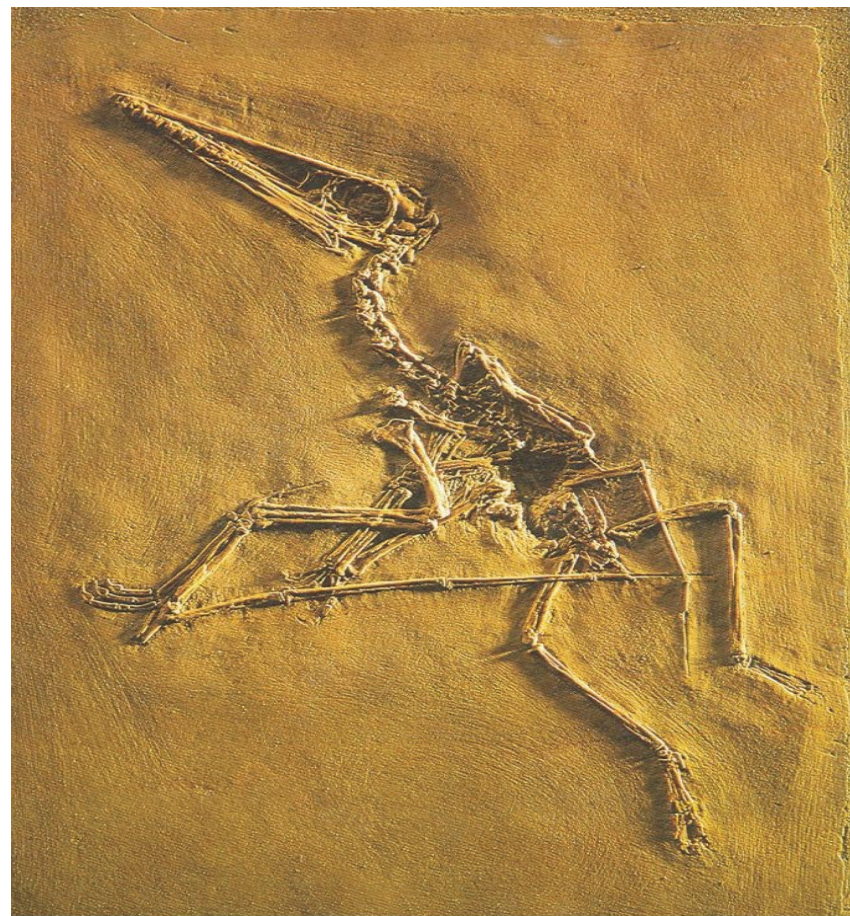

Hesperornis

PTEROSAURIA

Copyright(c)2004.M.Shiraishi-All right reserved

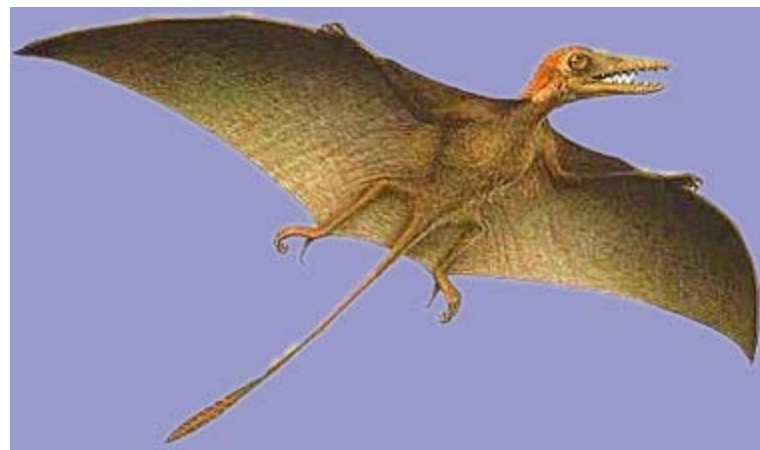

Rhamphorhynchus, jura - rekonstrukce

Pterodactylus, sv. jura - fosílie

Sordes pilosus – osrstěný pterosaur
(rekonstrukce)

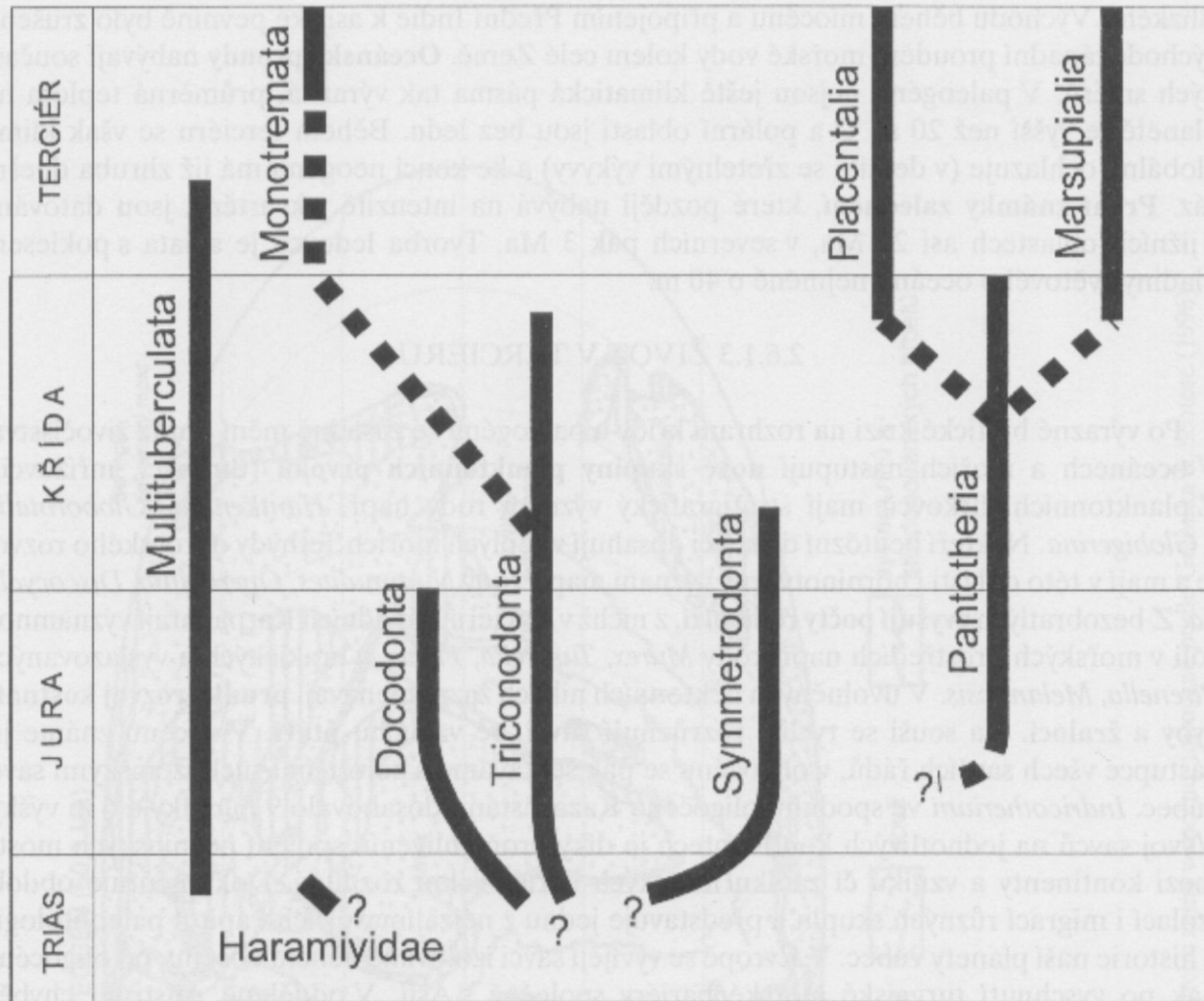
Quetzalcoatlus, křída Mexico – rozpětí křídel až 18 m

**Biologie pterosaurií
byla podobná ptačí (?)**

Prototheria

Theria

Obr. 85. Vývojové vztahy a stratigrafický rozsah hlavních skupin savců. Upraveno podle Wicander & Hourac (1989).

Během křídly se objevují ptakořitní, vačnatci a placentálové, jejichž fyziologie se po svrchnokřídové krizi ukáže jako velmi účinná pro další radiaci a diverzifikaci

***Zalambdalestes*, sv. křída, placentál**

Monotremata (Austrálie)

fosílie (podle Meyers, 2006)

rekonstrukce (Darling, 2006)

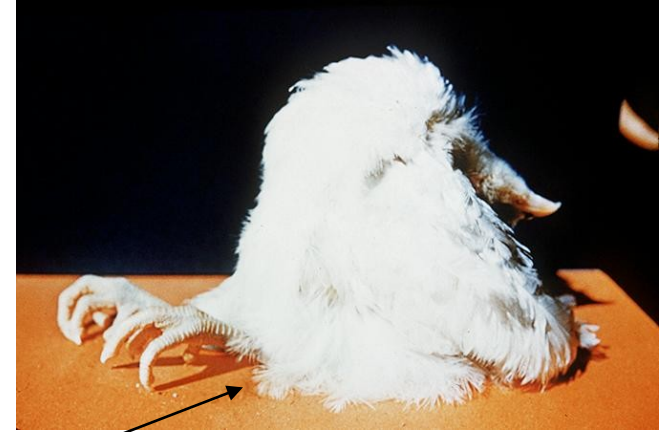
Volaticotherium antiquus

- Čína, 125 Ma, spodní křída, 12-14 cm, potrava-hmyz
- savec, způsob života jako recentní poletuchy, příbuzný multituberkulátům (?)

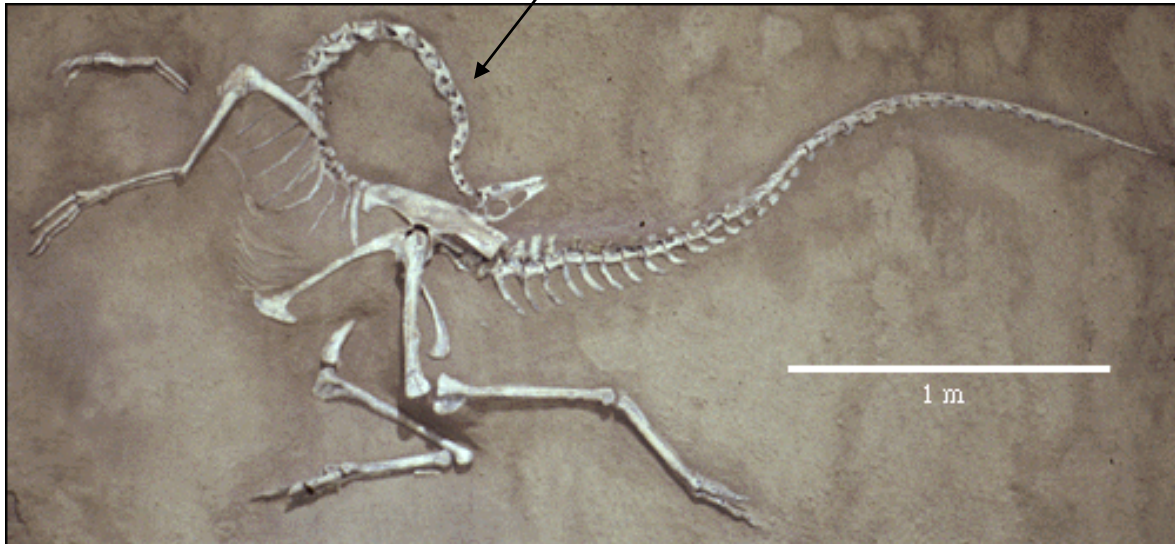
Člověk – tyfus
(obraz Bell 1809)

Opisthotonus

Pták – recent,
nedostatek thiaminu

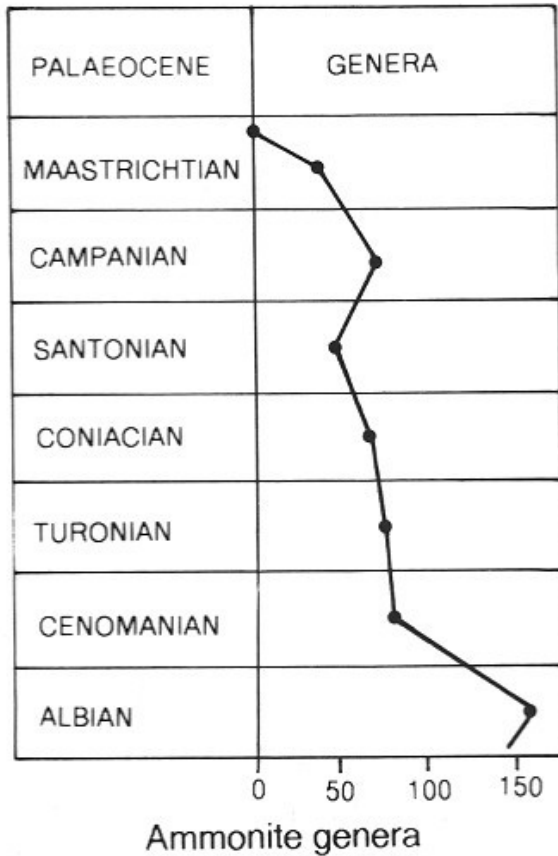
**křeč zádového
svalstva ve smrtelné
extázi (poškození mozku
v důsledku otravy,
nedostatku kyslíku etc.)**

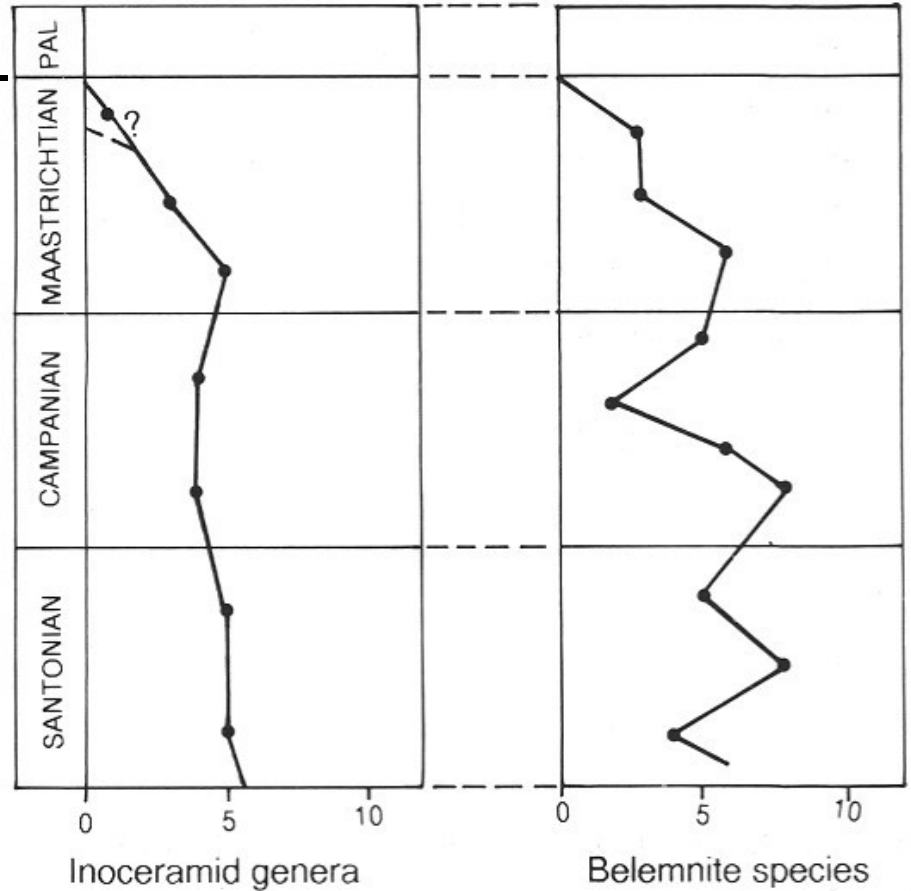
Struthiomimus altus – křída (Amerika), teropodní dinosaurus cca „pštrosího vzhledu“
– interpretace: otrava při sopečném výbuchu (?) (podle www.Ideo.columbia.edu, 2007)

Pokles diverzity měkkýšů ve sv. křídě a jejich zánik na hranici K/T (Hallam et Perch Nilesen 1990)

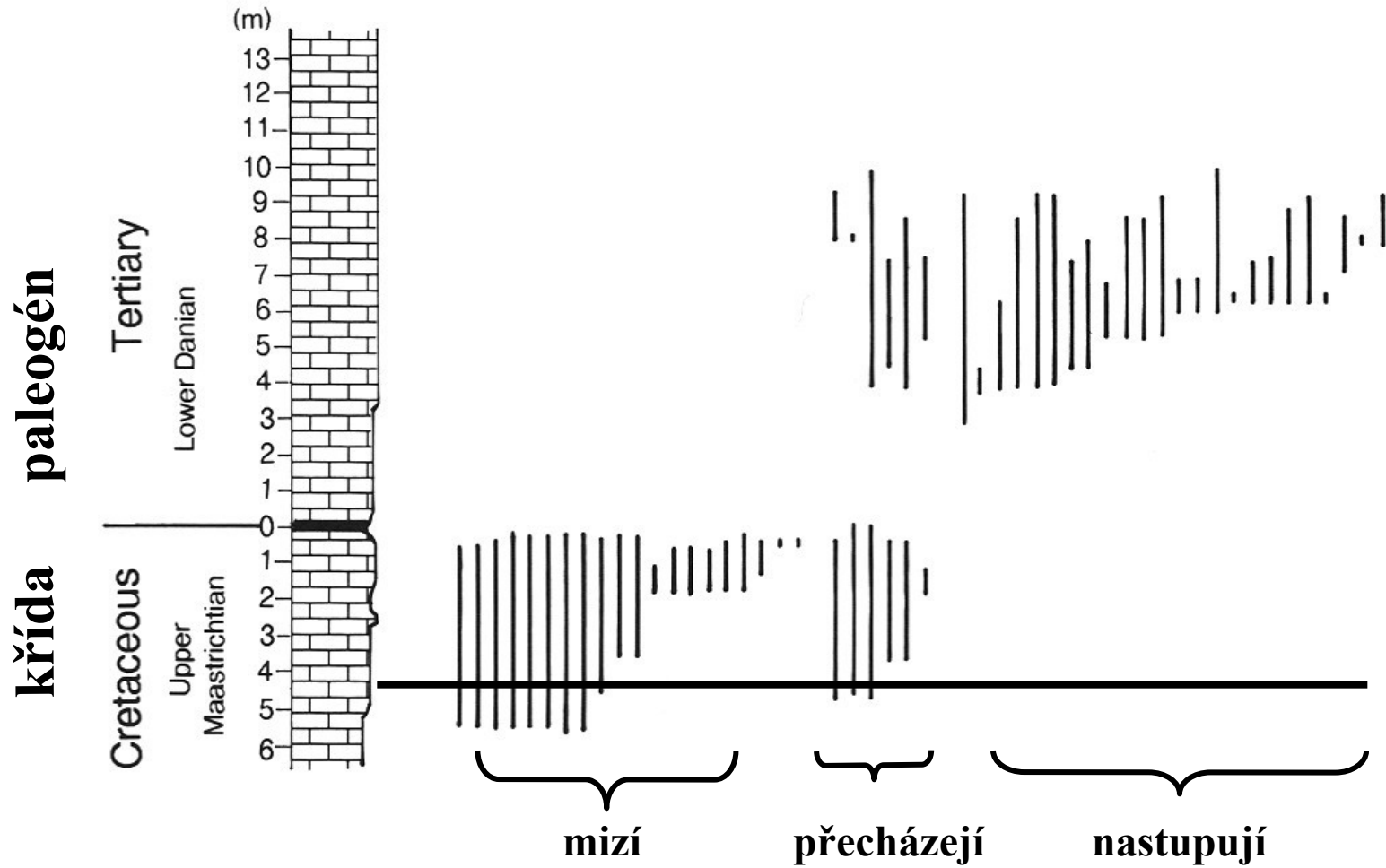
křída | paleogén

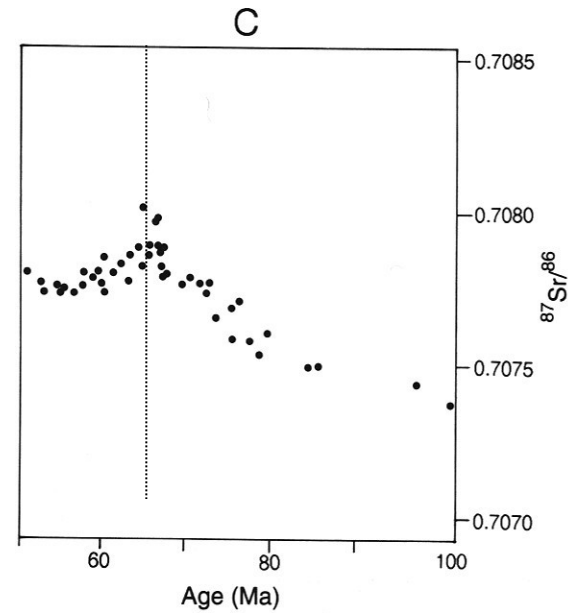
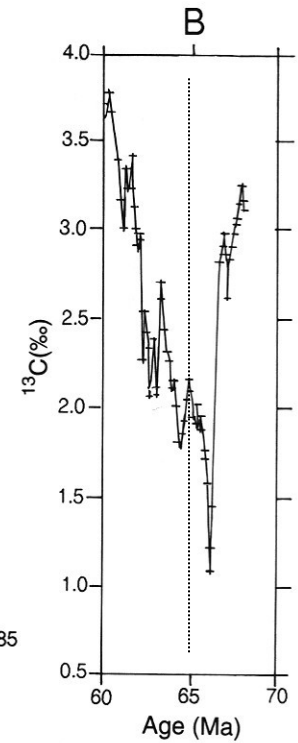
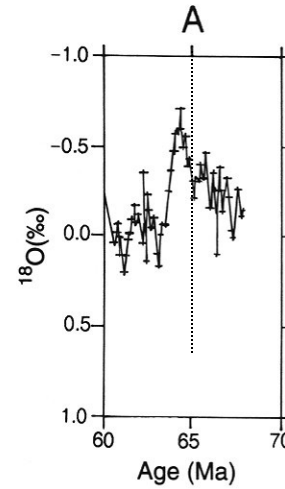
křída | paleogén

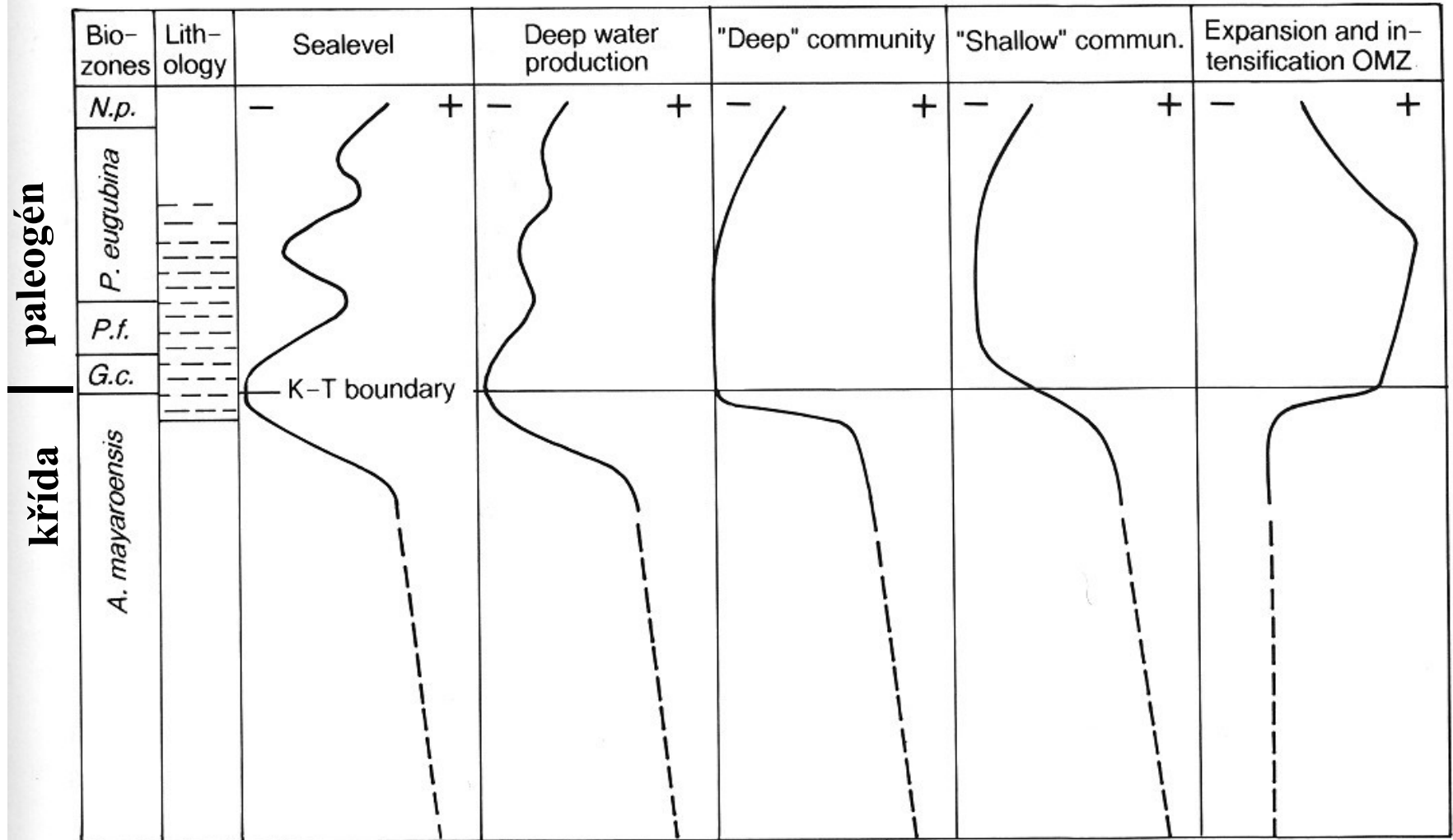
Rozsah druhů ramenonožců okolo hranice křída/paleogén, Dánsko (Surlyk et Johannsen, 1984)

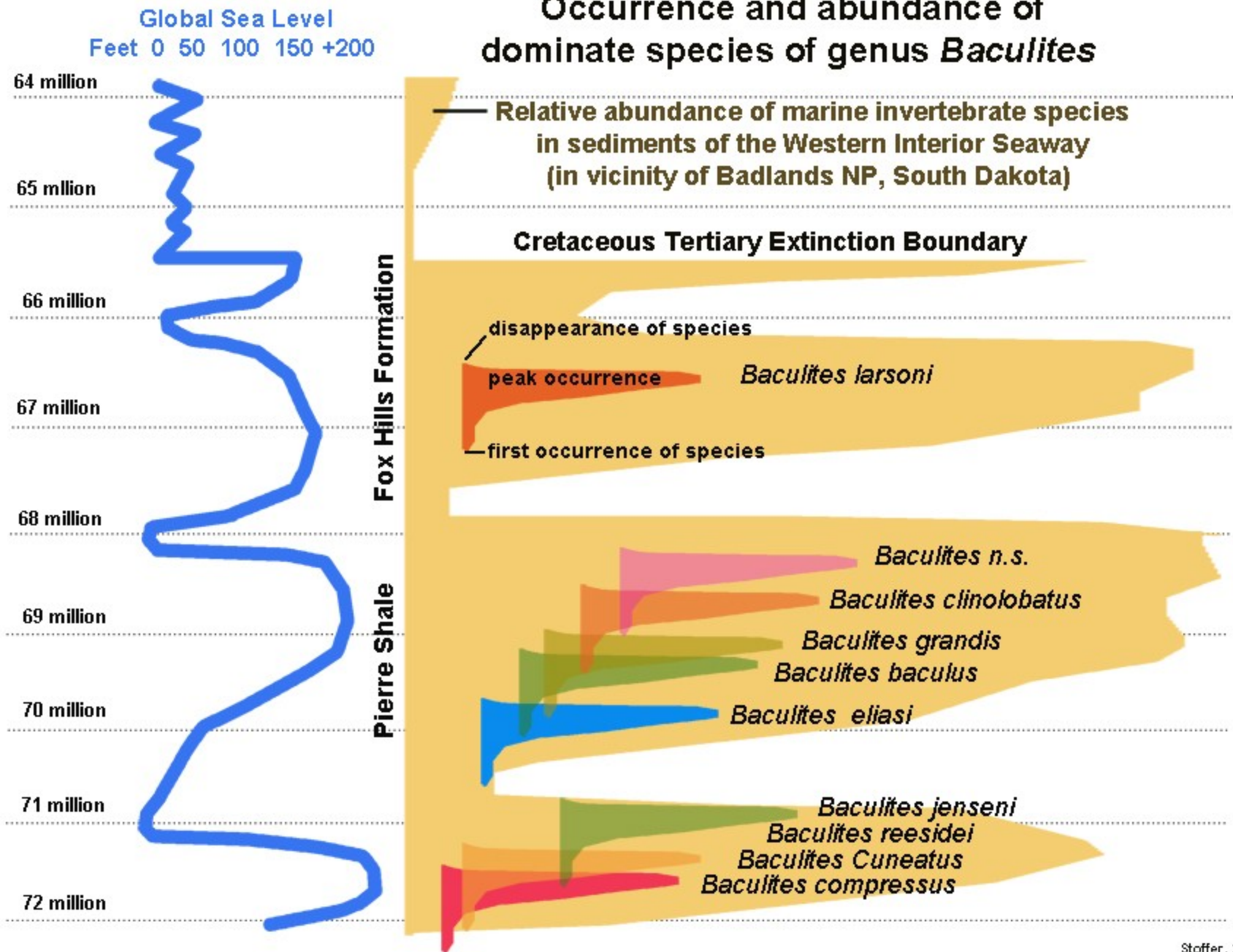
**Exkurze křivek izotopů O, C, Sr
v oceánských vodách okolo hranice
K/T – 66 Ma
(Hallam et Wignall 1997)**

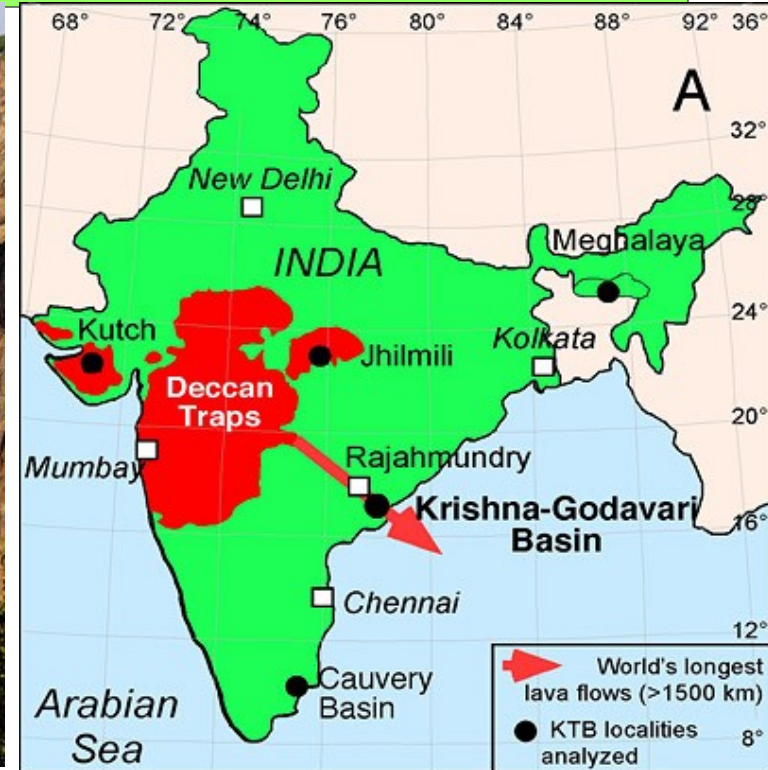
Přehled některých změn na hranici K/T v oceánech (Hallam et Wignall 1997)

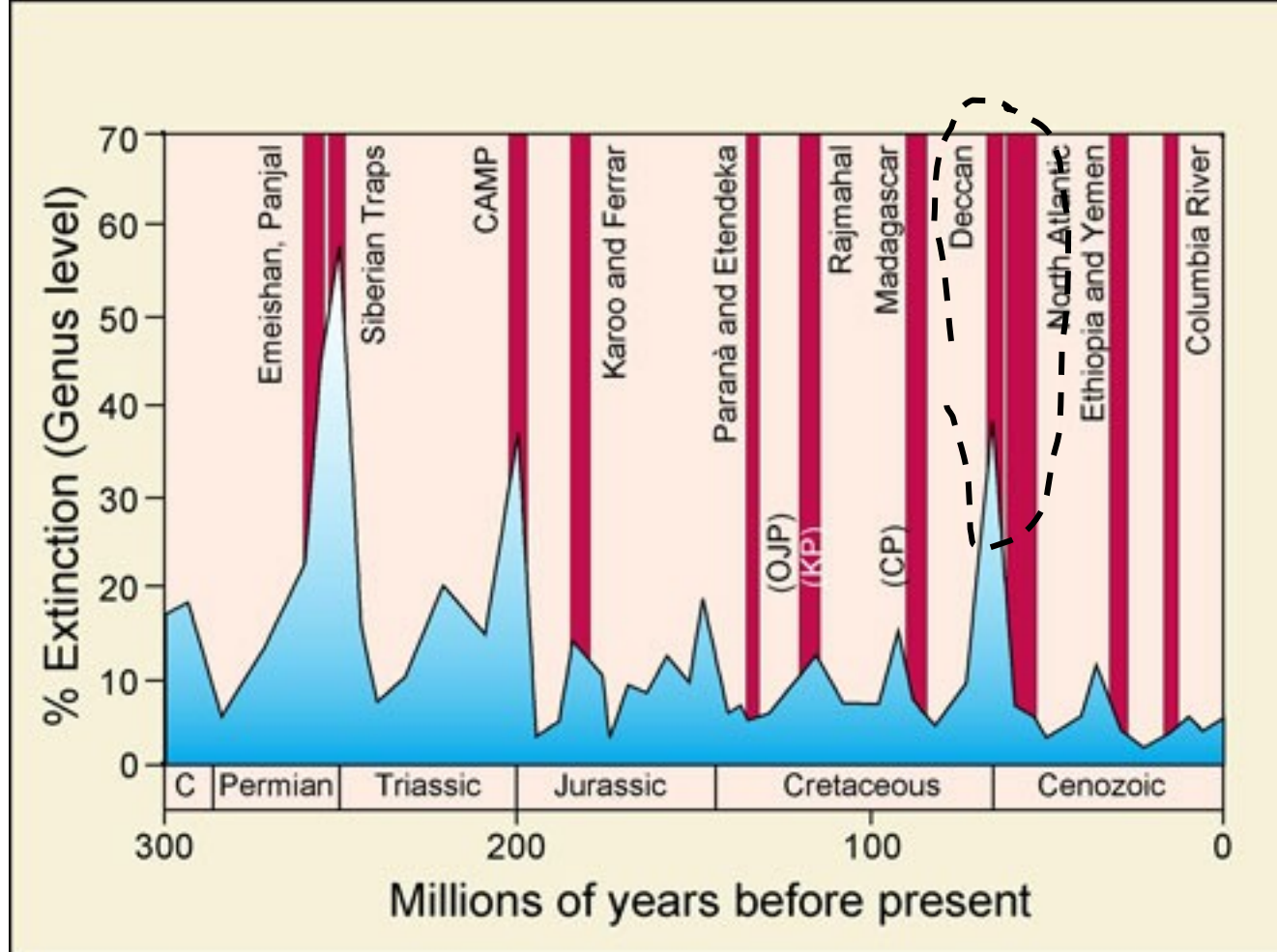

Occurrence and abundance of dominate species of genus *Baculites*

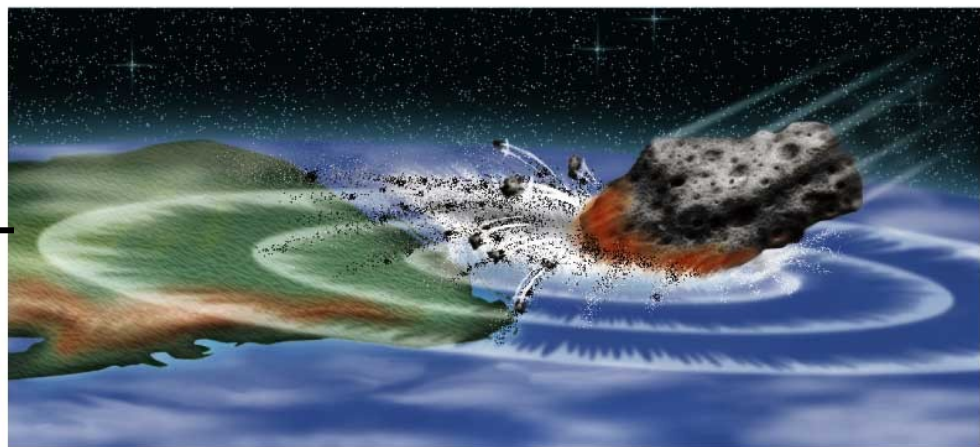
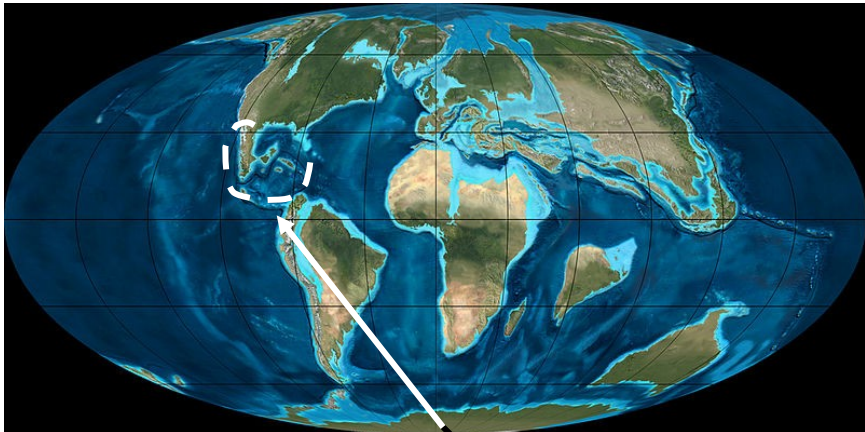

Dekkanské trapy (záp. Indie), jedna z největších vulkanických oblastí světa. Více než 2,000 m mocné ploché uloženiny láv pokrývají oblast cca 450. 000 km². Objem čedičů je odhadován na 512,000 km³(srovnání: 1980 erupce Svaté Heleny produkovala 1km³ vulkanického materiálu). (foto Keller, 2011)

Dekkanské trapy, jejich pozice (stáří) a srovnání s jinými eventy tohoto typu

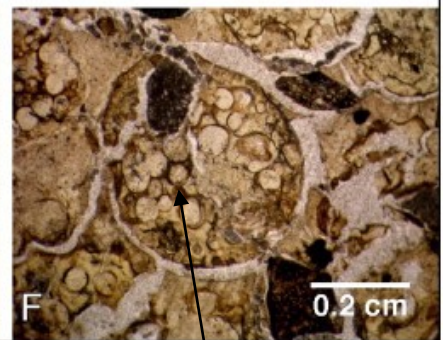
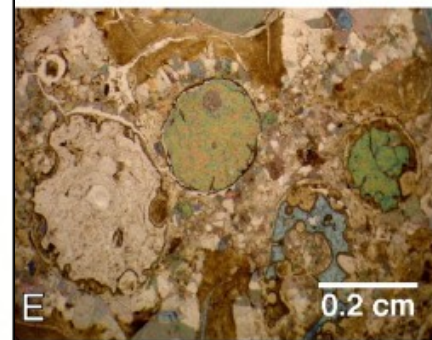
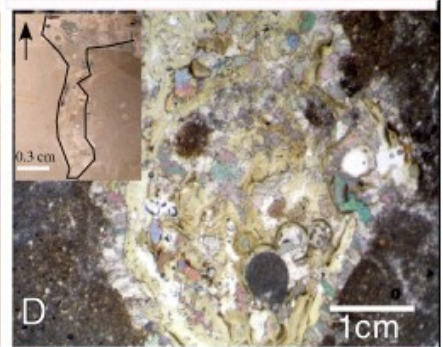
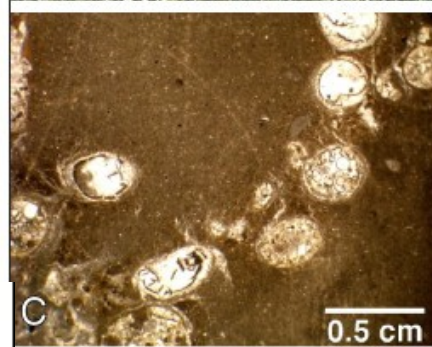
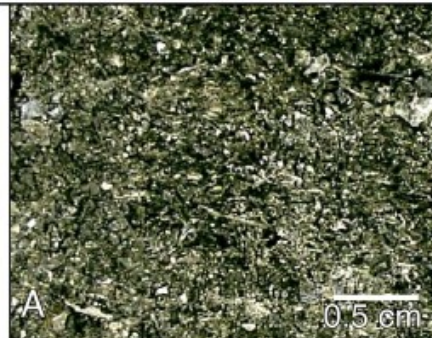
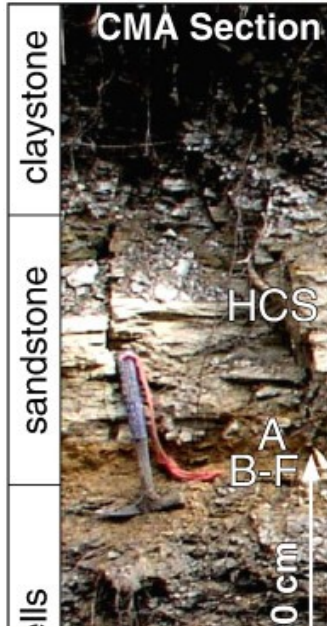
66 Ma, Křída/Paleogén
Mexický záliv, poloostrov
Yucatán, kráter Chixculub,
impakt tělesa ~ 10 km
v průměru,
+ další impakty
+ další jevy (viz dále)

následky –
V. hromadné vymírání

vnitřní prsteneček

Sférule z profilů „chixulubského“ stáří, Haiti, K/T (+ vysoký obsah Ir) a Brazos

(Keller et al. 2009)

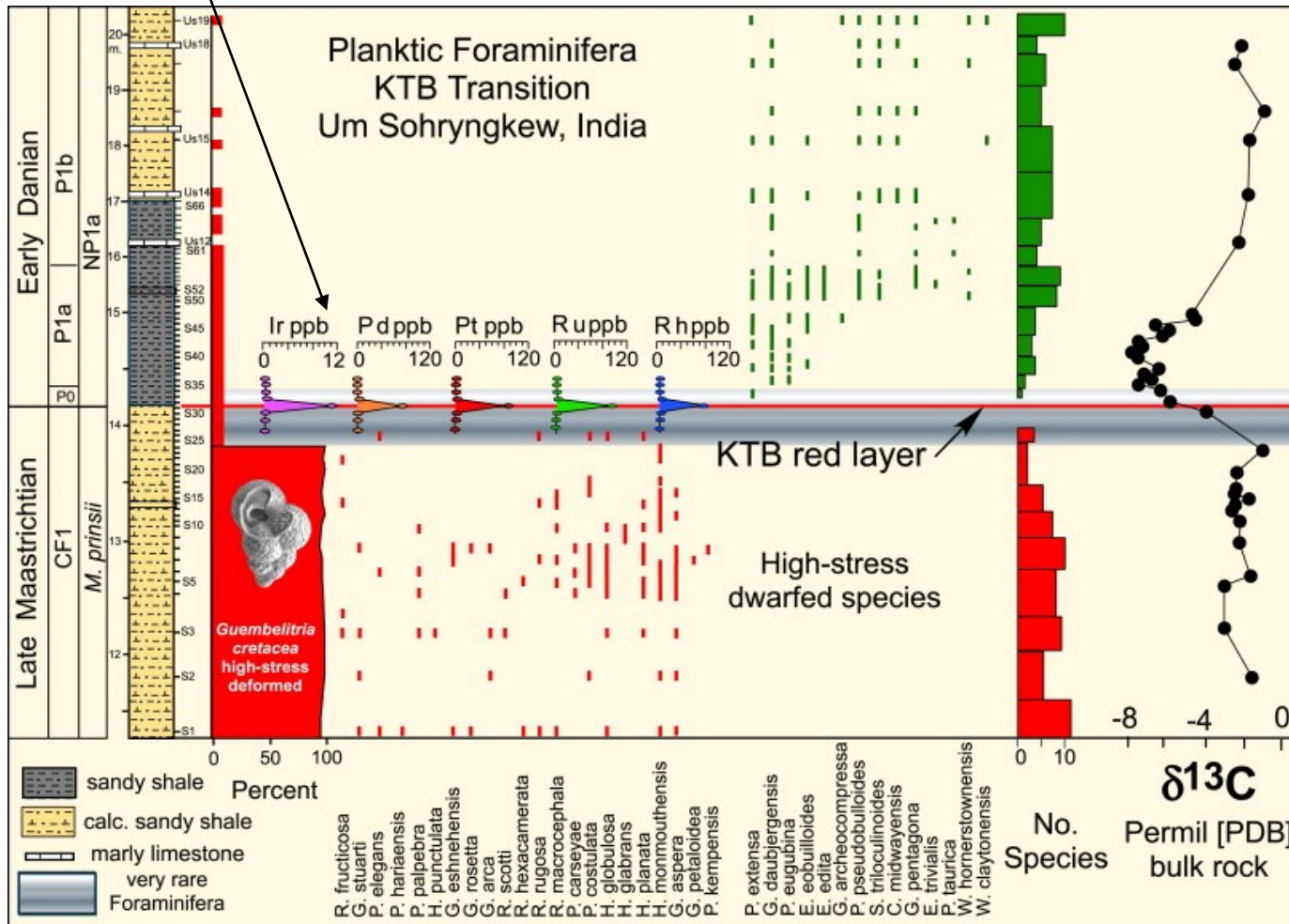

**Jílovitá poloha při hranici K/T má 1000 x větší obsah Ir než podloží a nadloží,
Wyoming, USA (Zimbres, 2009)**

Trinidad Lake State Park, barevná a litologická změna na hranici K/T („Geologyguy“, 2006)

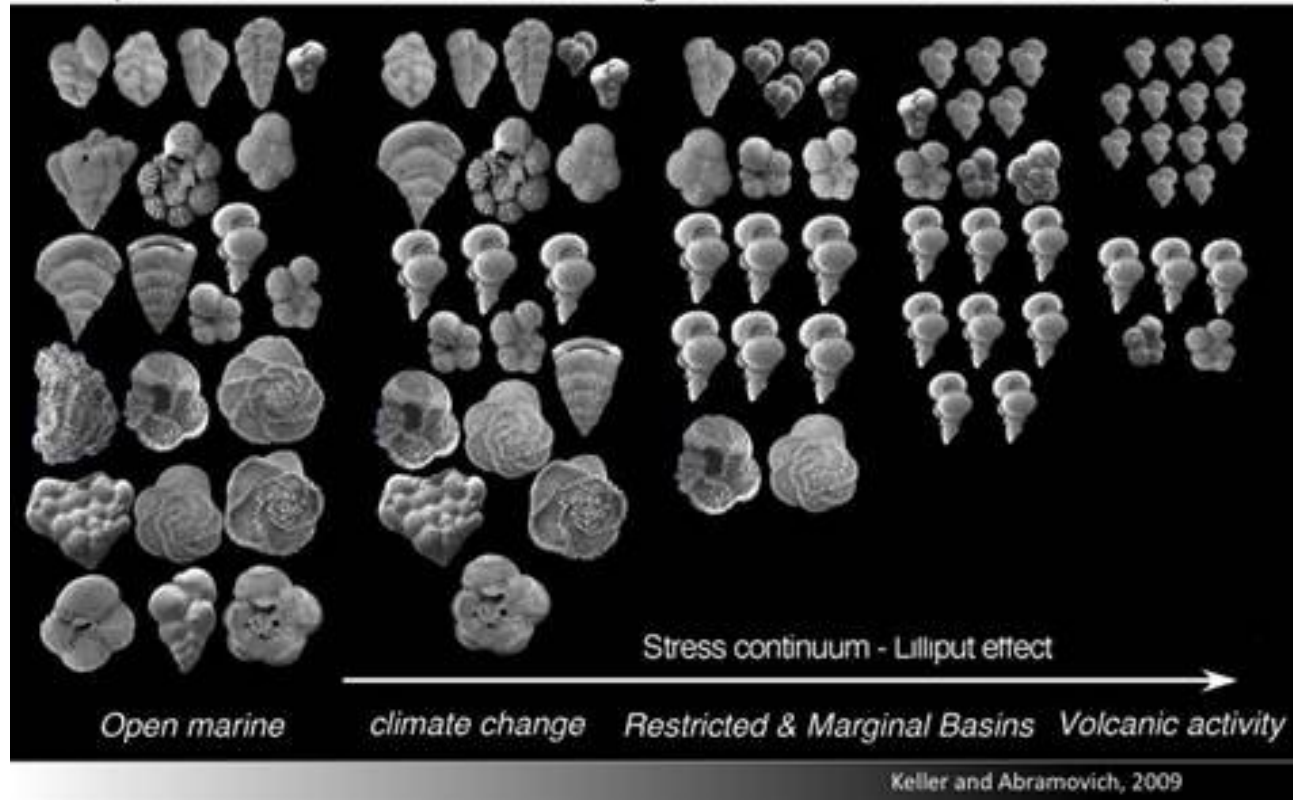
Obsahy prvků Pt skupiny

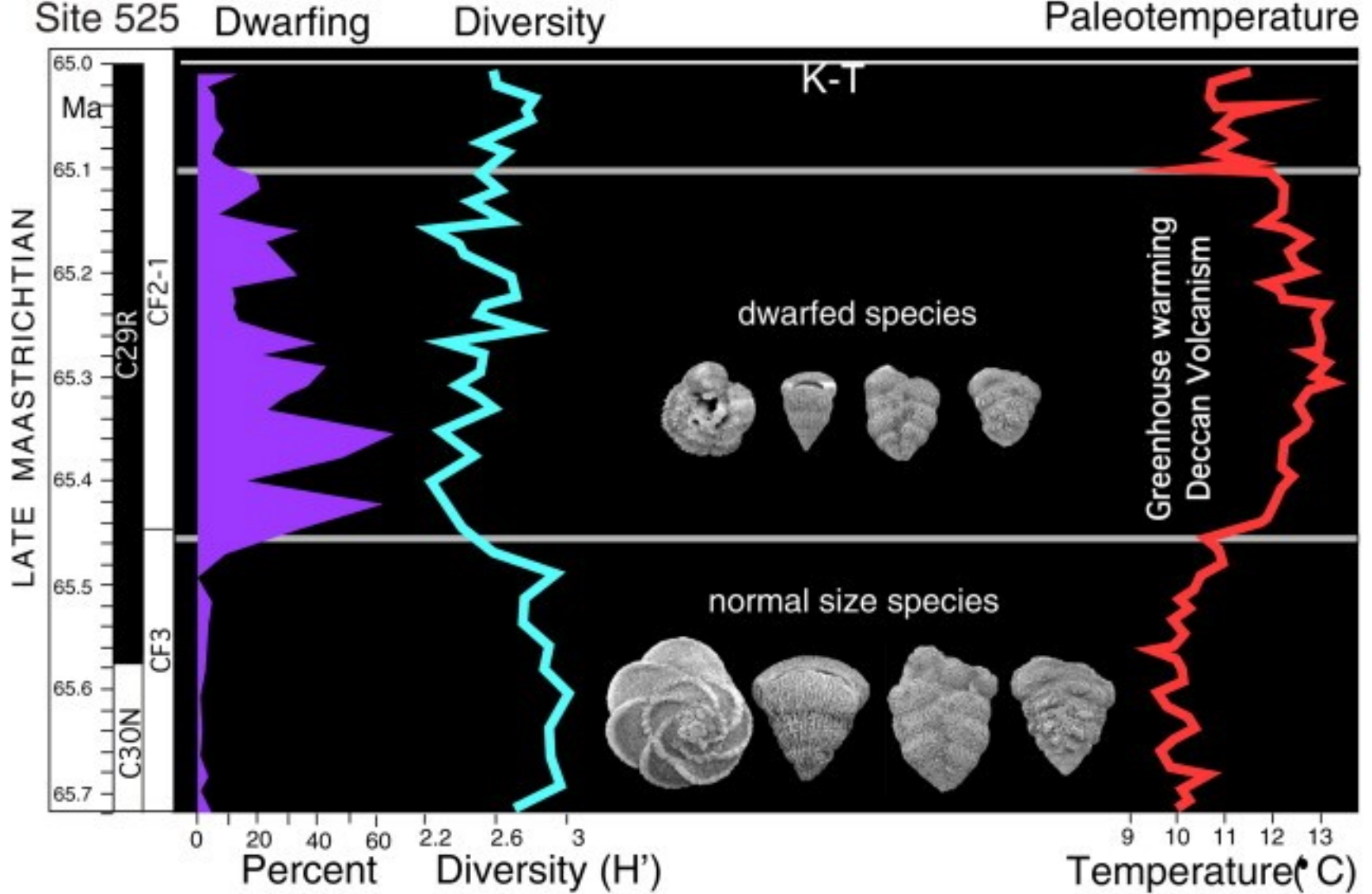
(Keller, 2007)

Environmental Stress in Planktic Foraminifera

Optimum → increasing Stress → Catastrophe

Diverzita a velikost schránek planktonních foraminifer v profilech před a po hranici K/P

Biotický efekt v kalibrovaném vrtu S 525 v nejvyšším maastrichtu = výrazné snížení diverzity a zmenšení velikosti schránek v teplém období „greenhaus“ v hlavní fázi dekkanských trapů

(Keller 2008)

**G. Keller + J. Baum:
Problém !**

Brazos Core Mullinax-1: Event Deposit to K-T Boundary

<p>Event deposit Reworked Chicxulub impact spherules, glauconite, shells, burrowed, rippled & hummocky sandstones</p>	<p>80 cm normal marine sedimentation to K-T boundary 10 cm upward fining silty mudstone, followed by laminated, mudstone, irregular bedding, shells, burrows, pyrite infilled.</p>
--	--

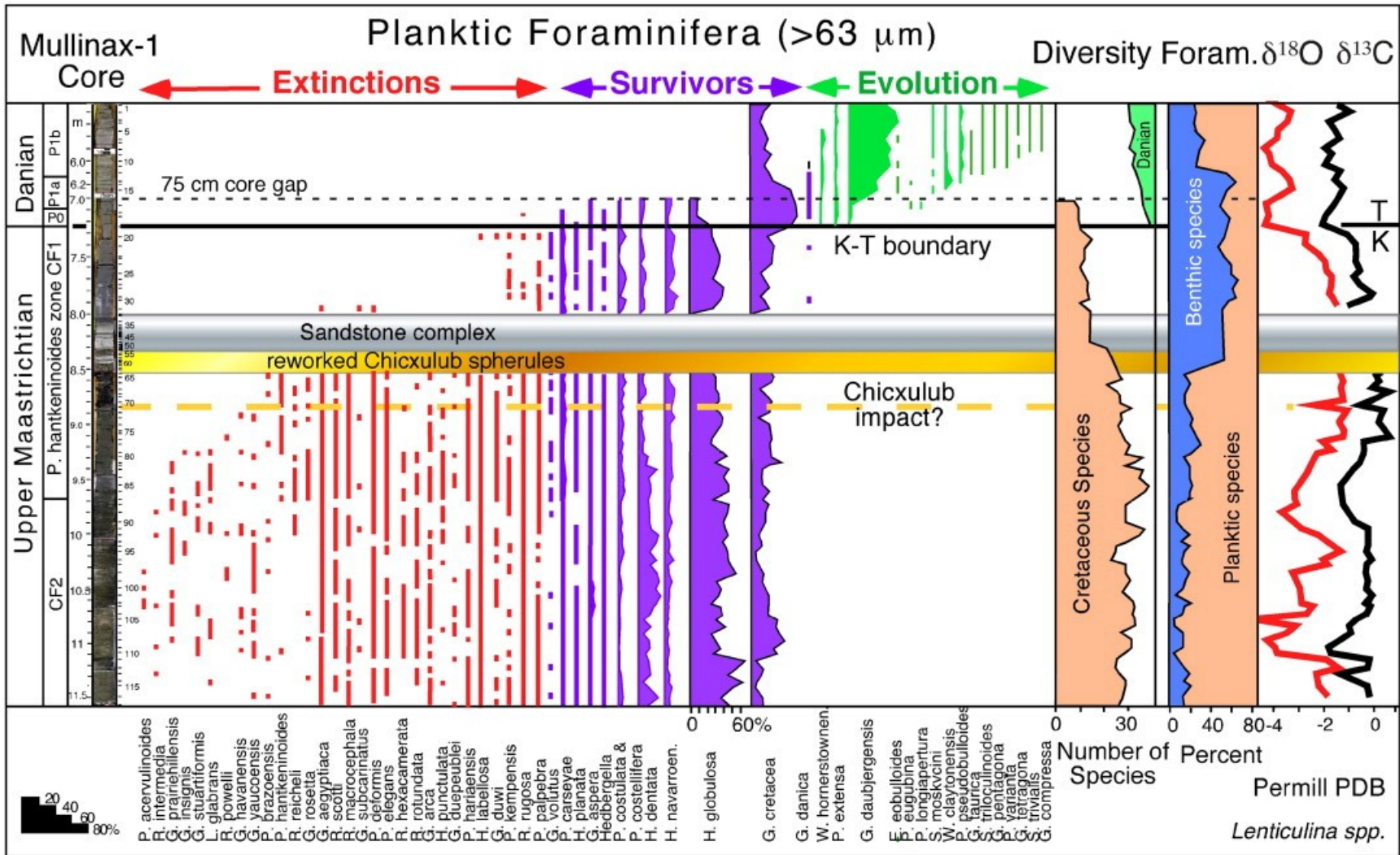

Figure 7. Relative abundance of planktic foraminifera (> 63 μm), stable isotopes, and Ir concentrations in the late Maastrichtian to early Danian Mullinax-1 well, Brazos River, Texas. Note the gradual disappearance of species began during the climate warming and accelerates during the cooling prior to the KT mass extinction. *There is no Ir anomaly at the KTB in any of the Brazos River sections, although elevated Ir concentrations are observed at different intervals below and above the KTB associated with redox boundaries*¹⁰. **Viz další slajdy**

(Keller, 2008)

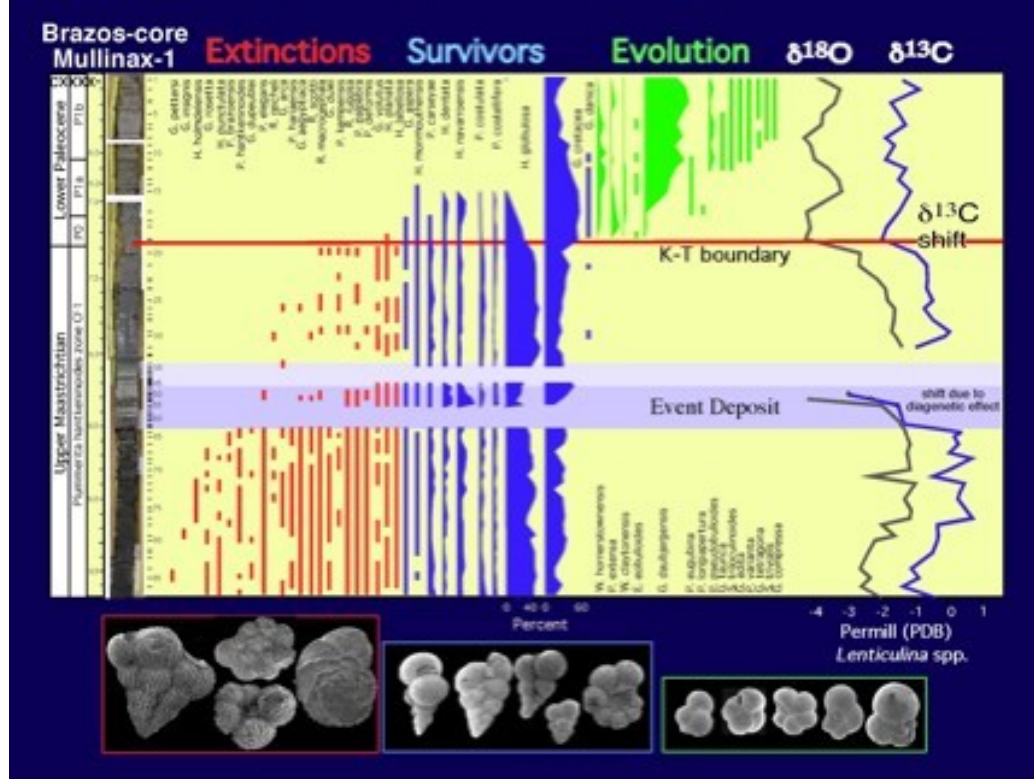

Fig. 8. Relative abundance of planktic foraminiferal species across the event deposit and the K-T Boundary at Brazos core Mullinax-1.

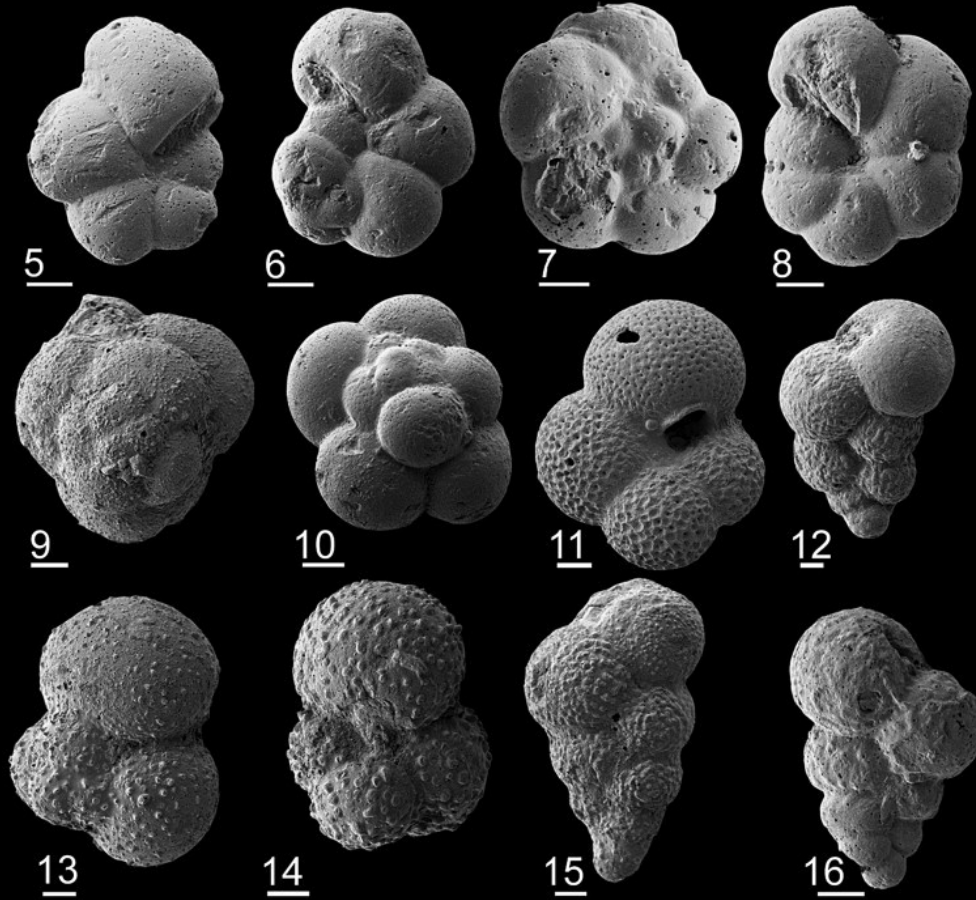
Note that there is no mass extinction at the event deposit. A gradual decrease in species diversity begins well below the event deposit and culminates at the K-T boundary.

K
maastricht

výborné zachování

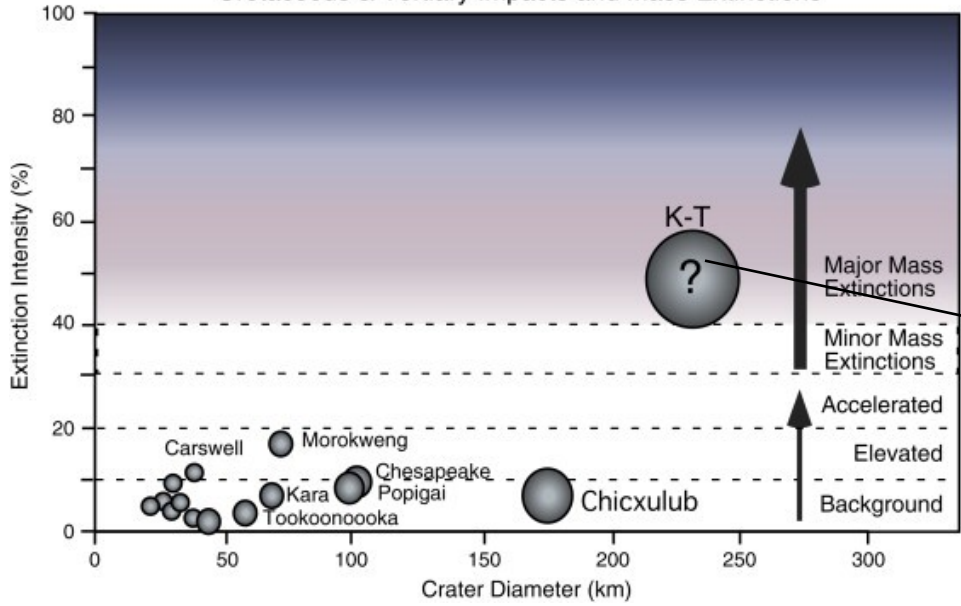
Pg
dan

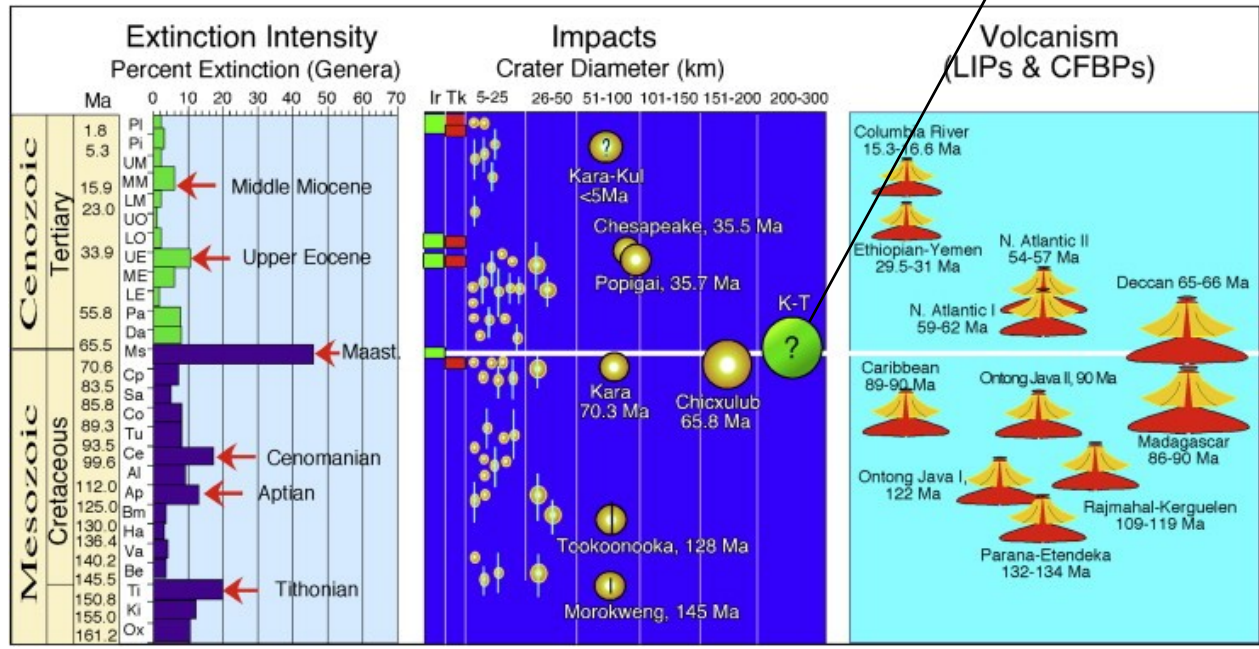
rozpouštění

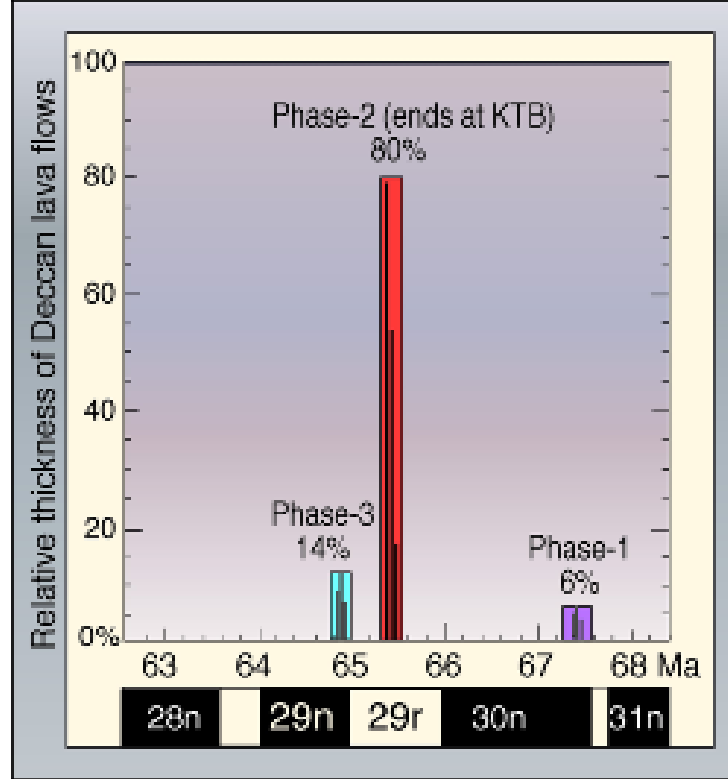
Změna zachování schránek planktonních forams na hranici K/Pg v profilech |Brazos (Keller et al. 2009)

Cretaceous & Tertiary Impacts and Mass Extinctions

Předpoklad dalšího impaktu většího než Chicxulub

Fáze intenzity výlevů dekkanských trapů

Three distinct phases of Deccan volcanism. The first and weakest began roughly 67.5 million years ago. The second and largest phase accounted for 80 percent of the total volcanism and produced the largest lava flows in Earth's history (represented by vertical black bars).

This activity wiped out nearly 100 percent of planktonic foraminifera and ultimately initiated the Cretaceous-Tertiary mass-extinction event. A less severe third eruption phase occurred roughly 300,000 years after the mass extinction and **kept the Earth nearly uninhabitable for another half-million years.**

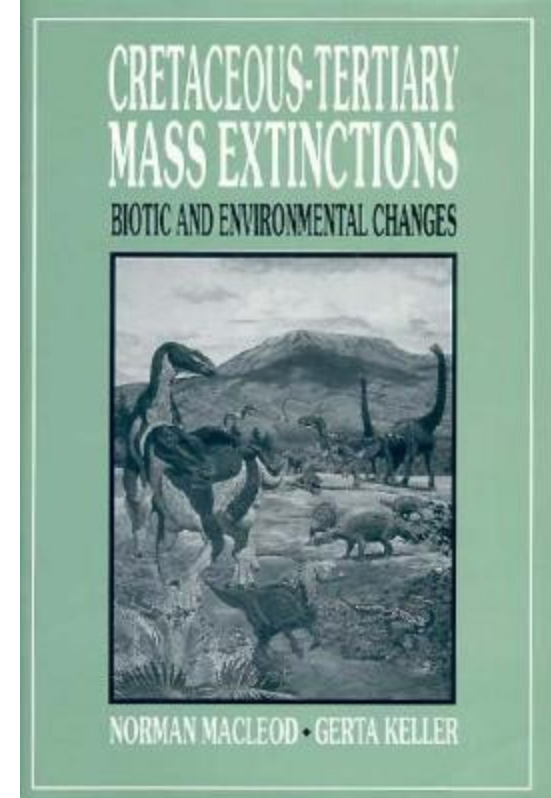

Fig. 1. The onsite scientific team: Jerry Baum, Gerta Keller and Tom Yancey. Thierry Adatte, University of Neuchatel, Switzerland, participated in pre-drilling planning, fieldwork and post-drilling core description, sampling and analyses.

Multiple impact event

Several other craters also appear to have been formed about the time of the K–Pg boundary.

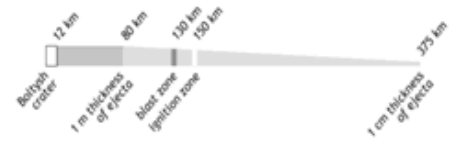
This suggests the possibility of near simultaneous multiple impacts, perhaps from a fragmented asteroidal object, similar to the Shoemaker-Levy 9 cometary impact with Jupiter.

Among these are the **Boltysh crater**, a 24-km (15-mi) diameter impact crater in Ukraine (65.17 ± 0.64 Ma); and the **Silverpit crater**, a 20-km (12-mi) diameter impact crater in the North Sea (60–65 Ma). Any other craters that might have formed in the Tethys Ocean would have been obscured by erosion and tectonic events such as the relentless northward drift of Africa and India.[18][19][20]

A very large structure in the sea floor off the west coast of India has recently been interpreted as a crater by some researchers.[21] The potential **Shiva crater**, 450–600 km (280–370 mi) in diameter, would substantially exceed Chicxulub in size and has also been dated at about 65 mya, an age consistent with the K–Pg boundary. An impact at this site could have been the triggering event for the nearby Deccan Traps.[22] However, this feature has not yet been accepted by the geologic community as an impact crater and may just be a sinkhole depression caused by salt withdrawal.[20]

65.17 ± 0.64 Ma
 (prům. 27 km kráter)

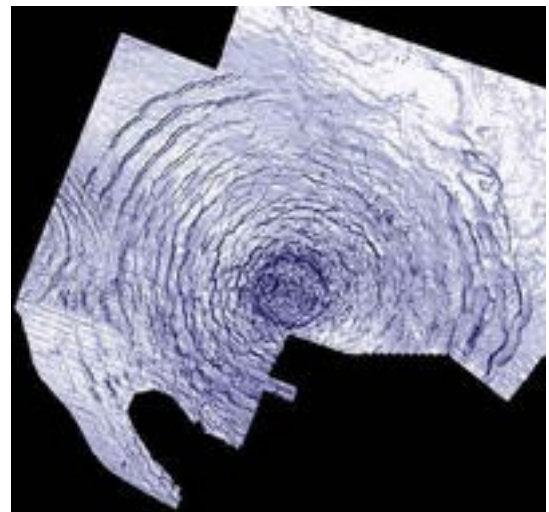

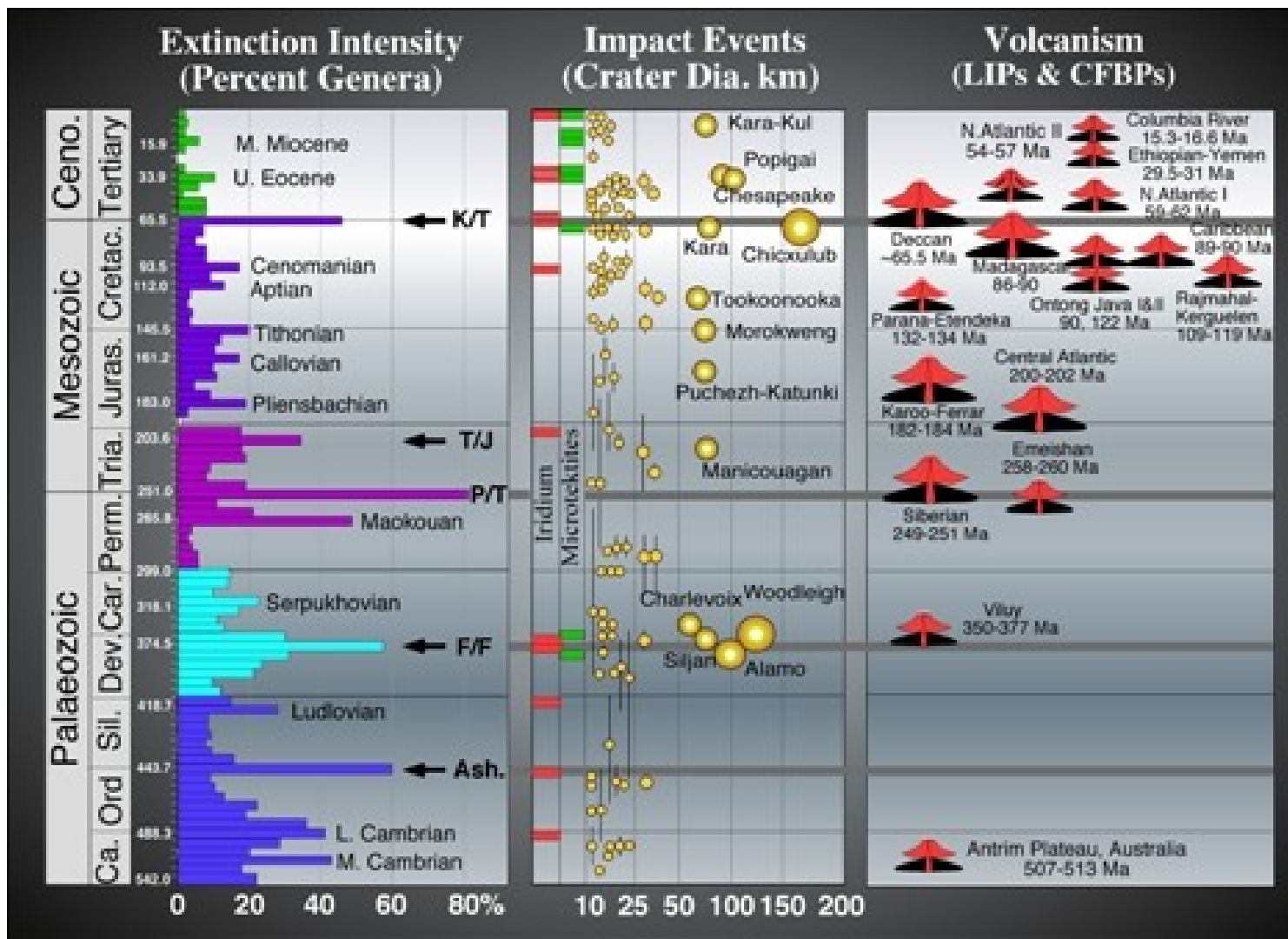
(Tytell, 2002)

Další krátery v nejvyšší křídě: Boltyš a Silverpit

65-60 Ma
 Prům. 3km kráter + kruhy

Mass extinctions

V.

IV.*)

III.

II.

I.

Souhrn jevů spojených s intenzitou vymírání ve fanerozoiku (Keller 2008)

*) event na hranici T/J nemá charakter hromadného vymírání – pouze zrychlení

- impakt (Chixculub) + další = složený, mnohonásobný efekt
- obrovské výlevy čedičů (trapy – Indie, Dekkan)
- silná anoxie oceánů
- oteplení a ochlazení mořské vody
- eustatické změny hladiny - globální regrese

Vymírají:

amoniti, belemniti, dinosauři, pterosauři, ichtyosauři a převážná většina planktonních organizmů. Dále jsou decimováni ježovky, koráli, žraloci. (Málo zasažené skupiny: savci, želvy, krokodýli, hadi a obojživelníci.)

Celkem z planety mizí 25 % všech živočišných čeledí a 76 % druhů.

Vysvětlení:

Multifaktoriální událost, terestrické eventy jsou kombinované s mimozemskými, řada pulsů měnících ekosystém během 1-2 miliónů let završených impakty a střední fází dekkanských trapů. Nejlépe prozkoumaná událost.

Tato událost měla za následek:

Uvolnění životních prostor v oceánech i na kontinentech = prudký rozvoj nových skupin organismů především III. moderní fauny během paleogénu a neogénu:

- **oceánský plankton (mikroorganismy)**
- **kostnaté ryby (zcela nahradily biologicky hlavonožce)**
- **savci (země, voda, vzduch)**
- **ptáci**
- **ve spolupráci s nimi rozvoj krytosemenné flóry (trávy, kvetoucí rostlinstvo)**

Použité prameny:

- Benton, M.J., 1997: Vertebrate Palaeontology. – Chapman & Hall, pp.452. London.
- Courtillot, V. , 1999: Evolutionary Catastrophes, The Science of Mass Extinction. – Cambridge University Press, pp.173, Cambridge (UK).
- Gould J.S. (ed.), 1998: Dějiny planety Země. – Knižní klub, Columbus, pp. 256, Praha.
- Hallam, A., Vignall, P.B., 1997: Mass Extinctions and their Aftermath. – Oxford Univ. Press, pp. 320. Oxford.
- Kalvoda, J., Bábek, O., Brzobohatý, R., 1998: Historická geologie. – UP Olomouc, pp. 199. Olomouc.
- Lovelock, J. Gaia, živoucí planeta. – MF, MŽP ČR, Kolumbus 129, pp. 221. Praha.
- Margulisová, L. 2004: Symbiotická planeta, nový pohled na evoluci. – Academia, pp. 150. Praha.
- Pálfy, J., 2005: Katastrophen der Erdgeschichte – globales Aussterben ? – Schweizerbart. Ver. (Nägele u. Obermiller), pp. 245, Stuttgart.
- Paturi, F. X., 1995: Kronika Země. - Fortuna Print, pp. 576. Praha.
- Pokorný, V. a kol., 1992: Všeobecná paleontologie. – UK Praha, pp. 296. Praha.
- Raup, D.M.,1995: O zániku druhů. – Nakl. LN, pp.187. Praha.

Internet – různé databáze (především obrazová dokumentace)